

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DOKTORSAVHANDLINGAR I LATINSK FILOLOGI
VID GÖTEBORGS HÖGSKOLA
SERIE FR. O. M. 1926. I.

VARIATIO SERMONIS HOS COLUMELLA

AKADEMISK AVHANDLING
AV
GUSTAV NYSTRÖM

GÖTEBORG 1926
ERANOS' FÖRLAG
(I DISTRIBUTION)

VARIATIO SERMONIS HOS COLUMELLA

AV

GUSTAV NYSTRÖM

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED VEDERBÖRLIGT TILLSTÅND FÖR
VINNANDE AV FILOSOFISK DOKTORSGRAD VID
GÖTEBORGS HÖGSKOLA FRAMSTÄLLES TILL
OFFENTLIG GRANSKNING ONSDAGEN DEN 1
DEC. 1926 KL. 10 F. M. Å LÄROSAL N:O 10.

GÖTEBORG 1926
ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

FÖRORD.

Det rika material, som erbjuder sig vid behandlingen av uariatio sermonis hos Columella, har gjort en stark begränsning av exemplen nödvändig. I en del fall skulle de lätt kunna mångfaldigas, och det är endast få avdelningar, som upptaga alla förekommande variationer. Till den versifierade delen av 10:nde boken har ej någon hänsyn tagits.

Det är mig en kär plikt att framföra mitt tack till dem, som varit mig behjälpliga vid utarbetandet av denna avhandling, och då i första rummet till min lärare, professor VILH. LUNDSTRÖM, som givit mig uppslaget och genom många råd och anvisningar befordrat mitt arbete — något som på grund av hans ingående kännedom om Columellas språk och handskriftstraditionen varit för mig av oskattbart värde. Likaledes står jag i tacksamhetsskuld till honom för korrekturläsning och korrigerings. Till doc. H. ARMINI, som givit mig många värdefulla lärdomar under seminarieövningarna, samt för givande diskussioner med fil. lic. R. SOBEL, ber jag likaså att få framföra mitt tack.

Härnösand i nov. 1926.

Författaren.

LITTERATURFÖRTECKNING.

- Acta Sem. Erlang. = Acta seminarii Erlangensis. Ediderunt I. MÜLLER et E. WÖLFFLIN. I. Erlangae 1878.
- AHLQUIST = H. AHLQUIST, Studien zur Spätlateinischen Mulomedicina Chironis. Diss. Uppsala 1909.
- Amer. Journ. of Phil. = American Journal of Philology, edited by C. W. E. MILLER. Baltimore.
- Archiv = Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik, hrsg. von E. WÖLFFLIN. Leipzig I—XV. 1884—1908.
- BADSTÜBNER = BADSTÜBNER, De Sallustii dicendi genere commentatio. Berlin 1863. (Progr. des Fr.-Wilh.-Gymn.)
- BAEHRENS, Philol. Suppl. = W. A. BAEHRENS, Beiträge zur lateinischen Syntax. Philol. Suppl. XII (1912).
- BAGGE, Suetonius = P. BAGGE, De elocutione C. Suetonii Tranquilli. Comm. acad. Uppsala 1875.
- BENNETT = Ch. Bennett, Syntax of early latin. I—II. Boston 1910, 1914.
- Berl. Phil. Wochenschr. = Berliner Philologischer Wochenschrift.
- BERTSCHINGER = J. BERTSCHINGER, Volkstümliche Elemente in der Sprache des Phaedrus. Diss. Bern 1921.
- BRODMÜLLER = P. BRODMÜLLER, De particulis interrogatiuis nonnullorum scriptorum aetatis argenteae. Diss. Coloniae 1914.
- BRÄUNLICH = A. F. BRÄUNLICH, The indicative indirect question in latin. Diss. Chicago 1920.
- BÖKMAN = E. BÖKMAN, De particulis copulatiuis apud C. Sallustium Crispum. Comm. acad. Gotoburgi 1887.
- CONSTANS = L. Constans, Etude sur la langue de Tacite. Paris 1893.
- CURSCHMANN = J. CURSCHMANN, Zur Inversion der röm. Eigennamen. I. Cicero bis Livius. Progr. Büdingen 1900.
- DEGENHART = J. DEGENHART, De auctoris belli Hispaniensis elocutione et fide historica. Diss. Würzburg 1877.
- DRAEGER = A. DRAEGER, Historische Syntax der lat. Sprache I—II. Leipzig 1878, 1881.
- DRAEGER, Tac. Synt. = A. DRAEGER, Über Syntax und Stil des Tacitus. Leipzig 1874.
- DRESSLER = F. DRESSLER, Constructionswechsel und Inconcinnität bei den römischen Historikern. Progr. Wien 1897.
- ERANOS = ERANOS. Acta philologica Suecana. Upsaliae—Gotoburgi 1896—
- FREUND = J. W. FREUND, De C. Suetonii Tranquilli usu atque genere dicendi. Diss. Breslau 1901.

- FRIEBEL = O. FRIEBEL, Fulgentius, der Mytograph und Bischof. (Studien zur Gesch. und Kultur des Altertums VI,2). Paderborn 1911.
- GEORGES = Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch. . . ausgearb. von K. E. GEORGES. 8 Aufl. I—II. Hannov. u. Leipzig 1913, 1918.
- GLOTTA = GLOTTA. Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache. Göttingen.
- GROEHL = F. GROEHL, De Syntaxi Firmiciana. Diss. Vratislaviae 1918.
- GUMMERUS = H. GUMMERUS, Der römische Gutsbetrieb. . . Leipzig 1906.
- HACENDAHL = H. HACENDAHL, Studia Ammiana. Comm. acad. Uppsala 1921.
- HAND, Tursellinus I—IV. Leipzig 1829—1845.
- HAMMELRATH = J. HAMMELRATH, Grammatisch-Stilistische Beiträge zu den prosaischen Schriften des L. Annaeus Seneca. Progr. Emmerich 1895.
- HAUSCHILD, = O. HAUSCHILD, De sermonis proprietatibus, quae in Philippicis orationibus inveniuntur. Diss. Halle 1886.
- HOWIND = E. HOWIND, De ratione citandi in Ciceronis Plutarchi Senecae Noui Testamenti Scriptis obuia. Diss. Marburg 1921.
- KALB, W., Roms Juristen nach ihrer Sprache dargestellt. Leipzig 1890.
- KLAMMER = H. KLAMMER, Animadversiones Annaeanae. Diss. Bonn 1878.
- KRUMBIEGEL = R. KRUMBIEGEL, De Varroniano scribendi genere quaestiones. Diss. Leipzig 1892.
- KOTTMANN = P. KOTTMANN, De elocutione L. Iunii Moderati Columellae. Progr. Rottweil 1903.
- KOZIOL = H. Koziol, Der Stil des L. Apuleius. Wien 1872.
- KREBS-SCHMALZ = Antibarbarus der latein. Sprache. . . von J. P. KREBS. 7. . . Aufl. von J. H. SCHMALZ. I—II. Basel 1905—1907.
- KUČERA = E. KUČERA, Über die taciteische Inconcinnität. Progr. Olmütz 1882.
- KÜHNAST = L. KÜHNAST, Die Hauptpunkte der livianischen Syntax. Berlin 1872.
- KÜHNER-STEGMANN = Ausführliche Grammatik der latein. Sprache von R. KÜHNER. II Satzlehre. 2 Aufl. neubearbeitet von C. STEGMANN. 1, 2. Hannover 1912—1914.
- LANDGRAF, Hist. Gram. = Historische Grammatik der latein. Sprache. . . hrsg. von G. LANDGRAF. Dritter Band. Erstes Heft. Leipzig 1903.
- LEBRETON = J. LEBRETON, Etudes sur la langue et la grammaire de Cicéron. Paris 1901.
- LEKY = M. LEKY, De syntaxi Apuleiana. Diss. Münster 1908.
- LIECHTENHAN = E. LIECHTENHAN, Sprachliche Bemerkungen zu Marcellus Empiricus. Diss. Basel 1917.
- LINDENBAUER = B. LINDENBAUER, S. Benedicti regula monachorum hrsg. u. philologisch erkl. Metten 1922.
- LOTTRITZ = J. LOTTRITZ, De Scribonii Largi genere dicendi. Diss. Bonn 1913.
- LÖFSTEDT, Arnobiana = E. Löfstedt, Arnobiana. Textkritische u. sprachliche Bemerkungen zu Arnobius. Lund 1917.
- », Peregr. Aeth. = E. Löfstedt, Philologischer Kommentar zur Peregrinatio Aetheriae. Uppsala 1911.

- LÖFSTEDT Tert. II = E. LÖFSTEDT, Kritische Bemerkungen zu Tertullians Apologeticum. Lund 1918.
- »—, Tert. III = Zur Sprache Tertullians von E. LÖFSTEDT. Lund 1920.
- MEIDINGER = H. MEIDINGER, über die Variatio bei den. röm. Dichtern, besonders der Augusteischen Zeit. Progr. Neuburg 1913.
- MENDELL = C. W. MENDELL, Sentence connection in Tacitus. New Haven 1911.
- MERTEN = J. MERTEN, De particularum copulatiuarum apud ueteres Romanorum scriptores usu. Diss. Marburg 1893.
- MÜLLER (Plinius) = J. MÜLLER, Der Stil des älteren Plinius. Innsbruck 1883.
- »—, (Gellius) = H. MÜLLER, De particularum usu Gelliano quaestiones. Diss. Königsberg 1911.
- »—, Nominativ u. Akkusativ = Historische Grammatik der latein. Sprache. Supplement: Syntax des Nominativs und Akkusativs im Lateinischen von C. F. W. MÜLLER. Leipzig u. Berlin 1908.
- NEUE-WAGENER = Formenlehre der latein. Sprache von F. F. NEUE. 3. Aufl. von C. WAGENER. Leipzig 1892—1905.
- NUTTING = H. C. NUTTING, The latin conditional sentence. Berkeley, California 1925.
- »—, The form *si sit . . . erit* = H. C. NUTTING, The form *si sit . . . erit*. University of California Publications in Classical Philology, vol. 8, no 2. Beckely, California 1926.
- NYE = IRENE NYE, Sentence connection, illustrated chiefly from Livy. Diss. Yale 1912.
- PAUCKER = C. PAUCKER, De latinitate scriptorum Historiae Augustae. Diss. Dorpat 1870.
- PHILOLOG. = PHILOLOGUS, Zeitschrift für das klassische Altertum. Göttingen, Leipzig.
- PRAUN = J. PRAUN, Bemerkungen zur Syntax des Vitruv. Diss. Bamberg 1885.
- PERSSON, Adnot. Plaut. = P. PERSSON, Adnotationes Plautinarum specimen I. Uppsala 1894.
- PETERSSON = A. PETERSSON, De epitoma Iustini quaestiones criticae. Comm. acad. Uppsala 1926.
- REISIG = REISIG's Vorlesungen über latein. Sprachwissenschaft mit den Anmerkungen von F. HAASE. Bd. III: Latein. Syntax, neu bearb. von J. H. SCHMALZ und G. LANDGRAF. Berlin 1888.
- Rhein. Mus. = Rheinisches Museum für Philologie. Bonn.
- RIEMANN = O. RIEMANN, Études sur la langue et la grammaire de T. Live. Paris 1884.
- ROBOLSKI = I. ROBOLSKI, Sallustius in conformanda oratione quo iure Thucydidis exemplum secutus esse existimetur. Diss. Halle 1881.
- RÖNSCH, Itala = H. RÖNSCH, Itala und Vulgata. Das Sprachidiom der urchristlichen Itala und der katholischen Vulgata unter Berücksichtigung der röm. Volkssprache. Marburg 1875.

VIII

- RÖNSCH, Sem. Beitr. = Semasiologische Beiträge zum latein. Wörterbuch. I—III. Leipzig 1887—1889.
- SALONIUS = A. H. SALONIUS, Vitae patrum. Kritische Untersuchungen über Text, Syntax und Wortschatz der Spätlatein. Vitae patrum. Lund 1920.
- v. SASSEN = H. v. SASSEN, De Phaedri sermone. Diss. Marburg 1911.
- SCHMALZ = J. H. SCHMALZ, Lateinische Grammatik, Syntax und Stilistik. (Müllers Handbuch II: 2) München 1910.
- SCHULTZE = E. TH. SCHULTZE, De Q. Aurelii Symmachi uocabulorum formationibus ad sermonem vulgarem pertinentibus. Diss. Halle 1886.
- SCHÖNDÖRFFER = O. SCHÖNDÖRFFER, De Syntaxi Catonis. Diss. Königsberg 1885.
- SJÖGREN, Part. cop. = H. SJÖGREN, De particulis copulatiuis apud Plautum et Terentium quaestiones selectae. Comm. acad. Uppsala 1900.
- »—, Comment. Tullian. = De Ciceronis epistulis ad Brutum ad Quintum fratrem ad Atticum quaestiones. Uppsala 1910.
- SPITTA = PH. SPITTA, De Taciti in componendis enuntiatis ratione. Diss. Göttingen 1886.
- STOCK = M. STOCK, De Vitruuii sermone. Diss. Berlin 1888.
- STRÖBEL = E. STRÖBEL, Tulliana. Progr. München 1908.
- SVENNING = J. SVENNING, Orosiana. Syntaktische, semasiologische und kritische Studien zu Orosius. Diss. Uppsala 1922.
- THESAURUS = Thesaurus linguae latinae. Leipzig 1900—
- THÖRNELL, Tert. I = G. THÖRNELL, Studia Tertulliana. Uppsala 1918.
- »—, » II = G. THÖRNELL, Studia Tertulliana. Uppsala 1921.
- »—, » III = G. THÖRNELL, Studia Tertulliana. Uppsala 1922.
- TÖRNEBLADH, Quintilian. = R. TÖRNEBLADH, De elocutione Quintiliani. Comm. acad. Uppsala 1858.
- TIDNER = E. TIDNER, De particulis copulatiuis apud Scriptores Historiae Augustae quaestiones selectae. Comm. acad. Uppsala 1922.
- TINGDAL = G. TINGDAL, Ändelsen *-is* i ack. plur. hos de efteraugust. författarne. Ak. avh. Göteborg 1916.
- UHL = A. UHL, Quaestiones criticae in L. Annaei Senecae dialogos. Diss. Strassburg 1899.
- UHLMANN = W. UHLMANN, De Sex. Propertii genere dicendi. Diss. Münster 1909.
- VOGEL = Kurze Übersicht über den Sprachgebrauch des Q. Curtius (i VOGEL-WEINHOLDS ed. Leipzig 1903).
- WACKERNAGEL, Vorlesungen = J. WACKERNAGEL, Vorlesungen über Syntax. I—II. Basel 1920, 1924.
- WATSON = E. W. WATSON, The Style and language of St. Cyprian. Oxford 1896.
- WIDSTRAND = H. WIDSTRAND, Palladiusstudien. Diss. Uppsala 1926.
- WÖLFFLIN, Comparison = Lateinische und romanische Comparison. Von E. WÖLFFLIN, Erlangen 1879.

UPPLAGOR.

- J. M. GESNER, *Scriptores rei rusticae veteres latini*. Leipzig 1735.
J. G. SCHNEIDER, *Scriptores rei rusticae veteres latini*. Leipzig 1795.
V. LUNDSTRÖM, *L. Junii Moderati Columellae opera quae exstant*, fasc. 1, 2, 6
och 7. Upsala—Göteborg 1897—1917.

För böcker, som ej ingå i den nya upplagan, har jag varit i tillfälle att använda editorns handskriftskollationer och fotografier (**S** för alla böcker, **AR** för III—VII).

Handskrifternas beteckning är densamma som i LUNDSTRÖMS ed.

Hss. = handskrifter(na).

VARIATIO SERMONIS HOS COLUMELLA.

INLEDNING.

Med uariatio sermonis betecknas i första hand avsiktlig växling mellan synonyma ord och begrepp. Så säger MEIDINGER s. 1: »die Variatio ist ein Schmuck der Rede, der darin besteht, dass für ein einmal gebrauchtes Wort in kürzerem Zwischenraum ein anderes von gleicher Bedeutung gesetzt wird.» Dessutom kan variation föreligga, även när det finnes en mindre betydelseskilnad mellan resp. ord, blott man ser, att författaren därmed velat undvika monotoni. Men ej endast ordförråd utan även satsbyggnad är underkastad behov av omväxling. Så t. ex. finner man, att enskilda ord variera med hela satser, olika ordklasser alternera med varandra, singularis och pluralis växla o. s. v. Naturligtvis böra ej alla inkoncinna bildningar betraktas som uariatio. Egentlig strävan efter omväxling föreligger endast i de fall, då författaren synes mera avsiktligt ha undvikit symmetri, men gränsen är härvid ej sällan svår att draga.

Variatio är ej något, som förekommer endast i latinet, utan möter i alla språk, som nått någon högre fulländning. En undersökning från denna synpunkt av t. ex. de moderna kulturspråken skulle helt visst lämna ett rikt material, ej minst inom svenskan¹). Fastän man i olika språk i mycket stor utsträckning strävat att bereda omväxling, synes det dock vara relativt få arbeten, som beröra eller avhandla variationen. Att här närmare ingå på andra språk än latinet faller utom ramen för denna avhandling. Värt att omnämna är emellertid, att samma företeelse ofta uppträder i grekiskan. A. ENGELI, som i en monografi behandlar uariatio hos Pausanias (Die Oratio uariata bei Pausanias, Berlin 1907), säger s. 3: »Wie sich dieses stilistische Verfahren im Lateinischen von Asinius Pollio und Sallust an in der Augusteischen Zeit weiter entwickelte, um in Tacitus seinen Höhepunkt zu erreichen, so ergingen sich im Griechischen die Sofisten des 2. Jahrhunderts n. Chr. in solchen

¹) Jfr C. A. LJUNGGREN, Stilarter och språkriktighetsregler, Lund 1922, s. 68 f. och A. ISAACSSON, Stilistik för skolbruk, Stockholm 1925, s. 75 ff.

Besonderheiten ihrer Vorbilder, und derjenige, dem das zweifelhaftaste Verdienst zukommt, hierin am weitesten gegangen zu sein, ist in der uns erhaltene Literatur Pausanias».

Redan i det äldre latinet möter uarietas. Hos t. ex. Ennius, Plautus, Pacuuius och Terentius är den ingalunda sällsynt¹⁾, men intager dock en långt mer blygsam ställning än i senare tid. Även i latinets första till oss bevarade prosaskrift, Catos De agricultura, finnas omisskänliga exempel.²⁾ Hos Cicero växla ofta enskilda ord och begrepp. Han har tydligt insett variationens betydelse för talarkonsten och säger de inuent. 76: *uariare autem orationem magno opere oportebit, nam omnibus in rebus similitudo est salielatis mater*. Däremot undviker han i allmänhet inkoncinnitet. Så är särskilt fallet i hans filosofiska skrifter, där det abstrakta stoffet krävde en tydlig, översiktlig och elegant framställning, och denna kunde vinnas endast genom koncinnitet och väl avvägd proportion mellan parallella satser och led (jfr DRESSLER s. 4). I motsats till Cicero och hans samtida sökte augusteiska och efteraugusteiska författare alltifrån Asinius Pollio och Sallustius att ej blott genom ordval utan även ändring i sats- och periodbyggnad bereda omväxling. Särskilt rik är variationen hos Livius,³⁾ Seneca phil., Columella, Plinius d. ä. och Tacitus och bland skalderna Vergilius.⁴⁾ Växlingen av synonymer är hos dessa författare mycket vanlig, i synnerhet hos Col., men i allmänhet eftersträva de ej i lika hög grad som senare auktorer variation för dess egen skull utan taga den mera som ett hjälpmedel att undvika enformighet. I senlatinet gick jakten efter uariatio — både växling av synonymer och inkoncinna bildningar — in absurdum och synes stundom ha blivit målet och ej medlet (jfr HAGEN-DAHL s. 107 f.). F. MARX säger Rhein. Mus. 1891 s. 420: »zu dem nothwendigsten Material, das der römische Stilist sich zur schrift-

¹⁾ Jfr SCHMALZ s. 678; PERSSON, Adnot. Plaut. s. 9 ff.; 60 ff.; 93 ff.; SJÖGREN, Part. cop. s. 58 ff.; 118; 138; F. MARX, Rhein. Mus. 1891 s. 424. STANGL, Rhein. Mus. 1915 s. 462: »Das älteste Werk lateinischer Kunstprosa meidet mit Absicht jedwede Einförmigkeit».

²⁾ Så t. ex. 30 *dato—praebeto*; 73 *pulchre—bene*; 48,3 *ad eundem modum* — — — 49,2 *eodem modo*; 107 *injudito. . et. . contundas—commoueto*; 158,1 *addito—2 sume—adde*.

³⁾ Härom bl. a. KÜHNAST, UHL och HAMMELRATH, MÜLLER (Plinius), DRESSLER, DRAEGER, Tac. Synt., och KUČERA.

⁴⁾ Jfr MEIDINGER. Hos skalderna beror variationen ofta på metrikens krav.

stellerischen Verwerthung aufspeicherte, scheint eine Sammlung von Synonyma gehört zu haben.» Jfr Quintil. inst. 10, 1, 7. Ännu längre gå en del humanister, särskilt ERASMUS, som i sitt arbete *De duplici copia uerborum et rerum commentarius primus* (Basileae 1540, T. I s. 2—63) presterat nästan otroligt i denna väg. Så t. ex. varierar han uttrycket *tuae me litterae magnopere delectarunt* omkring 150 gånger och *semper, dum uiuam, tui meminero* 200 gånger. Av senare läroböcker, som behandla uariatio förtjäna att omnämnas WAGNER, *Compendiaria methodus addiscendi tres praecipuas latinae linguae uirtutes.*, Diling. 1736 s. 88 ff.; A. BUCHNER, *De commutata ratione dicendi libri duo*, Viteberg. 1664; WEISSBORN, *Statera latinitatis dubiae et uariatae*, Lips. 1709; R. KLOTZ, *Latein. Stilistik*, Leipzig 1874.

Det är visserligen rätt många arbeten, som behandla uariatio sermonis hos olika latinska författare, men de göra det i allmänhet endast i förbigående och alltför knapphändigt. Ingen monografi har ännu, underligt nog, skrivits över detta rika ämne. Det kan därför vara värt att ägna en speciell undersökning åt de viktigaste arterna av uariatio hos en av de författare, som drivit denna strävan längst, nämligen Columella. Att en sådan monografi verkligen har sin plats att fylla, betonar även min lärare, prof. LUNDSTRÖM, som givit mig uppslaget till detta arbete. Jfr *Eranos* 13 s. 189, där han med rätta säger, att man, när man tränger djupare in i Columellas språk och handskriftstraditionen, finner en oant rik, in i de minsta detaljer genomförd uarietas. Att Columellas språk såväl i detta som andra avseenden vunnit så ringa beaktande, får i första hand tillskrivas saknaden av en tillförlitlig textkritisk edition. Sedan nu ett flertal böcker av LUNDSTRÖMS upplaga utkommit och då jag haft förmånen att för den outgivna delen få använda hans handskriftskollationer och fotografier, har det varit möjligt att genomföra detta arbete.

Det är ägnat att förväna, att ett didaktiskt verk kan uppvisa en så enastående rik variation. KOTTMANN, som i ett kapitel behandlat denna utan att tillnärmelsevis ha uttömt ämnet, anmärker med rätta s. 43 f.: »Si animū attendimus ad materiam, quam Columella tractauit, tenuem et exilem eam uidemus esse, et satis difficile fuisse uitare, ne iisdem uerbis crebro repetitis legentium aures offenderentur. Quamquam in hoc uitium ut inciderit Colu-

mella tantum abest, ut summam curam eum in uarianda oratione posuisse facillime probandum sit. Atque etiamsi nonnullis locis eaedem uel similes uoces saepius usurpantur, tamen pauci hi loci uix sunt respiciendi, si reputamus et magnitudinem operis et loquendi uarietatem, quae per omnes deinceps libros cernitur».

Vid behandlingen av uariatio sermonis hos Col. har man ej endast att taga hänsyn till växling av ord, ordformer och ordstammar samt syntaktisk variation utan även att genomgå vissa företeelser av uariatio, som sammanhånga med verkets hela komposition och uppbyggande, såsom själva formen för meddelande av råd och föreskrifter, sättet att citera, excerpering och plagiat samt förmedling av övergång mellan ämnets olika delar. Det är nu av flera skäl lämpligt att först behandla denna hela kompositionen berörande variation för att sedan övergå till de andra arterna av uariatio.

I. Variation vid verkets allmänna komposition.

1. Variation vid citering.

A. Vid citering av andra författare.

När Col. anför andra auktorers föreskrifter och åsikter, synes han ofta ha haft de närmast föregående exemplen i minnet och bemödat sig om att komma med någon ny vändning eller att göra åtminstone någon liten förändring.¹⁾ Vanligen använder han ett uerbum dicendi l. sentiendi för att införa citatet. Följande verb, mellan vilka han varierar, äro härvid mest använda: *dicere, ait, adfirmare, praecipere, censere, tradere, iubere, putare, referre, scribere, disserere, inquit, significare, declarare, placere, commemorare, adseuerare, conscribere*. Mera sällan stå sådana uttryck som *illud uetus est Catonis* (I 2,2) och *uetus est Democriti praeceptum* (VIII 8,7).

Vid indirekt citering anger Col. ofta sin källa genom en komparativ- eller relativsats, t. ex. I 1,1 *ut ait Tremelius*, I pr. 29 *quod M. Cicero dixit*. Som variation därtill står ofta en huvudsats, såsom arb. 17,1 *Magoni placet*, VIII 10,6 *M. Terentius significat*.

Även de epitet, som Col. giver sina auktorer, uppvisa rik växling. Här må en del anföras:

I 1,4 *memorabiles auctores, non spernendus auctor*; I 4,2 *inclutissimus*; 4,6 *praestantissimus*; II 1,2 *inlustres scriptores*; II 2,15 *prudens*; III 3,3 *uir excellentis ingenii atque doctrinae*; III 17,4 *celeberrimi auctores*; VI 37,3 *non dissimulandi auctores*; VIII 8,9 *eximius auctor*; IX 6,4 *doctissimus uir*; XII 4,2 *non obscuro scriptores*. Om Marcus Columella: II 15,4 *doctissimus et diligentissimus agricola*; V 5,15 *uir inlustribus disciplinis eruditus ac diligentissimus agricola*; VII 2,4 *acris uir atque inlustis agricola*.

¹⁾ Så är även fallet hos andra förf., särskilt Cicero och Seneca phil. Se där- om HOWIND, som med rätta säger (s. 8): »Cicero. . in verbis aliorum commemorandis mira quadam arte et varietate utitur.»

Exempel på variation vid citering vid relativt korta mellanrum: I 8,4 *Cornelius Celsus ait* — 7 *quod ait Cato*; III 2,24 *ut ait Celsus* — 31 *quod et Celsus ait* — *inquit Iulius Graecinus*; III 3,2 *Cato Marcus prodidit* — *adseuerat Varro*; III 9,3 *Varro Terentius* (så hss.) *et . . Marcus Cato adfirmare* — 10,1 *ueteres auctores tradiderunt*; III 15,4 *ut Mago prodit* — 5 *idem Poenus auctor probat*; IV 3,1 *sicut ait Graecinus* — *inquit* — 6 *id . . Graecinus declarat, cum refert*; IV 28,2 *Graecinus, qui sic refert*: — *Celsus . . et Atticus consentiunt* (indirekt citat); 29,1 *tradidit* — *adfirmat*; VII 5,15 *Celso placet* — 17 *Bolus Mendesium censet*; VIII 8,7 *uetus est Democriti praeceptum* — 9 *sicut Marcus Varro adfirmat, qui prodidit . .* — 10,6 *Marcus Terentius significat*; 16,4 *Terentius Varro . . inquit* — 5 *memorabat Varro*. Jfr även IV 30,1—2; IX 13,7—8; 14,1; IX 14,6; XII pr. 1; I 52, 18—20.

Av särskilt intresse äro Col:s Vergiliuscitat. Dessa stå i allmänhet i direkt form och med angivande av källan. Dock finnes det även fall, då Col. anför Vergilius utan att på något sätt antyda detta. Om sådana verscitater säger NORDEN (Ennius und Vergilius, Leipzig 1915, s. 55 n.): »(Dagegen) sind Fälle, wo Prosaiker einen ganzen Vers unverändert in ihre Rede aufnehmen, ohne ihn als Zitat zu kennzeichnen sehr selten; ich habe in der Erinnerung nur Tacitus Agr. 9». Gentemot denna åsikt har LUNDSTRÖM med rätta visat (Nya Enniusfragment, Eranos 1915, s. 1—24), att ett sådant citeringssätt är långtifrån sällsynt och att det i Senecas brev¹⁾ finnes ett 30-tal ställen, där en eller flera sådana verser eller också blott halva verser stå²⁾. Redan hos Cicero finner man sådana exempel (HOWIND s. 16 ff.).

Detta är ej heller ägnat att förvåna. Många av de stora författarna — särskilt Vergilius — kunde ju varje bildad romare utantill, och det var onödigt att alltid påpeka citeringen. Att Col. ibland använder ett sådant citeringssätt torde åtminstone till en del ha sin grund i att han därigenom ville bereda omväxling mot den vanliga typen.

II 8,1 står ett citat med angivande av källan, men i § 3 är ej citeringen utmärkt, alltså tydligen variation. Så är även fallet VII 3,23,24: *ut prodidit Maro: Luciferi primo cum sidere* etc., sedan info-

¹⁾ Särskilt intressant är LUNDSTRÖMS påvisande av Ennius-citatet i Tac. Ann. XV 9.

²⁾ Jfr även HOWIND s. 31 ff.

gar han egna ord, fortsätter därpå med *ut idem* . . . *sicubi magna Iouis* etc., därpå avbryter han citeringen och antyder ej, att det följande: *solis ad occasum* etc. är citat. Jfr även VII 5,10. VII 4,6 kommer ett oförmedlat citat, i mitten avbrutet av orden *ut idem iubet*. Så även IX 10,2, där Col. även infogar egna ord. Jfr även V 5,7; VII 6,2; VII 17,7; IX 5,4,5.

Variation mellan direkt och indirekt citering (med angivande av källan) bl. a. IX 3,2; 4,1.

Exempel på variation vid citering av Vergilius inom kortare mellanrum: I 3,8 *praeclara nostri poetae sententia* — 4,4 (*si*) *uerissimo uati* . . . (*credidimus*) *dicenti*; II 2,18 *ut ait Vergilius* — 2,4 *noster Vergilius (adicit)*; II 8,1 *placet nostro poetae* . . . *numeris sic edisserit* — 3 oförmedlat citat — 9,12 *Vergilius praeclare sic disseruit*; II 21,1 *ut ait poeta* — 2 *Vergilius praecipit*; III 1,1 *ut ait praestantissimus poeta* (jfr *celeberrimi carminis*) — *sicut auctor idem refert* — 9 *Vergilio dicenti*; III 9,4 *pastor ille in Bucolicis ait* — 10,18 *poeta (inculcet) dicendo* (jfr II 9,12) — 20 . . . *Vergilii*; V 4,2 *ut ait Vergilius* — 5,7 oförmedlat citat; VII 1,3 *ut celeberrimus poeta memorat* — 2,2 *Vergilius praecipit, cum ait* — 3,1 *eximie numeris significauit idem qui supra* — 3,9,10 (*utamur auctoritate diuini carminis* (två olika Georgica-citat sammanknytas genom Col:s egna ord med *ut ait idem* inskjutet) — 23,24 (se härom ovan) — 4,6 (se ovan) — 5,5 *sicut noster memorat poeta* — 10 *Georgicum carmen adfirmat* (först direkt citat, sedan indirekt citering och därpå oförmedlat, direkt citat) — 6,2 oförmedlat citat (jfr 10,8 *ut Bucolicum loquitur poema*); IX 2,3 *Vergilius* . . . *sic ait* — 4 *quod adfirmat noster Maro* — 3,2 *Vergilius* . . . *probat* (först indirekt, sedan direkt citat) — 4,1 *ut noster praecipit Maro* (först indirekt och sedan direkt citering) — 5,4,5 citeringen ej angiven; IX 8,13 *ut ille uates ait* — 9,4 *ut uerissime dicit Vergilius* — 6 *ut idem ait* — 10,2 två oförmedlade citat avbrutna av Col:s egna ord, därpå citat, infört med *ut idem ait*, sedan åter egna ord samt oförmedlad citering.

Vid omnämmande av Mago använder Col. olika beteckningar, mellan vilka han varierar. I 1,10 *Poenus Mago* — 13 *Carthaginensis Mago*; III 15,4 *Mago* — 5 *idem Poenus auctor*; med I 3,9 *gentem Poenos (dixisse couenit)* avses sannolikt endast Mago, även om Col. XII 4,2 jämte Mago även nämner Hamilcar. Likaså säger LUNDSTRÖM, Magostudien, Éranos 1897 s. 60 ff. om arb. 4,1: »die

Worte *a Poenis usurpata* sind bei Col. ebenso gut wie ein ausdrückliches Magozitat». I 1,6 *Poeni ex Africa scriptores* torde även, åtminstone i huvudsak, beteckna Mago.

B. Vid självcit. at.

När Col. hänvisar till vad han förut sagt, söker han ej sällan att på något sätt bereda omväxling i dessa uttryck, som ju till en viss grad måste bli rätt stereotypa. Ofta variera verbens numeri, t. ex. VI 14,1 *docuimus* — 6 *dixi*. VIII 3,1 *dixi* — 5 *diximus*. Så även XII 47,6; IX 4,6 *proposui* — *proposuimus* — 7 *exposui*; XII pr. 4 *proposuimus* — *dixi*. Om en sådan numerusväxling säger KREBS-SCHMALZ I s. 438: »Es ist . . . bei der persönlichen Konstruktion zwischen dem Singular und Plural wohl zu unterscheiden. Der Gebrauch des ersten Numerus lässt den Sprechenden mehr in den Vordergrund treten, während der Plural gebraucht wird, wenn man nicht eben seine Persönlichkeit hervorheben will¹⁾ . . . (s. 439) Für den abhandelnden, didaktischen Stil muss die persönliche Verbindung, und zwar im Singular, aus einem leicht einzusehenden Grunde als das Gewöhnliche und Regelmässige betrachtet werden. Bei Sen. steht nur Nat. 2,30,4, bei Quintilian. nur 2,17,3 u. 6,2,2 der Plural». För Col. gälla ej några sådana regler. Här stå singularis och pluralis ofta promiscue för variationens skull. I en del fall föreligger väl pluralis modestiae, men även denna åsyftar ju ofta att giva omväxling.²⁾

Jämte den personliga konstruktionen finnes hos Col. även personlig, t. ex. XI 2,101 (*ut supra scriptum est*) och XII 8,2.

Liksom vid citering av andra författare varierar Col. mellan komparativ- och relativsats. Så t. ex. I 9,3 *sicut dixi* — *quod paulo ante rettuli* och XII 7,3 *ut supra dixi* — 4 *quod supra scriptum est*.

Såsom man kan vänta, varierar han även ofta mellan verben. Mest använda äro *dicere*, *praedicere*, *referre*, *tradere*, *scribere*, *docere*, *demonstrare*, *describere*, *loqui*, *proponere*.

¹⁾ »Deswegen ist es bei dem historischen Stil. . . eigentümlich, . . . entweder den Plural oder die impersonale Konstruktion zu gebrauchen. . . (s. 439). Was Livius betrifft, so findet sich bei ihm konstant nur der impersonale Ausdruck». Det är ägnat att förvåna, att SCHMALZ ej tagit kännedom om STACEVS framställning härom (Archiv 10 s. 82). Personlig konstruktion förekommer ej så sällan hos Livius.

²⁾ Omväxlingen mellan numerus i första personen i andra fall än vid citering se s. 91.

Vid hänvisning till det föregående brukar Col. antingen tillfoga adverb, såsom *ante*, *supra*, *prius*,¹⁾ eller även som omväxling därtill underlåta att göra detta. Dessa adverb variera ibland med varandra, men vanligare är, att variationen åstadkommes genom ytterligare tillägg av adverb, t. ex. *paulo*, *iam*, *modo*,²⁾ vilka ofta ej synas ha någon egentlig betydelse för meningen. Användningen av *iam* i sådan ställning är, underligt nog, fullkomligt okänd för SCHMALZ, som i *Antibarb.* I s. 438 säger: »Niemals (aber) wird *iam* beige-fügt, wozu das Deutsche wie wir schon oben gesagt haben, wie schon oben bemerkt ist, verführen konnte». Och dock har Col. så många sådana exempel! Jfr bl. a. I pr. 18; 3,13; II 9,5; 11,8; 17,6; IV 26,1; VII 3,20; VIII 17,9; XI 1,7.

Exempel på variation vid självcitatt: I 3,10 *quem paulo ante rettulimus* — 13 *ut iam prius dixi*; II 17,6 *ut ante iam dixi* — *ut dixi*; III 2,13 *quem rettulimus* — 20 *quas ante rettuli*; 11,4 *ut dixi* — 6 *ut prius rettuli* — *quam diximus*; 20,1 *ut supra dixi* — 21,1 *quemadmodum supra institui dicere*³⁾; 24,11 *ut dixi* — *quod diximus* — 16 *ut ante diximus* (så enligt hss.); 25,3 *ut rettuli* — 26,1 *ut ante iam diximus*; VII 3,2 *ut iam dixi* — 7 *ut dixi*; 11,1 *quam iam tradidimus* — 2 *quae prius docuimus*. VIII 17,8 *ut proposueram* — 9 *ut ante iam dixi*. XII 7,3 *ut supra dixi* — 4 *quod supra scriptum est* — 8, 2 (*ita*) *ut supra dictum est* — 3 *quae supra praecepimus* — *quemadmodum praecepimus*. 34 *quod supra dixi* (*dixi* saknas i S) — 35 *quae supra scripta sunt*. Jfr även VIII 3,1,5; IX 4,6,7; XII 7,3,4; 47,6.

C. Excerpering och plagiat.

Antikens uppfattning om litterär äganderätt och skyldighet att citera var en annan än vår tids, och vi finna, hur Col. stundom

¹⁾ *Supra* och *ante* användas av Col. vid alla verb, medan t. ex. Caesar, på ett undantag när, alltid skriver *ante dixi* och *supra scripsi*.

²⁾ Hos Col. i överensstämmelse med klassiskt språkbruk alltid *paulo ante*, ej *paulo supra*.

³⁾ *institui dicere* här = *dixi*. Jfr även III 10,14 och 21,11. Liknande omskrivningar påvisar H. HELLMUTH, *Acta sem. Erlang.* I s. 161 f. hos Cicero (*Rosc. Am.* 91 *ut coepi dicere*): »Hoc uerbo »c o e p i s s e» ille omnino persaepe in prioribus orationibus usus est idque multis locis sic posuit, ut plane supervacaneum videatur, cum vis verborum non contineatur initii notione. . Pro hac formula »ut coepi dicere» Cicero in *Verr.* scripsit: *ut institui dicere*, *Verr.* II 40.65 *veluti dicere institui*, *Verr.* III 24.»

behandlat sina källor på ett sådant sätt, att vi skulle vilja benämna det plagiering. Särskilt ett par längre partier, I pr. 28 f., hämtat från Cic. Or. 1,3 f., och de första kapitlen av 12:te boken (ur Ciceros översättning av Xenophons Oikonomikos) äro härvid rätt belysande. LUNDSTRÖM har i Eranos 1912 s. 9 ff. gjort en grundlig undersökning härom och bl. a. visat, att Col. mening för mening, ja, nästan sats för sats följt sin källa¹⁾. Ordförrådet är till stor del direkt lånat, men ej sällan göres någon ändring av själva formen. Numerus, tempus och modus kunna växla, sammansatta verbs prepositioner utbytas, synonymer eller till betydelsen närbesläktade ord av annan nyans införas, ordställningen inom satserna ändras o. s. v.

Dessa avvikelser från originalet kunna betraktas som ett slags uariatio sermonis. Det är också samma principer, som därvid komma till användning, vilka Col. följer vid sin vanliga strävan efter omväxling.

Icke endast vid citering av andra förf. utan även, när Col. upprepar något, som han förut meddelat, ställer sig saken på samma sätt. Materialet är härvid rikare och varieringsmetoderna så karakteristiska för Col:s stil, att det är värt att närmare dröja därvid. Här må återgivas en del parallellställen från de arb. och 5:te boken. För korthetens skull upptagas endast vissa av de ställen, där han ändrat.

arb. 18	V 10,2.
<i>arbores disponere.. eadem quoque utilis est arboribus</i>	<i>disponere arbores...²⁾ ~.. arboribus est utilis³⁾</i>
19. <i>poma disponere... jodito .. pluuiaque..</i>	<i>seminare ... jodies (A S en del rec. jodiest) pluuiisue (hss pluuias ne. SCHN. pluuiisque)</i>
<i>posueris.. sed.. — — — jodito scrobes — — 2 ~ .. esto..</i>	<i>positum est.. at — — 3 scrobes jodito — — 4 sed.. sit..</i>

¹⁾ Jfr även LUNDSTRÖM, Mélanges de Philologie offerts à M. Johan Vising Göteborg 1925, s. 281 ff.

²⁾ ~ utmärker något som ej står på parallellstället.

³⁾ *etiam* saknas i hss.

<i>imus quam summus . . .</i>	<i>imus summo patenti-</i>
<i>patentior... 3 neque</i>	<i>or... 5 nec</i>
<i>.. nec sic (ipsae)... pla-</i>	<i>nec (ipsae)... relin-</i>
<i>cet.. relinqui.</i>	<i>ere conuenit.</i>
20, I (lege), <i>ne minus</i>	6 (lege) <i>crassa non mi-</i>
<i>crassa</i>	<i>nus..</i>
— — <i>omnibus annis—</i>	— — <i>quotannis—</i>
— 2 <i>priusquam —</i>	7 <i>sed antequam — nota</i>
<i>signato —</i>	— — <i>trifurca (trifurca-</i>
<i>semina trifurca —</i>	<i>mina S) — eodem</i>
<i>in eodem</i>	
<i>srobe.. ponere uoles—</i>	<i>scrobe.. uoles consti-</i>
— 3 <i>brachii humani cras-</i>	<i>tuere — 8 brachii</i>
<i>situdine.. arbores aut</i>	<i>crassitudinis.. arbo-</i>
	<i>res ac</i>
<i>semina — (uere), an-</i>	<i>semina — 9 (uere) an-</i>
<i>tequam germinare</i>	<i>tequam germinant¹⁾</i>
<i>arbores incipiunt. sed</i>	<i>arbores. ac (ne)... len-</i>
<i>(ne).. taleam</i>	<i>tisci</i>
<i>lentisci, ita ut cacumen..</i>	<i>taleam inuerso cacumine de-</i>
<i>deorsum spectet, obruito</i>	<i>mittito — 10 (sapore)</i>
— 21, I (sapore) <i>et (ha-</i>	<i>atque (habitu) —</i>
<i>bitu) — serito..</i>	<i>ponito..</i>
<i>hibernas serotinas —</i>	<i>hibernas —</i>
2 <i>acutissimo ferramento... ferro.. prodest ampu-</i>	<i>tare..</i>
<i>amputare prodest...</i>	<i>ac (semper) conueniet</i>
<i>(semper) proderit si-</i>	<i>simulatque..</i>
<i>mul ac..</i>	

1) Så **SA** och flera rec. Indikativ står hos Col. även på andra ställen efter *antequam*, t. ex. II 10,15; IV 32,4; V 6,12 (**SA** har *demit*, vilket tyder på indik.). W. HULLIHAN (*Antequam and Priusquam*. Diss. Baltimore 1903, s. 31) säger därför med orätt: »This (Col. IV 32,4) is the only example of the Indicative out of more than thirty with the Subjunctive in Col; it is probable that the Indicative is due to the source from which the writer drew.» Jfr även s. 50 f. Värde att uppmärksamma är även den abundantiska användningen av *incipere* i arb.

<i>speciosius et plenius</i>	11 <i>plenio rem ac melio-</i>
... 22, I <i>calidum,</i>	<i>rem.. 12 durum, cali-</i>
<i>durum.. si posueris-</i>	<i>dum.. nucem si de-</i>
<i>nucem.. protinus</i>	<i>posueris.. plerumque</i>
<i>putrescet — — 2 (nux)</i>	<i>putrescit — — 13 et (nux)</i>
<i>que... — —</i>	<i>.. autem — —</i>
<i>Tarentinas.. ~ .. ia-</i>	14 <i>Tarentinam.. (in eo)...</i>
<i>cito..</i>	<i> pangito....</i>
<i>hoc eodem tempore — —</i>	<i>eodem tempore — — 15</i>
23, I <i>primitiuos (annos).. exi-</i>	<i> primos (annos).. exi-</i>
<i>guum.. laser... 2 rum-</i>	<i> guum.. laseris.. 16</i>
<i>pantur..</i>	<i> hient..</i>
<i>remedio placuit.. pe-</i>	<i>remedio erit (S A R)</i>
<i>ciolos.. eo modo.. an-</i>	<i>.. ramulos.. eodem</i>
<i>no toto.. 24 puros — —</i>	<i> modo¹⁾.. toto anno.. 17</i>
25 <i>recte seres.. item..</i>	<i>pirum — — 20 satio</i>
<i>amygdala (neutr. pl.)</i>	<i> est.. et.. amygdala (fem.)</i>
— — 2 <i>per — — expedit</i>	— — 21 <i>supra — — — exp-</i>
— — <i>habent</i>	<i>dit — — habeant</i>
26, I ~ .. <i>ei arbori, cui</i>	11, I <i>sed.. ei, cui inseri-</i>
<i>inserirur, dissimilis</i>	<i>tur, arbori cortice</i>
<i>cortice — — — ullo (scrupulo)</i>	<i>dissimilis — — ~ (scrupulo)</i>
<i>.. optime .. autem ..</i>	<i>.. egregie... porro..</i>
<i>quod .. arbor recipit</i>	<i>quo.. arbor resectos</i>
<i>insertos surculos</i>	<i>surculos accipit.. ma-</i>
<i>.. materiem admittitit</i>	<i>teriam semina ad-</i>
<i>semina.. uerni</i>	<i>mittit.. ueris (sã hss)</i>
<i>temporis (sunt)... cum</i>	<i>temporis (sunt).. quo..</i>
<i>exigua cortice .. ae-</i>	<i>exiguo cortice</i>
<i>statis est..</i>	<i>.. aestiui temporis (sã</i>
2 <i>simulatque.. sum-</i>	<i>hss.) optime usurpatur</i>
<i>turus es</i>	<i>.. 2 simul (sã hss)... 3</i>
— — — 3 <i>lente... 4 ab</i>	— — 4 <i>considerate.. ex</i>
<i>.. eradito — —</i>	<i>.. deradito — —</i>

¹⁾ *idem = is* redan hos Cic. (SCHMALZ s. 622.)

- — *sex digitis.. autem* — — 5 *semipedem (S A)*
 — — *ramulos* .. ~ — — *calamos*
figito.. quaternum (di- *recte inseres.. quattuor*
gitorum) spatium — — *(digitorum)* — —
 5 *adstringito* — — — 6 *constringito* — — *sup-*
supra lutum.. adligato *ra ... ligato*
 — — 6 *permodice.. dis-* — — 7 *modice (så hss.).. di-*
paletur.. ita — — — *ducatur... sic* — — —
 7 *et.. remittit.. cor-* 8 *sed.. 9 mittit.. corti-*
ticem robustam .. 8 *cem robustum..*
ex qua arbore insere- *ex arbore, de qua inse-*
re uoles, in ea quae- *rere uoles, ramos eli-*
rito *gito.*
 .. *ramos. in his deinde* *in iisdem quaerito (så*
obseruato.... *torde texten böra återställas*
eam — — — *enligt hss)... et eam (S har*
 — — *inserere uoles..* *& iā A etiā och så även en*
 — — — *del rec.)* — — — 10 *empla-*
 — — — *straturus es ...*
a materie delibrato — — *materiam delibrato* — —
 9 — *uincito, ita ne* — — 11 *adligato cauetoque*
(laedas) — — — *(subolem)* *que ne (laedas)* — —
uel supra ramum *(subolem) et ramos superiores*
 — — — *iam (traditam)* — — — 12 ~ *(traditam)* — —
 27.2 *qua similitudine* 13 *(exemplum)... quo*
quod quisque genus *possit omne genus su-*
uolet omni arbori po- *rçuli omnibus arbori-*
terit inseri.. pedum *bus inseri.. pedes (så*
quattuor.. uidebitur.. *hss) quattuor.. 14 uide-*
ramulis.. relinquito *tur.. ramis (S A och*
 — — — *andra).. relinque* — — —
 4 *coalescet ficus oli-* 15 *coalescet ficus cum*
uae — — *inserirur* *olea* — — *inseres*
 28,2 *(oportet) ~ cum.. per-* 12,2 *(oportet..) et cum.. per-*
misceri.. 3 in modum *miscere... 3 areolas*
olerum areas (facito).. *(facito).. ocimi semen*
ocimum semen.. si- ... 4 *simulatque... et*

<i>mul ac . . ~ (post).. 4</i>	<i>(post).. pondo quindec-</i>
<i>pondo quindecim. . .</i>	<i>na.. pondo uicensa</i>
<i>pondo uiginti.. aridum.. exiguius dato</i>	<i>... aridam.. parcius praebeto.. uires maiores.. exemptam.. 5</i>
<i>.. maiores uires.. exemptum.. quod aridum.. cum.. deinde.. in (umbra).. adsiccato.</i>	<i>iores.. exemptam.. 5 cum aridam., ubi... que.. ~ (umbra) .. exsiccato.</i>

Ändringarna bestå alltså mest i variation av substantiv, verb och bindeord. Ordställning och konstruktioner kunna även ofta växla och mera överflödiga ord utelämnas eller inskjutas. Kort sagt: det är samma principer, som Col. följer vid sin strävan efter uariatio i allmänhet.¹⁾ Jfr LUNDSTRÖM, *Eranos* 1897 s. 55 ff.

Hur nära en sådan excerperingsmetod står uariatio sermonis, kan man se, även när Col. varierar mot föregående ställen, där någon annan, särskilt närliggande sak behandlats. Så t. ex. VIII 3,7 *foratis duobus aduersis parietibus induuntur* — 10,2 *perforatis parietibus aduersis aptantur*; VIII 8,5 *uasa, quibus aqua praebetur* (sc. columbis) *similia esse debent gallinariis* — 9,4 *aqua . . . uasculis, qualibus columbis . . . , praebetur* (sc. turturibus). Jfr även VIII 10,6; VIII II,10 *primus est partus quinque . . ouorum; secundus quattuor; tertius aut trium* — 14,5 *pariunt singulis fetibus ova, primo quina, sequenti quaterna, nouissimo terna*; XII 49,9 *in cannis uno die sub umbra expanditur, et siqui adhaerent pediculi foliaque aut surculi leguntur. postero die cribratur et nouo fisco inclusa prelo supponitur* — 51,1

¹⁾ Det finnes även andra parallellställen hos Col. I allmänhet har han ej i så hög grad plagierat utan mer eller mindre omarbetat, vad han upprepar. Jfr t. ex. I 8,14 och XI 1,28; I 8,13 och XI 1,24; I pr. 3 f. och XI 1,10 f. III 13,7 och IV 1,2 ff. XI 1,3 ff. omskriver han till stor del I 8. Även härvid finner man denna art av uariatio. Jfr I 8,9 *magis utiliter quam delicate habeat munitamque diligenter a uento, frigore pluuiaque, quae cuncta prohibentur pellibus manicatis. . uel sagis cucullis. id si fiat, nullus dies tam intolerabilis est, quo non sub diuo moliri aliquid possit* — XI 1,21 *utiliter magis quam delicate, id est munitam diligenter a frigoribus et imbribus, quae utraque prohibentur optime pellibus manicatis et sagaceis cucullis; idque si fiat, omnis pene hiemalis dies in opere tolerari possit.* I 8,13—XI 1,27; I 8,16—XI 1,22; IV 29,15 f. — arb. 8,3 f.; arb. 16,1 — V 6,4.

sub umbra uno die in cannis porrigitur et quaecunque est vitiosa baca separatur. item siqui adhaeserant pediculi adimuntur, foliaque et surculi . . . eliguntur. postero die diligenter cribratur . . . , deinde intrita oliua nouo fisco includitur et prelo subicitur. Jfr VIII 11,3 och 14,1; 11,8 och 14,5; XII 52,9 f. och 54,1 f.

2. Variation vid övergångar.

* Vid övergångar har Col. i hög grad eftersträvat omväxling. Få äro de exempel, som ej på något sätt, åtminstone genom olika verb, skilja sig från varandra. Här må de vanligaste typerna anföras.

Mycket ofta förbindes den nya avdelningens propositio med en rekapitulation (collectio) av den föregående. Härvid uppträda olika former, såsom

1) participialkonstruktion: IV 26,1 *hac peracta sequitur . . . adminiculandae uineae cura.*

2) adversativt asyndeton: VI 29,5 *haec . . . dixisse satis habeo. nunc sequitur curam recte et minus ualentium demonstrare;* VII 11,3 *de armentis . . . satis accurate disserui . . .* 12,1 *nunc de nutis custodibus loquar;* VIII 4,6; IX 12,4; XI 3,14. II 3,2 *hactenus de officio bubulci dixisse abunde est. sequitur, ut. . . praecipiamus;* III 1,1 *hactenus aruorum cultus . . . sequitur arborum cura;* III 21,11; V 12,5.

3) resumerande ac, atque: VII 12,7 *atque haec de domesticis custodibus; illa de pastoralibus;* IX 3,14 *atque haec fere examinum . . . remedia.* 14,1 *deinceps illa totius anni cura;* XI 3,19 *atque haec sunt sationum tempora. nunc de . . . singulis loquar;* V 9,18; VIII 10,6.

4) *sed*¹⁾: II 2,14 *sed iam expediendi rudis agri sequitur cultorum nonalium cura, de qua . . . profitebor;* V 6,1 *sed iam de uineis satis dictum est. nunc de arboribus praecipendum est;* XII 3,11—4,1.

5) *quoniam* l. *et quoniam*: II 6,1 *quoniam sementi terram docuimus praeparare, nunc seminum genera persequamur;* 10,1 *quoniam de frumentis abunde praecipimus, de leguminibus deinceps disseremus;* arb. 15 *quoniam de uineis abunde diximus, de arbustis praecipiamus;* IX 4,7 *et quoniam situm pastionum . . . exposui, nunc*

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 1 s. 75 f. och H. SAUER, Die Adversativpartikeln bei lateinischen Prosaikern. Diss. Tübingen 1913 s. 42.

de ipsis receptaculis . . . loquar; II 11,1; III 3,15; IV 23,1; VI 20,1; arb. 4,5; VII 5,1; XI 3,1; arb. 3,7

Vid övergångar använder Col. även sådana uttryck som *uenio nunc ad* (VIII 13,1; IX pr. 1) utan resumé av det föregående. Av andra vändningar må anföras:

I 4,1 *sequitur deinceps Caesonianum praeceptum*;

II 9,10 *illud deinceps praecipendum habeo, ut . . .*; IV 12,1 *putationem sequitur iam pedandae uineae curae* (jfr IV 9,1; 13,1). VI 26,4 *hactenus de bubus dixisse abunde est. 27,1 quibus cordi est educatio generis equini, . . . conuenit prouidere . . .*

I slutet av varje bok brukar Col. i allmänhet med några ord göra en resumé av innehållet och förutskicka, vad följande bok kommer att avhandla. Härvid kan man se, att han sökt undvika att göra dessa fraser alltför lika. Jfr III 21,11 *hactenus de positione uinearum. superest pars antiquissima, ut praecipiamus etiam cultum earum, de quibus sequenti uolumine pluribus disseremus.* IV 38,6 *haec de uineis Italicis uinearumque instrumentis . . . disserui, mox agrorum prouincialium uineaticos . . . cultus traditurus.* V 12,5 *hactenus de arboribus praecipisse abunde est, reddituro pecoris curam et remedia sequenti uolumine*; VII 13,3 *hactenus de minore pecore. mox de uillaticis pastionibus . . . sequenti uolumine praecipiemus.* VIII 17,16 *atque haec uillatica pastio finem praesenti disputationi faciat. . . . rediemus* (så **S**) . . . *sequenti uolumine ad curam siluestrium pecorum . . .* I 9,9; IX 16,2.

3. Variation vid föreskrifter.

För ett didaktiskt verk ligger faran nära till hands, att de många föreskrifterna lätt kunna göra framställningen monoton och trötande, såsom i Catos *De agricultura*. Så är dock ej fallet hos Col., ty han har förstätt att även här bereda omväxling och göra sitt arbete litterärt njutbart. Dels varierar han de olika uttrycken för direkta uppmaningar, dels avbryter han ofta eller åtminstone mildrar denna imperativiska ton genom att t. ex. motivera sina praecepta. Härvid framhåller han särskilt de fördelar och olägenheter, som följa olika förfaringssätt, och anför ej sällan andra auktorers åsikter, vilka han än gillar, än förkastar. Det kan vara av intresse att närmare undersöka denna uariatio, som hos Col. är långt rikare

än hos någon annan didaktiker, och det så mycket mera, som denna sak hittills ägnats alltför liten uppmärksamhet.¹⁾ Här skall för korthetens skull i huvudsak behandlas endast variationen vid direkta föreskrifter.

A. Futurum.

Fut. I användes av Col. mycket ofta vid föreskrifter i samma funktion som imperativ. Så har varit fallet alltifrån det äldsta latinet, men man har ej velat fullt likställa fut. iussuum och imper., och av senaste decenniets arbeten att döma, är det många, som ännu ej göra det. Så säger SCHMALZ s. 475: »Jedoch wird der Indikativ des Futurs niemals zum Ausdruck eines eigentlichen Befehls gebraucht; dazu dient der Imperativ. Wohl aber spricht derjenige eine Aufforderung im Indic. Fut. aus, welcher sich fein (urban) ausdrücken oder andeuten will, dass er auf die Ausführung sicher rechnet; z. B. . . . Cato agr. 14,3 *quae opus sunt, dominus praebebit*. . . Im Spätlatein wird kein Unterschied mehr zwischen Imperativ und Fut. gemacht, so verbindet z. B. Apul. met. 6,19 *praeteribis — introibis — reside — esto*». Detta är rena hårklyverier. Likaså KÜHNER-STEGMANN II 1,144: »Sehr häufig werden . . durch das Futur . . Befehle, Ermahnungen . . . ausgedrückt, indem die Erfüllung . . nicht, wie dies beim Imperativ der Fall ist, geradezu gefordert, sondern nur in der Form sicherer Erwartung ausgesprochen wird». Jfr MENGE, Repetitorium s. 293 Anm. 3: »Zuweilen steht ein Befehl auch im Ind. Futuri, wenn nämlich der Redende der Erfüllung seines Willens ganz gewiss ist: der Angeredete wird den Befehl ausführen, denn er kann nicht anders . . » Förvånansvärt är även, att man i ett arbete av så sent datum, som SALONIUS, Vitae patrum, påträffar en sådan åsikt.²⁾ Så är även fallet hos WACKERNAGEL, (Vorlesungen I s. 204 ff.): »die futurische Form ist gewählt um einen sehr entschiedenen Befehl, an dessen Befolgung man nicht zweifelt auszudrücken . . Manchmal werden Formen des Futurums

¹⁾ Jfr SCHÖNDÖRFFER s. 76 ff.

²⁾ S. 297: » . . ist das Futurum in Befehlssätzen, sogar neben dem Imperativ, nicht nur im Kirchenlatein, sondern auch in anderen, aus dem Griechischen übersetzten Texten recht häufig vertreten » och sid. 294 f.: » . . die Gebote . . dieser Art wurden im biblischen Latein wie auch sonst im Spätlatein neben dem Imp. auch durch das Fut. I ausgedrückt. . . Vgl. im allgemeinen SCHMALZ 475. »

und des Imperativs in diesem Sinne nebeneinander gestellt. Das Tun-sollen ist durch eine futurische Aufforderung, das Gehorchen durch den Imperativ ausgedrückt». SJÖGREN, som i sitt arbete, Zum Gebrauch des Futurums im Altlateinischen, Upsala 1906, alltför kort berört denna sak (s. 120), ansluter sig till SCHMALZ: »über Fut. iuss., das gewöhnlich eine Bestimmung ausdrückt . . oder andeutet, dass man auf die Ausführung sicher rechnet, vgl. SCHMALZ a. a. O.» (s. 328). Jfr även Comment. Tullian. s. 120. Och dock finnes det varken hos Plautus eller Cato någon betydelseskilnad mellan fut. iuss. och imper., hur mycket man än söker pressa in en sådan. Jfr t. ex. Cato 90 *depsito bene . . . postea magis depset*; 145,1 *resoluito aut deducetur*; 148,2; 149,2. Redan LOCH, Zum Gebrauch des Imperativus bei Plautus, Progr. Memel 1871, och sedan bl. a. BLASE, (LANDGRAF, Hist. Gram. s. 116 ff.¹) och BENNETT (I 39) ha visat detta utan att vinna beaktande. Vad Col. beträffar, så är det även hos honom ställt utom allt tvivel, att fut. iuss. och imper. äro fullt ekvivalenta. De omväxla här ofta för att bereda uariatio.²) Så t. ex. XII 20,4 *cum ad tertias subsederit coctura, subtrahe ignem et plumbeum peragitabis*; 58,3 *cum exegerit usus, eximes de fidelia et oxymeli cum exiguo oleo superfunde*; arb. 9,2 *dissolues tubulum et . . uitem serra praecidito*; 26,3 *arborem serra exsecato dabisque operam, ne librum laedas*. Jfr XII 36, där fut. motsvarar imper. i XII 37. I exempelsamlingen s. 25—35 anföres ett flertal andra ställen.

B. Imperativ.

Alltifrån klassisk tid börjar imp. fut. att bli mera sällsynt. Så t. ex. saknas den hos Varro, Celsus, Vitruuius och Quintilianus. Det är därför värt att lägga märke till att imp. II hos Col. förekommer i långt större utsträckning än imp. I. Denna sak synas grammati-

¹) BLASE anför mycket goda exempel, dock inga från Col.

²) NUTTING, The form *Si sit . . erit*, anför s. 199 sådana exempel från bl. a. Vergilius' Georgica och Calpurnius Siculus och framhåller med rätta att dylik uariatio framför allt uppträder hos didaktikerna. Att det ej föreligger någon betydelseskilnad mellan fut. iuss. och imper., utsäger han emellertid ej (s. 197 ff.): »Here the future indicative trenches more or less upon the field of the imperative, and provides, first of all, a diplomatic and polite method of recommendation though a form of expression that might conceivably be interpreted as little more than prediction» etc.

kerna ej känna till. BLASE (LANDGRAF, Hist. Gram.) s. 239 säger med orätt: »Von Columella und dem älteren Plinius kann jedenfalls ein beschränkter Gebrauch behauptet werden, wenn auch RIEMANN einige Stellen aus dem ersteren ... anführt». Speciellt 12:te boken och en del partier i de arb. uppvisa en mycket stor mängd imp. II.

Vad särskilt det äldre latinet beträffar föreligger i många fall en betydelskillnad mellan de båda imperativformerna (jfr BLASE 234 ff, SCHMALZ 481 f, KÜHNER-STEGMANN II 1, 196 ff.), men det finnes redan hos Cato och Plautus exempel, där en sådan knappast existerar¹⁾ (jfr KÜHNER-STEGMANN s. 198 Anm. 1). Så t. ex. Cato, 158, 1—2 *sume — addito — sume — adde*; 162 *obruito — obrue* (jfr SCHÖNDÖRFFER s. 76). BLASE anför s. 239 ff. många andra goda exempel hos författare före och efter Col. Hos Col. stå imp. II och I fullt likvärdiga. De båda formerna koordineras eller stå relativt nära varandra för att bereda variation, s. t. ex. V 10,7 *nota — admoueto* (osäker läsart); V 11,14 pres. imperativer motsvarande fut. imp. i arb. 27,4. XII 22,1 *adde . . et infundito — addito*; 33,1 *legito . . . — suspende — adde*; 48,4 *macerato — contere — adicito*; 50,5 *inmitte — mittito*. Jfr 35; 49, 1—2; arb 20,1 *lege — sumito*; 27,2 *adhibeto — 3 deflecte — relinquito*. I jämförelse med t. ex. Catos språkbruk är dock förekomsten av imperativer rätt sällsynt hos Col. Det gavs ju så många andra möjligheter att uttrycka föreskrifter, och Col. har, sin vana trogen, sökt omväxling även härvid.

C. Presens indikativ.

Ytterst ofta har pres. indik. karaktären av föreskrift. Så t. ex. II 2,9 *relinquuntur . . fiunt patentes . . occaecantur* etc.; VI 13,1 *extenuatur . . curatur* etc. Sådana indikativformer uttrycka, vad man i olika fall brukar göra, hur man t. ex. botar sjuka djur, beskär fruktträd, bereder vin o. dyl. Pres. indik. är i sådana fall, liksom i svens-

¹⁾ SCHMALZ har s. 482 en mindre god formulering härom: . . . »im Spätlatein vollends verschwindet jeder Unterschied zwischen Imperativ Praes. und Fut., und so gebraucht z. B. Ammian beide Formen nebeneinander, 15, 8, 3 *adesto et suscipe*. » I Berlin. phil. Wochenschr. 1916 s. 151 säger han: »dass s c h o n zu Ciceros Zeiten ein Unterschied der Bedeutung zwischen den beiden Imperativen oft kaum noch gefühlt wurde, ist zu viel behauptet».

kan, de facto likvärdig med imperativ och växlar ofta med denna eller andra likvärdiga uttryck för att bereda uariatio.¹⁾ Jfr XI 3,42 *differtur* — *disponi debebit*; XII 38, 1—4 pres. indik. motsvarande imper. § 5 f.; 48,1 imper. = § 2 pres. indik. Att pres. indik. från grammatikalisk synpunkt skulle stå för imper., såsom fallet är i senare latin (BAEHRENS, Glotta 5 s. 79 ff. och SALONIUS s. 295 ff.), är hos Col. mindre sannolikt, även om handskrifterna i en del fall skulle kunna tyda därpå. Jfr V 6,19 *hunc scrobem . . . autumnno facit* (så **AR; S** har *facito* men *o* är tillskrivet senare); V 10,10 *grossulos decutit* (**SAR**; arb. på motsvarande ställe (21,1) *decutito*); VI 12,1 *ungula inspicit* (**SA**; Vegetius om samma sak *ungulam inspicito*. SCHNEIDER *ungula inspicitur*); arb. 19,2 *scrobis clibano similis est* (**SAR**. Jfr LUNDSTRÖM, Eranos 1896 s. 45 f.). Sannolikt har det funnits maskhål i arketyper till våra handskrifter. Sådana skador kunna ju även påvisas på många andra ställen. Osäker är texten även II 17,4. **SA** och några rec. ha där *glacbas . . . coaequabimus grumosque, quos ad uersuram plerumque tractae faciunt crates, † assicamus* (flertalet rec. *adsiccamus*). GUSTAFSSON (Eranos 1924 s. 59) har velat införa formen *adsecemus*, vilken förefaller rätt acceptabel, i fall man — en möjlighet, som LUNDSTRÖM senare påvisat — ändrar till pres. indik. *adsecamus*, som kommer handskrifternas läsart närmare. Dock torde man här med utgivaren kunna läsa *disiccamus*. Ingenting kan man heller med säkerhet sluta av XII 38,6 *fiscello lineo inclusas exprimito sucumque . . . miscet*²⁾ (så **S**. SCHNEIDER *immisceto*) et . . . *oblinito*. Möjligt är, att den utveckling, som man finner avslutad i senlatinets, tagit sin början hos Col.²⁾ Därför skulle i några fall likställigheten mellan pres. indik. och fut. iuss. kunna tala. Jfr XI 3,13 *peracta bruma . . . stercus inicitur et circa Idus Ianuarias humus . . . in areas diuiditur*; XII 34 *mittis . . . decoquis . . . despumetur*.

Till användningen av pres. indik. i föreskrifter kunna även räknas fall, då Col. framställer sina egna erfarenheter och förfaringsätt, med eller utan uppmaning till efterföljd. Så bl. a. I 8,15. Dessutom anför han ej sällan — naturligtvis ej alltid i presens — gamla, ansedda auktorers och lantbrukares läror och metoder. När han då

¹⁾ Jfr NUTTING, The form *si sit . . . erit*, s. 199³².

²⁾ Jfr IX 9,7 *dimicantium . . . praelia praedictis remediis sedantur. ac deinde cum . . . in promixo . . . ramo consederit, a n i m a d u e r t i t o, an . . .*

samtidigt uttrycker sitt eget gillande, blir det hela likvärdigt med befallning. Så t. ex. I 6,22. Värt att uppmärksamma är även, att Col. i många fall låter sina praecepta styras av verb i första personen, särskilt efter längre resonemang.¹⁾ Jfr IV 6,3 *quem pamphinare censemus*; VI 2,9 *sic agenda praecipimus, si.*

D. Vändningar med adjektiv och adverb.

Dessa äro mycket vanliga. Jfr XI 3,17 *optime seritur*; 26 *recte differtur*, 27 *commode disponitur*. Ofta förekomma bildningar med *esse*: V 10,2 *disponere . . . utile est*; II 9,9 *antiquissimum est . . . deducere*; XI 2,8 *tempestiuum est proscindere*; 2,90 *optimum est . . . jecisse*.

Satis (abunde) est med infin. 1. subst.²⁾ eller bisats uttrycker ej sällan detsamma som en befallning. Så t. ex. II 3,2 *satis est singulis unni sextarios praebere*; III 16,1 *sat erit medio spatium . . . depangere*; II 2,21 *frumentis sat erit, si . . . suberit bipedanea humus*; *arboribus altitudo quattuor abunde est*; XII 21,6.

Necesse est med infin. 1. konj. förekommer mera sällan. KOTTMANN anför s. 34 efter SCHNEIDERS upplaga två exempel, där detta uttryck förbindes med *ut* (III 21,6 och XII 52,2), men handskrifterna utdöma enstämigt denna konstruktion. Jämte *necesse est* uppträder även personlig konstruktion *necesse habere* och *necessarium esse*. Så bl. a. I 6,18; II 16,1, 3; VII 3,22; XII 52,3 (jfr PRAUN s. 13).

E. Substantiv i förbindelse med esse.

Särskilt verbalia på *-io*: II 10,29 *uiciae duae sationes sunt*; XI 2,33 *milii . . . satio est*; 2,42 *positio est olearis taleae*. XI 2,29 *rosarium . . . habere . . . tempus est*. VI 14,2 *opus est sauciare*; IX 1,5 *frugibus roburneis opus est* (så S. SCHNEIDER *opus habent*). Personlig konstruktion *opus habeo* står först hos ekklesiastikerna, och något fyndställe därför finnes ej hos Col., såsom KOTTMANN (s. 13), SALO-

¹⁾ Så även hos andra förf.; jfr NUTTING, *The form si sit . . . erit*, s. 199³².

²⁾ *Abunde est* med subst. står först hos Sallustius men i betydelsen »förefinnes i hög grad». Hos Col. mera = »vara mer än nog, räcka till». *Abunde* och *satis* variera också och skilja sig ej väsentligt från varandra. Se i övrigt J. STRÖCKLEIN, *Archiv* 7 s. 252 ff.

NIUS (s. 263) och O. REBLING (Versuch einer Charakteristik der röm. Umgangssprache, Kiel 1873 s. 25) tro. IV 13,1 *officium est, ut... uitem... producat.*

F. Coniunctiuus iussiuus.¹⁾

Denna är mycket vanlig i 3:dje personen, mera sällsynt i 2:a pers., såsom fallet är även hos de flesta andra prosaiker under 1. årh. e. Kr. Konj. är fullt likvärdig med imperativ och koordineras ibland med denna, t. ex. arb. 6,1 *putato et... fodias.*

G. Gerundium.

-ndus est och *-ndus erit* stå utan någon betydelseskilnad. Jfr BLASE, LANDGRAF Hist. Gram. s. 120 § 12.

H. Former av *debere*, *oportere*, *conuenire*, *expedire*, *conducere*, *prodesse*.

Även här växla pres. och fut., t. ex. XI 2,41. Opersonligt *debet* finnes ej hos Col. Visserligen står IX 5,6 *conseri deb& (S) arbusculae* och så även på några andra ställen, men här föreligger förväxling mellan *-&* och *-ent* liksom även IX 9,8 *reuol& för reuolent*. Däremot torde, i fall man får lita på hss., förekomma formerna *debeat* och *oporteat* = *debet*, *oportet*. BAEHRENS har (Phil. suppl. XII s. 504 ff.) visat, att de finnas bl. a. hos Col:s samtida Plinius d. ä., vilket gör det ännu mera troligt. Här några exempel: IV 29,2 *quid., plerumque proueniat., praecipere de beamus (SAR)*; VI 37,8 *cum .. est .. genitus, oporteat matri .. subtrahi*. Härmed kan även jämföras användningen av *possit* = *potest*, t. ex. XI 2,92; 3,24.

I. Placet

användes stundom för att uttrycka föreskrifter. III 13,8 *minus alte duobus pedibus deponi uineam non placet*; VI 27,8 *in longinqua pascua marem placet ablegari*. IV 23,1; VI 2,1; 24,4.

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 1 s. 185 f.; BLASE, LANDGRAF Hist. Gram. s. 126 ff.; SCHMALZ s. 480 f.; BLASE, Studien und Kritiken zur latein. Syntax, Progr. Mainz 1905 II s. 27 och densamme i Glotta 1921 s. 145 ff.; KROLL, Glotta 1916 s. 117 ff.

K. Posse.

Genom *posse* utsäges något som kan ske eller lämpligen borde göras, och denna betydelse närmar sig stundom en befallning, så t. ex. XI 2,90 .. *siue .. uineas possidemus, pali .. possunt dolari, siue regio ferulae .. ferax est, .. aluearia fieri debent*; XI 2,35.

L. Genetivus proprietatis.

V 6,37 *diligentis patris familiae est .. tollere.*

M. Andra uttryckssätt vid framställning av föreskrifter.

Värda att uppmärksammas äro även de talrika fall, då Col. använder en huvudsats i förening med en bisats — vanligen temporal 1. konditional — eller något motsvarande uttryck för att meddela föreskrifter. Så t. ex. I 5,5 *eadem (sc. uilla) mare recte conspicit, cum pulsatur ac fluctu respargitur*; 6,23 *(area) optima est silice constrata*; II 10,31 *ea (sc. farrago) fit optima, cum .. obseritur circa aequinoctium*; VIII 11,6 *maxime facit .., si fauilla .. torreas fabam tepidamque des.* Genom en efterföljande bisats utvecklas stundom den i huvudsatsen givna föreskriften mera i detalj, eller också tilläggas nya *praecepta*: XI 3,23 *brassica ... transferrī debet, ita ut etc.*; 3,18 *obrui debet .. semen apii, si tamen rigaturus es.* VIII 2,7 ... *dum tamen anus sedula .. adhibeatur custos uagantium.*

Här må en del exempel anföras på hur Col. i fortlöpande framställning strävat att bereda omväxling vid föreskrifter:

I 6,1 *aptetur* \triangle ¹⁾ — 3 *ponetur* \triangle — 4 *sint* \triangle — 6 *esse oportebit* — *esse .. conueniet* — *fiat* 7 \triangle — 8 *debent habitare* — 9 *diuiditur* — 10 *adeantur* \triangle — 11 *esse debet* — — — 16 *nos ... probamus* — 17 *praestat ... subicere* — 18 *esse debent* — *calore ... est opus* \triangle — *debet inlustrari* — 19 *sit* — *refert esse* — 20 *conuenit* — *recte superponentur* — *esse debebit* — 21 *esse oportebit* — *sint* — 22 *refert ... continere* — *periti*²⁾ *rustici ... tegunt* — 23 *constituenda est* — *optima est silice constrata* — 24 *adplicari debet* — *oportet ... circumdari*; 8,1 *praepone conueniat* — *praemoneo, ne ..* — 2 *eligendus est* — *praeficiatur* — 3 *transcenderit* — *sit* — *est nostri negotii ... imperare* — 5 *adsignanda est* \triangle — *dignetur* — *ne fecerit* 6 \triangle — 7 *ne patiatur*

1) \triangle betecknar, att en eller flera liknande former följa.

2) Genom sådana attribut brukar Col. ofta uttrycka sitt gillande.

neue . . . receperit — arcendus . . . est Δ — 9 *habeat* — — *prohibentur*
 — 10 *sit* — *id contingere poterit, si maluerit custodire etc.* — 11
nulla est . . . maior . . . custodia quam operis exactio; 8, 15 haec seruanda
sunt, (quae me custodisse non paenitet) . . . — 16 *illa solemnia sunt*
omnibus circumspectis, ut . . . — — 18 *diligens dominus . . . quaerit*
 Δ — *faciat* — *nos . . . uindicamus* Δ — 19 *honorari debet* — *dedimus*
 — 20 *meminerit; 9, 1 oportet praepone* — 2 *quamuis necessaria non*
tamen satis est in dolens mentis, nisi eum uastitas uocis . . . metuendum
. . . efficit — *temperet* — *debet esse* — 3 *faciemus* — 4 *(uinae) exigunt*
etc.; 11 2, 9 siccet — *reliquuntur* Δ — *facere conueniet* — 10 *occaecari*
debeant — *aequantur* — *informabitur; 3, 1 confricet* Δ — 2 *satis . . .*
est . . . praebere — *religari . . . expedit* — *praebere conuenit* — *duci oportet;*
 4, 1 *proscindendi sunt* Δ — 2 *resoluantur* — 3 *explorare debet* Δ
 — 4 *iteratos esse oportebit* — *conuenit inter peritos rei rusticae . . . esse*
arandum — 5 *obseruabimus* — 6 *sequamur; 4, 10 est obseruandum* —
agi sulcum . . . oportebit — 11 *aretur* Δ — *sunt . . . arandi* — *optime*
. . . aratur — *seminandus est; 5, 1 stercore conueniet* — *disponentur* —
relinqui sat erit — *fieri placet* — *(iugerum) desiderat . . . adruum*
conuenit — *debet . . . dissipari; 9, 5 opus est* — *poscit* — 6 *non ignorare*
debemus — 7 *recte committitur* — *conueniet peragere* — 8 *seri debent*
 — 9 *notari conuenit* Δ — *antiquissimum est . . . deducere; 15 seminari*
debet — *(ingerum) occupabit* — *demetendum erit* — *optimum est . . . pati*
. . . — 16 *seritur* — *(melius respondet . . . cum seminatur . . .)* — *(iugerum)*
postulat — 17 *ponenda sunt* — — 18 *commodissime terrae committuntur;*
 10, 15 *seri conuenit* — *permisceri debet* — *sationes . . . duas*
seruamus — 16 *(iugerum) occupat* — *curandum erit, ut . . . dimittatur;*
 26 *proscindito* Δ — 27 *obruantur* — *tangi . . . debet atque . . . sariendus*
est — 28 *facere oportebit* — *rigato* Δ — 29 *duae sationes sunt serimus*
 Δ (*jfr. potest cruda terra fieri sed melius proscissa*) — 30 *spargendum*
est — *proici debet* — *obseruandum erit ne . . . terrae mandetur* — 31
serere conuenit — *fit optima, cum . . . obseritur; 14, 6 defigere conuenit*
 — 7 *debent emundari* — *(nihil) refert separare* — *reponendum est* Δ
 — 8 *permisceri oportet* — *debere inici* — *fieri oportere* — *debeat esse*
 — 15, 1 *disponat* Δ — 2 *(secunda) ratio est . . . spargere* — *(nec) igno-*
rare . . . oportere — *conducere . . . facere* — 3 *(ager) desiderat* — *(neci)*
deesse . . . oportet — 4 *multum proderit fecisse, quod Marcum Colum-*
ellam . . . usurpasse (memoria repeto); 17, 2 inuanda sunt — *conlig-*
debent — — — 3 *facere debemus* — *fuert instituenta* — *expedit . .*

exarare — 4 *conseremus* \triangle — *disiciamus* — 5 *conuenit desecare* —
oportet recidere — *expedit inducere* — 6 *oportet ... inmittere*; III 2,1
expedit instituere — 2 *conseri debent* — 3 *eligitur* — 5 *eligatur* —
serere conducit; 5,1 *faciendum est* — 2 *prudētis .. coloni est ..*
transferre — *probatur* — 3 *facere (minime) rationis est* — *est aptis-*
simus — *subigi debet* — *parangendi sunt*; 10,17 *censeo .. adhibere*
curam — (*nec*) *contenti simus* \triangle — 18 *sequemur* — *intellegendum*
est; 13,6 *summoueri debet* — 7 (*neque .. parum*) *refert .. esse* — 8
infodiendus est \triangle — *deponi (non) placet* — 9 *exordium est .. educere*
— 10 *mouenda est* \triangle — *opus est .. exactore*; 16,1 *sationi conue-*
nit — *semen committitur* \triangle — *interserendus* — *sat erit .. depangere*
— 2 *parangendi sunt* — *sumitur* — 3 (*nos*) *conserimus*; 20,1 *prudētis ..*
agricolae est .. conserere \triangle — 3 *debet compellere* — *efficiamus* \triangle —
satis est .. opperiri — 4 (*nihil dubito, quin*) *digerendae .. sint*; IV 4,1
ponamus — *commodissima ratio est, ut ...* — *obseruandum est ne ..*
— 2 *meminerimus .. adplicare*; 6,1 *optimum est .. formare* — *sum-*
mittuntur 2 \triangle — *subsequi conueniet* — 3 *parmpinare censemus* —
obtinendum est, ne .. emacientur — *elicere debebimus* (så **SA** och
andra) — 4 *infringenda sunt* — *parmpinabimus* (saknas i **SA**) \triangle ;
8,1 *ablaqueanda est* — (*prudens agricola*) *decidit* — 2 *recidendum est*
— *ratio est amputandi* — *adlevanda .. est* \triangle — *recedere .. conueniet*
— 3 *relinquenda est* \triangle — *superfundes* — 4 *ablaqueare .. oportebit*
— *intermittendus est*; 13,1 *officium est, ut .. producat* — *obseruare*
debebit — *adiungenda .. est* \triangle — 2 *optima est*; 20,1 *esse debet* — 3
constringitur \triangle — 4 *religari debent* — 5 *flectendi sunt* — *perducitur*
— *recidenda est* — 21,1 *est putatio* — *sat erit .. submitti* — *relinqui*
debeant; 22,6 *est .. recidenda* — *ablaqueare .. conuenit* — 7 *fieri*
debebunt — 8 *inserenda erit* \triangle ; 24,2 *accipere debent* — 3 *erit sum-*
mittendus — *summittantur* — 4 (*modus*) *erit* — *custodienda sunt* \triangle
— 5 *conueniet expurgare* — 6 (*neque*) *est difficile .. linere* —
delibrandus est \triangle — 7 *fieri debent* — *fugito* \triangle — 9 *meminisse*
oportebit; 27,1 *festinabimus* — *legenda sunt* \triangle — 2 *decutiet* — *com-*
pescat (så **SA** och sedan *deturbet* i **SAR**) — 4 *prudētis est .. uinitoris*
aestimare (— *debeat summittere*) — *detrahere oportet* — 5 *est ..*
sapientis rustici reputare .. — *uolet decerpere*¹⁾ (så i **SAR**. SCHNEID.
debet) — *faciendum est* — *faciet* — 6 *requiescere .. par erit* — *con-*
sulendum; 30,1 *praeparantur* — 2 *conuehenda sunt* \triangle — *Atticus*

¹⁾ Jfr s. 59.

putat .. sufficere posse (så hss.) — debet conuerti — — 4 deponuntur — optime panguntur — demittantur 5 Δ — esse abunde est — 6 satio est — detrahi .. conuenit — uitantur — fodienda sunt — contenta sunt — 7 propagari debent — decidatur;

V 2,2 ducimus — 3 multiplicabis 4 Δ — 5 multiplicato Δ — 7 multiplico (så hss.) Δ — 8 oportebit multiplicare — 9 pono Δ — adicies — 10 multiplico; 5,1 ponenda est — prosunt, si .. fiant — exploranda est Δ — 2 (scrobis ..) abunde est — commodius habetur .. dare — adplicabuntur — — —; 5 debere .. ablaqueari — 6 relinquere ... conueniet — 7 (adicio ...) notandum .. esse — formare .. conuenit — 8 adnectitur — debet esse — coërcenda est — 9 conuenit ... conseruari — 10 summittuntur Δ — relinquere oportet etc.; 6,1 (operam) dabit — consequi poterit, si .. — 2 esse .. conuenit — 4 conseremus Δ — 5 parentur — melius disponuntur (så hss.) — 6 pastinabimus Δ — 7 faciendum est — habebimus — 8 conspargi debent (hss. debet) — oportebit .. fodere — 9 fieri necesse est — disponitur Δ — recte seritur — 10 faciendi Δ — 11 disponantur — formandae .. sunt — (agricolae ..) compescunt Δ — 12, absint Δ — putare (non) oportet — decacuminanda est, ... ita tamen, ut .. relinquas — 13 praecidi ... oportet — sat erit .. relinquere — praecidi .. oportebit — 14 deputari .. conueniet — debent enodari — amputentur — exputandum est — — —; 24 (qui bonitati uini student ..) promouent Δ — 25 inponantur Δ — inponi .. oportet — necessarius habetur — 26 ratio talis est, ut .. — 27 prodest .. resolui — superponi conuenit — 28 religabimus — 29 religandae sunt 30 Δ — amputare .. conuenit — 31 inmitti (non) oportet — utiles sunt Δ ; 9,1 praeparetur — 2 sinito (texten osäker) Δ — hoc .. contingit, si .. uaram feceris — 3 praecidantur Δ — oportebit .. oblinere (så SA) — 4 muniantur — sunt .. positi — facere utile est — 5 debet .. seri — abstineri .. conuenit — 6 amputandus est — disponuntur optime — 7 praeparantur Δ — esse debet — derigi .. conuenit — — —; 14 debet inici — infundenda est — 15 quem (sc. muscum) nisi ... raseris (så SCHNEID. S ea re^aseris, A ea reseris, en del rec. resecaueris) nec fructum .. induet — putandum est — meminisse conuenit — satis erit .. fecisse — 16 terebrari conuenit — adiuuanda est — seruiatur (hss. seruiaturū) — abunde erit — 17 medebimur Δ — confugiendum erit; 10,1 circumuenire (så hss.) oportet — 2 disponere .. utile est — fodies (så A; S och en del rec. fodiest) — 3 fodito Δ (jfr quos si

latiores . . feceris, lactiores . . fructus percipies likvärdigt med befallning) — 4 sit — 5 serito — relinquere conuenit — 6 lege . . . (text-korruptel) 7 nota — manus admoueto (så SCHNEIDER. Texten osäker) Δ ; 10,14 ponito Δ — serere oportet — 15 recte seritur — emendabitur — rigato — nos . . diluimus — 16 remedio erit (så hss.) lapides tres, si . . conlocaueris — serito Δ — 17 curandum est, ut . . conseramus Δ — 19 serito — 20 satio est — serito Δ — 21 disponere conuenit — danda est opera, ut . . pampinentur — decerpere expedit; 11,3 exsecato . . dabisque operam ne . . laedas — leuato; VI 2,1 oportet . . consuescere — domari placet — subigi conuenit — 2 praeparatur Δ — 3 eligito — Δ 4 involuti sint — perducito Δ — producantur, ita ut . . contineant — 5 religato Δ — 6 conuenit . . tractare — stare debet — 7 educito Δ — traicitur Δ — 8 subiungendi . . sunt — instituantur — curandum, ne . . contingat — 9 agenda praecipimus — expeditior ratio . . est, quam nos . . sequimur — — — 11 censeo emendandum . . — 12 utilissimum est . . obligari — 13 curandum est, ut . . ; 3,1 manere oportet — praeparanda sunt — exstrui debent — praeparabimus Δ — 2 — — praeponeendum sit 3 Δ — praebentur Δ — 4 dare conuenit — 5 sufficit Δ — 6 debet . . adici — sati erit . . dari — recte secatur — satientur etc.; 4,1 non proderit . . satiari . . , nisi adhibeatur . . diligentia — custodiuntur Δ — fieri debet — 2 (linguor . .) discutitur, si . . inseras — multi . . miscent Δ ; 16,1 mittendus est — soluentur — 2 superponuntur Δ — si . . perfunduntur . . decidunt — conteritur Δ — 3 adhibenda sunt Δ 24,1 prohibentur — permittendae — 2 elicitur 3 Δ — sufficere abunde est — 4 non dubium est . . posse — fieri placet — 5 praebetur Δ — melius . . parantur etc.; 25 moderandum est — conteruntur Δ (potest . . conteri — facit idem — ualet necare); 27,1 conuenit prouidere — desiderat Δ — 2 eligenda sunt — 3 permittitur Δ — iungentur — curandum est . . , ut . . fiat potestas — 7 dabimus operam ne . . angantur — 8 remouere oportet — placet ablegari — roborandus est Δ — 9 debet implere — 10 proritur Δ — adhibenda cura est — 11 contineantur Δ — remedio erit — 12 contingendus . . erit — (cura) adhibebitur — producendus erit Δ — 13 sollemne est . . parere — conuenit . . continere; 30,1 reficitur — danda est Δ — — 2 quod . . custodiemus, si . . duxerimus Δ — 3 remedio est, ita ut . . infundatur. Δ — 6 fouendae . . sunt Δ — soluantur Δ — 7 demitti . . conueniet — perducetur — 8 inseritur Δ ; 37, 7 (neque) . . decipiat — 8 oporteat (så **S A**) . . subtrahi — (optime)

fallitur — 9 oportet .. admitti — fieri conueniet — firmandus .. erit
 △ — committetur — admouetur △; VII 3,4 eligemus △ — 5
 (pastores) repellunt △ — 6 maritari debet — 7 mercaberis △
 — uitandus est — 8 (haec .. communia sunt in comparandis
 ouibus, illa etiam tuendis: .. facere (stabula) — poni debent △
 — detur opera, ne... consistat △ — 9 custodienda est △ — sequeris
 — utamur — II inter auctores .. constat .. esse .. tempus — proba-
 bilius .. — 12 Aristoteles uir callidissimus . praecipit .. — — 13
 reseruat — summitti .. oportebit — 14 committi debet, ut ... destituit
 — 15 repleatur — seruare debebit 16 △ — — — 17 emulgendum
 est — claudatur 18 △ — claudi oportebit — cauendum est, ut ..
 separetur — 19 satis est .. admiscere — pasendi sunt △ — 20 — —
 exolescat .. , nisi .. occurrerit praebito .. sale — 21 succurritur —
 aluntur commodissime — 22 pulcherrime pascuntur — necessariae;
 4.1 expedit habere — 2 alitur — recte pascuntur — 3 summoueri de-
 bent — mactantur △ — subtrahi .. expedit — seruandum est, ut ...
 subruentur — 4 enutrire oportet — enecantur △ — pascere memineri-
 mus — 5 postulat — detegenda .. est △ — fieri sat est — euerrenda ..
 est △ — commodissime siccatur — 6 liberentur — ure — 7 est modus
 optimus considerare — ungui debet (**S A.** SCHNEIDER ungi) mi-
 scentur △; 5,2 mutemus △ — 3 persequi .. oportebit (**S** prosequi) —
 extendere (non) conuenit — conducit .. exercere — distribuatur — 4
 obseruare debemus — 6 comprehendere oportebit — occurrendum est;
 7,1 detrahendus △ — 2 medicantur △ — uendenda sunt △ — con-
 ueniet .. reparare — 3 adhibebimus . — curetur △ — 4 medebimur;
 9,6 sunt conuenientissima — 7 consecrabimur △ — 8 (nec) parceretur
 — dandum est △ — 9 claudi debent — faciendae sunt 10 △ — contegi
 (non) debet — sit — meminisse debet — obseruet △ — 12 officium
 est, ut .. claudat — inponat △ — notis opus est — 13 commodissi-
 mum est .. fabricare — debet .. excedere — sunt .. sustinendae —
 14 diligens porculator .. conuerit; 12,3 eligendus est — sit — eligitur
 (sâ **S A.**) △ — 5 erit (saknas i **S**) — satis est (saknas i **S**) .. esse
 — debent .. conspici; 13,1 linendae sunt (sâ **S A.** SCHNEIDER lini-
 endae) — stillari conueniet — 2 remedia sunt .. — conterito △ —
 aboletur — curanda erunt (sâ **S A.** SCHNEIDER sunt).

VIII 2,6 consideret oportet — parare debeat △ — 7 (modus) est ...
 dum tamen anus ... adhibeatur — mercari .. (non) expedit — sint
 △ — 9 habere (non) expedit — quaeritur △; 3,1 constitui debent

— iuncta sint — exstruuntur — sit obuersa 2 Δ — esse debet — faciendi sunt¹⁾ (så **S.** SCHNEIDER faciendi) — applicetur Δ — 3 seruire debent — curandum erit, ut .. claudantur — aperiantur Δ — 4 debet speculari — aedificare conuenit — 5 praeponenda erunt — debent .. inuolare — 6 datur — iniungantur — curabimus, ut .. poliantur — 7 insistere .. (non) expedit — dolantur Δ — —; 5,2 elicienda est — optime praebet — condiendus est — (modus) sit — admiscendum erit — 3 debebit esse Δ — 4 obseruare .. oportebit — aptissima .. sunt — — 5 (non) .. permittendum est — inhibetur — 6 eligi oportebit — summouere conueniet — 7 transferri debent — seruire oportet (modum) — debet .. esse — 8 subici debent — 9 probanda est — considerari debebit (så **S.** SCHNEID. debet) — administrandum est, ut .. crescat — 10 patiemur Δ — — — 13 seruat .. ne ... componat — 14 ponendus est — circumire debet — animaduertat Δ — 15 eximere oportebit — remouenda sunt — (non) oportet .. tollere — deponatur (så **S.** SCHNEID. deponitur) — 17 claudendi sunt Δ — —; 9,3 pascuntur — dari .. (non) oportet — satiat — 4 praebet Δ — reponi debet — eligitur; 11,2 facere debet — 3 adhibenda cura est — administretur — clauditur Δ — 4 carere debet (uligine) — figuntur Δ — 6 accedenda .. est — maxime facit .., si .. torreas — (nec) excedas — spargenda sunt — contexi oportere — ponenda sunt — 7 diducuntur — — — 11 neque est quod committatur, ut .. incubent — eligantur Δ — 12 notanda est — 13 meminimus .. praeparari — debent .. fouere Δ 14 (non) moueantur Δ — adiciendum erit — 15 pasci debent — satis est .. praebere — —. 14,1 clauditur Δ — satis est habere — claudi debent — 2 quaeritur (så **S** och sedan fiunt) — destinetur Δ — serenda sunt Δ — 4 tempus aptissimum est — . magis expedit quam ... — 5 (minime) concedendum est .. parere Δ — tanguntur — perduci .. debent — 6 (— fecisse satis est) notandi erunt — supponuntur — 7 custodire (så **S**) debet — 8 pascitur — — — recte praebet — compellitur — praebere non inutile est — 9 (non) expedit .. adici — esse oportet — seruanda sunt; 17,1 (stagnum) censem eximie optimum, quod sic positum est, ut .. — exciditur Δ — 2 habere debet — — 3 dari conuenit — fieri censem — 4 defodiatur Δ — curandum est, ut .. ueniant — 6 debent .. excauari

1) -undus förekommer enligt hss även på andra ställen hos Col., t ex II 2, 21; VII 5,1; 8,7; XII 38,6

— *meminisse oportebit* — *non erit alienum . . . disponere* — 7 *inducemus* — *sit antiquissimum meminisse* — 8 *contemplemur* Δ ;
 IX 1,4 *satis est . . . defigere* (**S** *figere*) — 5 *eliguntur* — *opus habent* (så **S**) — *maxime laudantur* — 6 *esse debet* — *conueniet immittere* — 7 *fieri expedit* — *speculari debebit* — (*nec*) *patiendus est* Δ — 8 (*haec*) *praecipimus, ut . . .*; 7,1 *conlocari debebunt* (**S** *debebit*) — *extenditur* Δ — 2 *patefaciendae sunt* (**S** *sint*. En sådan konjunktiv av gerundivum finnes dock ej hos Col. För andra förf. jfr BAEHRENS, Philol. Suppl. s. 504 f.) 3 Δ — *esse abunde est* — 4 *sint* — *conuenit . . . supermunire* — *sit* — 5 *componi debebunt* Δ — *satis est . . . forari* — 6 *utilissimum est . . . fieri*; 8,1 *comprobemus* Δ — 2 *custodiendum est, ut . . . petantur* — *curabimus ne . . . sollicitentur* Δ — *danda est* Δ — 4 *conlocari oportebit* — *speculari . . . debebimus* (så **S**) — 5 *probantur* — *sunt . . . intermiscendae* (**S** *sint*. se härom ovan IX 7,2) — 6 *adhibebimus* — 7 *conuenit . . . obsideri*; 9,1 *circumire debet* — *desiderent* Δ — *nisi . . . excepti sunt, diffugiunt* — 3 *curatoris est . . . obseruare* (— 4 *poterit . . . praesciscere . . . admo- uendo*) 5 *obseruari debent* (**S** *deberit*) — 6 *facile compescitur* — *prohibendum est* — 7 *interficere curabis* — *sedantur* (*ac*) . . . *animaduertito* — 8 *patieris* — — *requirere . . . debebis* — *inseres* Δ ; 15,9 *consulendum est* Δ — (*ferramento*) *est opus* — 10 *eximi . . . debent* Δ — *conserenda est* Δ — 11 *curae erit . . . , ut . . . fieri . . . debebit* — 12 *conficere . . . conuenit* — *suspenditur* Δ — *adhibenda cura est ut . . . — transfertur*; XI 14, *uigilet*¹⁾ Δ — 17 *custodire oportet ne . . . procedat* — 18 *relinquat* Δ 19 *habenda erit ratio, ut . . . praebatur*. 2,6 *repetendum est, sed ita ne . . . saucietur* — 7 (— *poterunt . . . attenuari* —) *purganda . . . sunt* Δ — 8 *tempestiuum est proscindere* — *ueruagendi sunt* Δ — 9 *tempestiua satio est* — *sarire debebunt* — 10 *exigit* — *saruisse . . . (non) expedit* — *seremus* — (*nullo modo*) *terrae committendum esse rustici praecipiant* — 11 *recte . . . fodiantur* — *inserendi sunt* — . . . *conficiendis idoneum tempus est* — *succidere . . . conuenit* — — 19 *ponere utile est* — *egerere . . . oportet*; 20 *satio . . . est* — — 25 *commode instruuntur* — 26 *eximia est . . . putatio* — *praecipue utiliterque leguntur* — *insitio . . . est optima* — *satio . . . praecipua est* — *utilissime deponuntur* — *iteratur egregie* — 27 *purgare . . . tempestiuum est* — *fieri debet* — *recte sub-*

¹⁾ *uigilare* här = uppvakna, »stiga upp», vilken betydelse ej upptages i lexika. Andra exempel hos SVENNUNG s. 151 f.

mittuntur — 28 fieri oportebit — deprimi debet — 29 habere . . . tempus est — conueniet infundere — satisfaciunt — aestimanda erit — laetiores fient si . . . rigentur; 35 peragenda est — exsequenda sunt — recte inseruntur — (— commode fodiri possunt) lauari debent — — 37 persequemur — (possunt . . . inseri) recte inchoatur — 38 restituere debet — signari oportet; 71 reposita esse oportet — (nec) auocet — fiunt Δ — 72 erit . . . satio — demetitur — melius obruitur — exsequi debeat — possit . . . delegare . . . , ita tamen ut . . . consideret; 79 recte ponuntur Δ — commode propagantur — runcare . . . tempus est — redigi debent (— melius pampinantur) — facienda sint — 80 praecipimus, ut . . . conseratur — 82 innocare oportet — purgare . . . conuenit — 83 recte praebebimus — non inutile est . . . dare — inmiscenda est Δ recte conseret — destringenda est — fit optimum ex uaria oliua cum . . . fieri (non) debet; 3,16 recte ponetur — obrues — est . . . positio — 17 (licet . . . transferre) — serenda est — optime seritur — obrui debet, si tamen rigaturus es — satio est — — 20 diuidetur — seri debent — 21 est facienda Δ — conseritur — disponendae sunt, ut . . . obruentur — distent Δ — intorquere . . . conueniet — 22 seri debet — tempus optimum est . . . ponendi — seruabimus, ut . . . sit — 23 transferri debet, ita ut . . . ponendi — 22 est . . . positio optima — — 31 seruandum est, ut radix inlita et inuoluta . . . pangatur — adobruuntur — 32 cultus . . . sartio . . . est — rigari . . . debet — seritur Δ — differri debet — recte transferuntur — — 38 differre oportet — debet runcari — perungito. — — — 42 obruitur Δ disponi debebit — obrui oportet — disserenda sunt Δ — eandem habet conditionem sationis — 43 praeparantur — cum sic obrueris, ut . . . — transferri conuenit — 44 fiunt Δ — disponenda sunt. XII 6,1 facito Δ — replenda est — 2 ingeres Δ — 7,1 colligi . . . oportebit — 2 (commode) seruantur Δ — 4 exponito Δ . . . — partiri oportebit — — 5 condiri conuenit — (sunt qui . . . condiant¹) (så S); 10,1 eligito Δ — suppleatur — conduntur (så S) — 3 legenda sunt Δ — misceatur Δ — oportebit . . . adicere — commodius seruantur, si . . . misceantur — 4 inspicito Δ — 5 censeo . . . custodire (så S) — 6 . . . conficiendum . . . est Δ — curam . . . exigimus . . . ; ut . . . custodiat; 20,1 meminimus . . . condire — esse debent — apti sunt — adici debent — subtrahendus est Δ — 3 satis est . . . inmiscere — adicito

¹) Sunt qui med indik. hos Col. även på andra ställen, såsom II 10,6; 19,2; VIII 3,8; 15,4; jfr SCHMALZ s. 534, KÜHNER-STEGMANN II 2,304 f. och KRUMBIEGEL, s. 56.

— 4 *peragitabis* — *subtrahe* — *agitabis* Δ — 5 *adici debent* — (*librae*) *satisfacient* — 6 *satis est* . . *misceri* — *adiciendum sit* — *aestimare oportet* — *satis sit* — *cauendum est, ne* . . *intellegatur* — 7 *miscere solitus sum* — 8 *satius est inferuefacere* — *miscere oportebit*;
 22,1 *adde* — *infundito* Δ — 2 *operire conueniet* — 3 *ferre curabis* — 23,1 *conficitur* — *conteri* . . *oportet* — *expurgatur* Δ — 2 *patendum est* — *oportebit* . . *emundare* — *sat erit* . . *miscere* — 3 *oportebit* . . *adicere* — *adhibendus est* Δ ; 25,1 *erit* . . *conficienda* — 2 *curabis* . . *ponere* — *habeto* Δ — 3 *decoquenda est* — *adiciuntur* — *expurgari oportet* — 4 *sumenda est* Δ — *subfumigato* Δ — 5 *condire oportebit*; 30,1 *curare satis est* — *curare oportebit* — *conuenit* . . *nutriri* — 2 *suffricari* . . *oportebit* — *sumito* Δ .
 33,1 *condire oportet* — *legito* Δ — *suspende* Δ — *eximito* — 34 *adiciunt* . . — *mittis* Δ — *despumetur*; 41 *facies* (så **S**) — *tollito* — *erit* — *facito* — *conicies* Δ — *aperire oportebit*; 49,2 *demerge* Δ — *habeto* Δ ; 52,2 *conficere* . . . *expedit* — *necesse est* . . . *reseruetur* (så **S**) — *commemoranda sunt* — 3 *tabulatum* . . . *necessarium est* — *esse oportet* — *esse debet* — 4 *oportet consterni* — *ponito* Δ — 5 *esse oportebit* Δ — — —; 53,1 *confici debet* — *praeparari oportet* — 2 *sint* . . *pensata* — *demittito* Δ — 3 *dabitur*; 54,1 *facito* Δ — 2 *separet*; 58,1 *eruito* Δ — *fieri debet*; 3 *eximes* — *superfunde*; arb. 1,3 *facere debet* — 4 *optimum est* . . . *facere* — *providendum est, ut* . . *fiat* — 5 *proderit* . . *facere* — *sat erit* . . *uertere* — *habet* — —; 3,1 *eligito* — *deponi* (*non*) *placet* — *serito* Δ — 3 *terrae mandare conuenit* — *obruui* . . . *oportet* — *facito* Δ — *esse conuenit* — *amputato* Δ — 5 *sat erit relinqui* — *pampinentur* Δ — *ponito* — (*sapor*) *comprehendetur, si* . . *diluas*; 6,1 *optime sternitur* Δ — 2 *oblaqueato* — *fodias* Δ — 3 *propaginabis* ; 16,2 *faciat* Δ — *dispositum esse conuenit* — 3 *circumfodito* — *formaris*¹⁾ — *amputabis* Δ — *intermittito* Δ — 4 *putare* . . . *oportet* — *conuenit subsequi*.
 Jfr även I 5,4—10; II 11,4—10; 18; 20; III 11,1—7; 19; 20,6—11;

¹⁾ Se även VII 2,6 *numquam nisi candidissimos mares legeris*. Jfr SCHMALZ, Glotta 1925 s. 182, KROLL, Glotta 1916 s. 133, KÜHNER-STEGMANN II 1 s. 148 f., SJÖGREN, Zum Gebrauch des Futur. . . s. 155, BLASE i LANDGRAF'S Hist. Gram. s. 184 och BENNETT I s. 166, av vilka några betrakta sådana former som perf. konj., andra åter som fut. Möjligt är, att BLASE träffar det rätta: »vielleicht hat das spätere Latein, wie auch in anderen Gebrauchsweisen dieser Form, ein bestimmtes modales Gefühl nicht mehr damit verbunden».

IV 7; 10; 14; 17,1—5; 24,11—18; 26; 29,2—13; 32; V 3; VI 12; 13; 18; 32; VII 5,18—22; 6,5—9; 8,1—4; 10,1—4; VIII 4,6; 8,1—8; IX 6; 14,7—18; XI 2,44—50, 54—56, 60—64, 85—86, 90—92; 3,4—13, 25—28, 33—37, 45—63; XII 1; 13; 16,1—4; 26; 34; 52,9—17, 21—22; 54; arb. 7,2—5. Exemplerne skulle lätt kunna mångfaldigas.

II. Variation inom de skilda ordklasserna.

1. Egennamn.¹⁾

Användningen av nomina propria är hos Col. ej sällan beroende på strävan efter variation. I klassisk prosa har så knappast varit fallet, men från 1. årh. e. Kr. uppträder stundom denna uarietas, och det måste förvåna, att de arbeten, som behandla de latinska egennamnen, tagit så ringa hänsyn härtill²⁾. Col:s språkbruk har i detta liksom i många andra avseenden ej blivit undersökt men förtjänar helt visst att närmare uppmärksammas. Materialet är visserligen ej så rikt, men linjerna ligga så klara, att man ej kan undgå att även här finna det som framför allt karakteriserar denne författares stil: uariatio sermonis.

Hos Col. är ej, såsom CURSCHMANN visat hos Cicero och Caesar, personernas olika stånd och härkomst avgörande för deras namnformer³⁾. Ej heller använder han inversion för att undvika förväxling.

Huru variation vid omnämnande av en och samma person ter sig framgår av följande exempel:

I pr. 29 *M. Tullius* — 30 *Cicero*⁴⁾; XII pr. 7 *Cicero* — 2,6 *Marcus Cicero*; I 1,14 *Cornelius Celsus* — *Cornelius*; II 2,15 *Cornelius Celsus* — 24 *Celsus*; III 11,9 *Iulius Atticus* — 10 (*idem*) *Atticus*; VIII 16,4

¹⁾ Hos Col. stå omkring 230 gånger latinska egennamn. Vanligast är förekomsten av endast ett namn (omkring 130 gånger), därefter præn. + nom. gent. och nom. gent. + cogn. (vardera inemot 40 gånger). Endast 3 gånger stå alla tre namnen och en gång præn. + 2 cognom.

²⁾ Jfr MARQUARDT, Handbuch d. röm. Altertümer VII² s. 8 f., MOMMSEN, Röm. Forsch. s. 1 ff, G. LAHMEYER i Philol. XXII s. 468—493, R. MACKE, Die röm. Eigennamen bei Tacitus, Progr. Hadersleben 1886—93 och framför allt CURSCHMANN, vilken på många ställen korrigerar de äldre arbetena.

³⁾ CURSCHMANN s. 62: »das rechte Distinctiv der Nobilität ist Præn. + Cogn.».

⁴⁾ Sådan variation är mycket vanlig även hos andra förf. Jfr MENDELL s. 54.

Terentius Varro — 5 *Varro*; — jfr VIII 8,9 *Marcus Varro* — 10,6 *Marcus Terentius*; III 12,1; VI, 5,7; VII 2, 4,5. Särskilt rik är växlingen vid *Catos* namn: I, 1,12 *M. Cato Censorius*; I 3,1 *Porcius Cato*; I 3,5 *Cato*; I 3,7 *M. Porcius*. I 4,1 *Cato Marcus*; II 2,15 *M. Porcius Cato*; III 2,31 *M. Cato*. I synnerhet bör den sällan förekommande förbindelsen cognom. + praenom. uppmärksammas. Så enligt hss. även III 3,2. Om ordningsföljden mellan namnen säger MARQUARDT s. 8 f: »Die Reihenfolge der Namen ist regelmässig die, dass auf das P R Ä N O M E N das N O M E N und auf dieses das C O G N O M E N folgt, und gute Prosaiker wie Cicero und Caesar beobachteten durchaus diese Regel, während Dichter das P R Ä N O M E N auch an die zweite Stelle setzen» etc. Enligt MACKÉ följer även Tacitus denna regel.¹⁾

När olika personnamn koordineras eller stå relativt nära varandra, undviker Col. att göra dessa fullt symmetriska. Härvid variera praenom. + nom. gent. med nom. gent. + cognom., praenom. + cognom. med nom. gent. + cognom. o. s. v.²⁾ Exempel: I pr. 13 *C. Fabricius et Curius Dentatus* — 15 *M. Varro*. (I 3,10 *Curius Dentatus* — 11 *C. Licinius*). I 1,12—14 *M. Cato Censorius* — *Sasernae* — *Scrofa Tremelius*³⁾ — *M. Terentius* — *Vergilius* — *Iulius Hyginus*; I 4,1 *Cato Marcus* — 2 *M. Atilius Regulus*; III 2,31 *Celsus* — *Marcus Cato* — *Iulius Graecinus*; III 3,2 *Tremelius* — *Cato Marcus*⁴⁾ (så hss.) — *Terentius Varro*; III 9,3 *Varro Terentius* (så i hss) — *Marcus Cato*.

För att bereda omväxling låter Col. stundom ett pronomen, en titel eller något dylikt ord inträda i stället för ett namn. Så t. ex.

¹⁾ Jfr CURSCHMANN s. 3 f. och LAHMEYER s. 468 ff.

²⁾ Så är även fallet hos Livius. CURSCHMANN anför en del ställen utan att förstå, att en sådan inconcinnitet möjligen kan ha varit författarens avsikt och ej verka störande. Dock är det, såsom CURSCHMANN anser, sannolikt, att man i en del fall har att söka orsaken i rytmen. Hos Col. däremot finnas inga rytmiska klausuler, därom är jag fullt ense med LUNDSTRÖM.

³⁾ CURSCHMANN s. 16: »Etwa zur Abwechslung steht die Inversion bei Cicero fast nie». Om inversion för variationens skull hos Livius se CURSCHMANN s. 6 f. DRAEGER, Tac. Synt. s. 91 f. till vilken HERAEUS hänvisar i sin Tac. ed., säger härom: »Überall (und auch bei den Schriftstellern des silbernen Zeitalters) soll alsdann die bezeichnete Person von anderen aus derselben Gens ausdrücklich unterschieden werden.» Så är åtminstone ej fallet hos Col.

⁴⁾ Genom denna inversion uppstår även variation med IX 2,31 *Marcus Cato*.

I 1,14 . . . *laudem meruerunt . . . Cornelius Celsus et Iulius Atticus, quippe Cornelius totum corpus disciplinae quinque libris complexus est, hic de una specie culturae . . . librum edidit.*¹⁾

Endast en gång förekommer numerusväxling vid namn: IV 11,1 *Vergilius et Saserna Stolonesque et Catones.*

2. Andra substantiv och substantiviska begrepp.

För ett didaktiskt verk som Col:s, där särskilt många tekniska uttryck, ofta desamma, måste komma till användning, ligger faran för enformighet nära. Här framför allt kan man se, vilken dominerande ställning *uariatio sermonis* intager hos Col. Den rika växlingen mellan synonyma ord och uttryck må därför belysas med ett flertal exempel, som dock endast äro urval ur det rika materialet.²⁾ Först skola anföras en del uttryck för »lantbruk», »lantbrukare» o. dyl.:

I pr. 11 *res rusticae — agricolationem* (endast hos Col.) — 13 *disciplina ruris — rusticationis* (jfr den klassiska betydelsen); pr. 25 *agri culturae — agricolatione*; pr. 32 *agrorum solique molitione* — 33 *res agrestis — rusticationem*; I,1 *agricolationi* — 2 *agri cultura* — 3 *agri cultu* — 4 *rei rusticae* — 5 *agri cultura* — 6 *rusticationis — disciplina ruris*; 8,2 *agri culturam — rusticis operibus* — 3 *rerum rusticarum*; V 1,1 *agrestium operum — rusticae rei*; VI pr. 3 *agrorum cultum* — 4 *rusticatione — rei rusticae* — 5 *agricolatione*; XI 2,98 *terrenis operibus — terrenam molitionem*; XI 1,6 f.; 1,28 f.³⁾ VI pr. 1 *pecoris curam — gregariorum pastorum . . . disciplinam — pastoris propositum* — 3 *pecorum . . . cultum*. (jfr VIII 1,1). VIII 17,6 *curam siluestrium pecorum* — IX pr. 1 *tutelam pecudum siluestrium*.

I pr. 28 *agricolam — participibus agrestium operum*; 4,2 *agricolis* — 3 *agri cultorem* — 4 *colonorum*⁴⁾; II 15,5 *agricola* — 16,1 *arator*; VI pr.

¹⁾ Om detta bruk hos Tacitus jfr MENDELL s. 54 f.

²⁾ Jfr för andra förf. bl. a. SCHMALZ s. 680 f.; SJÖGREN, Comment. Tullian. s. 80; STRÖBEL s. 11 ff.; MARX, Prolegomena till ed. av Auct. ad Her. s. 88 ff. och Rhein, Mus. 46 s. 420 ff.; V. SASSEN s. 11 ff.; MÜLLER (Plinius) s. 53 ff.; DRAEGER, Tac. Synt. s. 101 f.; Archiv 11 s. 38 ff. (Seren. Sammon.); HAGEN-DAHL s. 99 ff.

³⁾ Här, liksom ofta, anføres ej alla varierande benämningar.

⁴⁾ Jfr GUMMERUS s. 83.

I *agricolae* — *arator* — 4 *colonos*; VIII 2, I *agrestibus* — *agricolae*; I 1,6; VIII 1, I f. IV 27,4 *uinitoris* — 5 *rusticus* — *pampinator*.

V 5,12 *arator* — 13 *bubulcus*; XI 1,18 *pastoris* — *opilio*; VII 3,13 f.

VII 9,10 *custos* — 12 *porculatoris*. IX 9,1 *custos* — *curatoris* — 2 *procuratore* — *custos* — 3 *curatoris*.

I 7,6 *patris familiae* — 7 *domini*; III 21,4 *pater familiae* — *domini* (så hss. Genitiven *familias* är hos Col. ytterst sällsynt, enl. hss. De exempel på *-as*, som anföras hos NEUE-WAGENER I s. 11 ha, på ett undantag när, *-ae*); IX 5,2 *domini* — *possidenti*; I 2,1; 8,16; XII 52,1; XII pr. 7 *patribus familias* (*patribus familiis* i S; se härom NEUE-WAGENER I s. 14) — *uiri* — 8 *maritus*. XII pr. 7 *mulier*

— 8 *femina* — 10 *matrum familiarum* (NEUE-WAGENER s. 14 f.) — *matronae*. III 8,2 *hominum* — *uiris* — (*ciuem*) — *hominem*;

I pr. 1 *mortalibus* — 2 *hominem*; XII pr. 1 *genus humanum* — *mortalibus* — *hominum genus*. III 8,1 *nationibus* — *gentibus* — *generis* — 2 *gentes*; XII 4,2.

Jfr IX 11,4 (*regii*) *generis* (*proles*) — (*popularis*) *notae* (*pulli*) — 5 *regios pullos* — *plebeii seminis*.

I pr. 3 *magistrum* — 4 *peritos* — *gnaros* — *rectorem* — *praeceptorem* — *magistris* — 6 *doctores, qui se profiterentur* — *professoribus*; XI 1,10 *antistites* — *praeceptores* — 12 *professor* — *auctore* — *consultum* — *magistros*. I pr. 12 *uilicum* — *magistrum*. 8,4 *uilicum* — 5 *actori*. XI 2,40 *operarius* — *opera*; 2,82 *operariis* — 82 *operae*. I 7,6 *serui* — 7 *familia*; 8,1 *seruorum* — 2 *mancupiorum*; XI 1,13 *domestici* — 14 *familiam* — *coloni*; 1,20 *seruorum* — 21 *familiam* — *seruitorum* — 22 *mancipia*; XI 1,2 — 4.

II 2,8 (*siluestri*) *regione* — (*incultum*) *locum*.

II 8,2 (*in*) *agro* (*temperato et minime umido*) — *locis* (*uliginosis*); 9,7, *locis* (*praegelidis*) — 8 *regionibus* (*temperatis*); III 12,5 *locis* — *regionibus* — *provinciis*; IV 17,8 (*calidis* . .) *locis* — (*frigidis*) *regionibus*; VI 3,2 *regionis* — *locis* — 3 *agris*; XI 2,74 (*frigidis*) *regionibus* △ — *locis* (*opacis*); 3,15 *locis* (*siccis*) — (*maritimum*) *agrum*; II 11,3 f.; VI 5,1 f.; XI 3,63; arb. 1,3 f. 21,1. III 1,7 (*uentoso* . .) *caeli statu* — (*placida*) *regio*; IV 10,3 *regionibus* — (*ubi*)*coelum* (*frigidum est*) — (*ubi aprica*) *loca* (*sunt*); V 5,17 *caeli statu* — *regionis conditio*; 6,22 *locis* (*frigidis*) — (*temperato*) *statu caeli*; III 21,8 f. IV 24,2 *caeli regiones* — *declinationes*; IX 8,10 *caeli partem* — *regionem*.

Synonymer för 'åker' 'jord' och dyl.:

II 1,1 *humum* — 2 *terram* — 3 *humus* — 4 *terrae* — *solis*; 2,19

humum — *terra* — 20 *soli*. 4,5 *ager* — — *arua* (jfr § 6); 9,1 *agri* — *solum* — — — 3 *humus* — *locum* — 4 *aruum* — *humo* — *solo* — 5 *ager* — *locus*; 10,8 *solum* — *locum* — *humo*; III 5,1 *terra* — *locum* — *solo* — 2 *terra* — *loci* — *solo* — *terra* (*materia SA*) — *ager* — 3 *solo* — *ager*; 11,8 *terrenum* — *humum* — 9 Δ *solum* — *terrae* — *agrum*; 12,1 *terreni* — *terrae* Δ — *solum* — 2 *terrae* — *humum*; IV 1,2 *terra* — 3 *ager* — *humus* — *soli* — 4 *terram* — *pulueris*; II 1,6 f; 10,3 f; 10,22 f; 13, 1—3; III 11,1—6; V 9,1.

I 5,1 *unda* — *aquae* Δ — 3 *umor* — *aqua* — *liquoris*; II 2,9 *uliginis* — *aquis* — 11 *umoris*; 4,6 *suco* — *uligine* — *umor*; IV 24,7 *aquam* — *umoris*; VI 26,3 (*abstinendus*) *umore* — 4 (*prohibendus*) *potione*; VII 10,6 *aquae* — 7 *potula*; VIII 17,1 *unda* — *fluctum* — 2 *gurgitē* (jfr 3 f.); XI 3, 21 *aquis* — *uliginem*; arb. 10,4 *imbres* (*limumque*) — *aquae* (*limique*); VI 7, 2, 4; VIII 3,8.

I 5,4 *amnis* — *flumen*. I 5,5 *ripa* — *litore* (även KOTTMANN s. 47). Dessa ord äro här synonyma, och DOEDERLEINS tolkning (Lateinische Synonyme und Etymologien, Leipzig 1827, III s. 207) är oriktig.

III 1,5 (*pingui . . dabit agro gracilem uitem . .* — (*umido loco . . non recte mandari*) *fructus* (*teneri et amplioris acini*) . . — (*sicco . . contribui diuersae naturae*) *semina*. III 3,3 *uitis* — *stirpes*. 12,2 (*umorem . . iusto maiorem . . putrefacere*) . . *semina*, (*rursus nimiam siccitatem destituere*) *plantas* (*naturali alimento*); 16,1 (*ordinariis*) *uitibus* — 2 (*ordinariis*) *seminibus*; 21,7 *stirpis* — *uitem*; IV 1,4; V 3,7 *semina* — *uites* — 8 *capita* — *semina*; V 9,5 *seminibus* — 6 *arbusculae* — *plantae* — 7 *arbores* — 8 *arbusculae* Δ — *planta* Δ — 9 *arbores* — *seminibus* — 10 *planta*; II 11,4 (*lupino* — *semini*). I 9,4 *uineae* — *uineta*. Likaså III 3,15 — 4,1; 11,6; 18,1; 20,2 f; IV 3,3; 27,1; XI 2,95; arb. 3,5 f; 14; III 9,8 *uinetis* (så **S A R**) — *uineis*; 11,8 *uineis* — 9 *uiti*; IV 30,1.

arb. 27,2 *oliuae* — *oleae*; 17,1.

III 1,5 *materia* — *sarmenti*; 2,12 *materiam* — *pampini*; 6,2 *palmitum* — *sarmentis* — *pampinum*; 10,13 *pampinus* — — 14 *palmitem* — *uirga* . . 15 *pampinarios* (jfr 17); 10,21 *uirgam* — *pampinarium* — *palmitem*; 17,3 *sarmento* — 4 *materia* — *palma* — *materia*; IV 4,1 *materies* — 2 *sarmentum*; 21,1 *palmites* — 2 *flagella* — *palmitibus* — *materiis*; 24,3 *materia* — *palmites* — 4 *materiarum*; 24,11 *palmis* — *materiarum* — 12 *palmae*; 24,19 *materias* — *flagellis* — 20 *palmites* —

materiam; pampinis — palmitibus; 26,3 palmites — materiae — palma — 4 sarmentum — materia — palmam; V 5,17 palmites — 18 materiae; 6,36 palmitibus — uirgis; 5,6. III 3,12 malleolorum — seminum — uiuiradicis; 4,1 uiuiradicem — surculi — semina — 2 surculi — seminum; 5,4 malleoli — seminum; 9,7 malleolis — seminibus —. III 18,6; V 11,5; arb. 26, 1, 4, 6. III 18,4 gemmas — oculi; IV 24, 16, 20; 29,6. IV 8,2 truncum — codicem; 20,1 stirpem — 2 truncus; V 9,13 codicem — stirpe; II 2,26; VI 15,1. XI 3,45 stilus — 46 scopiones; 3,58 caulem — stilorum — thalli.

II 11,9 articulum — 10 nodum. II 1,6 frondibus — folia; XI 3,33 folii — frondis, II 9,12 semen — 13 granum. V 7,3 frumentum — segetibus. II 20,1 seges — 2 satis. VIII 4,1 farina — farris. 5,17 farre (hordeaceo) — (adoreo) farre. II 10,14 acus — paleis (fem. plur. acus här = agnar; härom H. ZISCHMANN, Glotta 13 s. 235 f.) VIII 5,3 paleis — stramenta.

I 6,15 fruges — frumenta — fructus; II 1,4 frugum — fructum; III 8,4 frumentis — segetibus; 10,5 fructum — fetu — — —; II fructu — partus; — — 19 uuas — 20 fetus; V 5,14. IV 24,11 fructum — fetu; — — 20 uindemia — 21 fructus; 27,5 fructu — fetus VII 3,11 uindemia — fructum uineaticum; II 9,11; 14,2.

II 3,2 cibum — pabulum; VII 9,5 VIII 4,3 esca — cibi; 9,2; 17,11; arb. 17,3. VIII 8,6 cibos — cibaria.

II 2,26 bos — iuuenicum; VI 1,2 iuuenicis — 2 boues; 2,3 iuuenicorum — 4 buculos — 5 boues; III 8,3 bos — taurus; V 6,3.

VI 27,8 equos — marem — 9 admissarium; 28; jfr 36,3; VII 4,4; VIII 2,12; 5,24 f. VI 27,4 equinae — feminae. 27,4. ff. VIII 2,12. II 2,21 oues. — gregem. VII 4,7 f.; VII 3,26 pecore ouillo — 4,1 genus lanigerum. II 14,7 pecudibus — quadrupedum; 17,6 pecora — pecudes (jfr VOGEL s. 174); VI pr. 1 pecore — 2 pecudibus — gregibus — armentorum; VII 5,1 pecoris — quadrupedum; VII 9,2 grex — pecus; VIII 17,16 pecorum — IX pr. 1 pecudum; VII 3,24 f. VIII 17,3 piscibus — nantibus; 17,6 piscium — aquatile pecus. II 14,1 auium — uolucres; VIII 2,5 alitem — auium; 10,5 uolucibus — uolaturam; I, 2; 3, 7; 9, 2 f. IX 9,1 regibus — 2 duces; 1,6 reges — duces — procerum — 7 principibus — regem — 8 proceres — duces; II,3.

IX 9,7 agmen — examen; 13,12 populi — examinis; 15,6 examina — 7 plebs. III 8,3 ferarum — beluas; VII 12,1 bestiam — 2 ferarum.

III 10,7 *subolem* — *fetus* — *prolem*; VI 27,12 *pullus* — *partus* — 13 *natorum* — *pullus* — 28 *jetum* — *proles*; 36,1 *prolis* — 2 *jetum* — *natis* — 3 *subolem*; VII 3,15 *progenie* — *prolem*; 4,3 *natis* — *suboli* — *jetus*; 9,12 *prole* — *progeniem* — *porcis* — *jetum* — 13 *nidus*; VIII 2,12 *jetus* — *pulli*; II, 16 *pullos* — *prolem* — *pullos*; III 9,5; VI 27,3; VII 3,1 f.; IX 1,7. IX 2,4 *subolem* — *heredem generis sui*; 3,3 *pullos* — 4 *suboles*; II,1 *pullities* — *progeniem*; 15,2 *subolis* — *prolem* — *pullis*.

II 2,22 *colla* — *cervicibus*; VII 6,2 *collo* — *cervice*. VI 12,3 *ungulae* — *unguis*. VIII 2,8 *unguibus* (SCHNEID. *ungulis*, **S** *unguib.*) — *digitos* — 9 *unguim*. IX 10,1 *spiculo* — *aculeum*. 13,2 *alui* — *uentrem*.

IV 1,1 *adminiculis* — *pedamenta*; 2,1 *palos* — *statumina* — *pedamentis*; 4,1 *calamo* — 2 *adminiculo*; 26,1 *pedamen* — *statuminis* — *pedamenta*; V 4,1 *adminiculo* — *pedaminibus* — *statumina*; 5,7 *pedamine* — 8 *adminiculum* — 9 *adiumento*; IV 15,1.

II 1,6 *aratri* — *uomeribus*; 2,23 *uomere* — *aratri*; 13,1. II 4,6 *dens aratri* — *uomis*. II 17,4 *ferramentum* — *falcibus*; IV 24, 21; arb. 10,1 f.; 26,3 f.; IX 13,12 *ferro* — *ferramentum*; IV 24,18 *falce* — *ferro*; arb. 7,5; IV 7,2 *acies* — *falce*.

XII 7,2 *alveos* — 3 *uase* — *fideliae*; 10,2 *fidelia* — *uas*; 15,2 *orcas* — *uasis* \triangle — 3 *labra* — 4 *uasis* — *orcis* — *uasa* — *testam* — *uasis*; 25,5 *uasa* — *seriis*. 49,4 *amphoram* — *uas* — *amphorae*.

IX 5,1 *sedes apibus* — *apiarium* \triangle — 3 *aluaria* (*albaria* **S**, *aluararia* GESN. och SCHNEID. Härom Thesaurus I 1786,70 ff: »Forma *alvar*-, non *alvear*- genuina videtur». Jfr även KEILS komment. till Varro s. 228 och NEUE-WAGENER I s. 831. Endast IX 3,1 står i **S** *alveorum*); 6,1 *aluaria* — *aluos* (*albos* **S**) — *uasa* — 2 *aluminum* (*alborum* **S**) — 3 *aluos*; 7,1 *uasa* — 2 *domicilia* — 2 *aluaria* (*albaria* **S**) — *uasa* — 3 *aluis* — *uasorum* — 4 *cauearum* — *aluaria* (*albaria* **S**); II,1 *aluare*¹⁾ (**S** m I) — *uase* — *aluminum* — 3 *aluis* — *domiciliis* — 4 *alui*; 12,2 *loculamentum* — 3 *uas* — *aluminum* — 4 *domicilia*; 15,6 *aluare* (**S**) — 6 *aluario* (*albario* **S** A) — *domicilii*; 15,11 *alui* — *aluaria* (**S**); 14, 13.

IX 13,11 *cerarum* — *operibus cereis* — *fauis* — *cerarum* \triangle — 12 *fauos*. 13,13 *melleficiis* — *opere mellifico*.

¹⁾ K. E. GEORGES, Lexikon der latein. Wortformen (Leipzig 1890) uppgiver felaktigt, att **S** här har *alveare*.

7,5 *foramina* — *ianuae* — 6 *aditus* — *effugium*.

I 6,4 *stabula* — *bubilia*. VI 23,1 *conseptia* — *stabula* — 2 *conseptum* — 3 *septia*; VII 4,5 *stabula* — 6 *tecta*; VIII 11,8 *stabula* — 9 *claustrum*; VIII 1,3. VIII 17,3 *piscinae* — *consepti* — *piscinae* — *stagni* — 4 *uiuarium* — *piscina* (jfr 7 f.). IX 1,1 *uenationem* — *uiuarium*.

II 10,1 *granarium* — 2 *horreo*. VII 8,1 *multram* — *liquore* — *lacte*. VII 3,1 *uellere* — *lanae*; 4,4; XII 3,9.

II 14,4 *stercus* — *fimum*; 5,1; V 9,9 f.; XI 3,11 f. IV 8,3 *fimi* — *stercoris* (*sterceris* S).¹⁾

I 4,9 *solstitiis* — *aestate*; XI 3,13. I 1,3 *aetatis* — *temporis*; III 20,5. IX 14,4 *diebus* — *tempore*; XI 2,96. VIII 8,9 f. (*temporibus* — *saeculi*). VIII 11,12 *decimo . . die* *gallinacea (oua)* *subtrahantur, et totidem recentia . . supponantur, ut tricensima (S) luna . . . cum pauoninis excludantur. Luna* närmar sig här, såsom stundom hos andra scr. r. r. och hos medicinska förf., betydelsen »dag». Jfr II 10,10; 30; VIII 7,4. Härom AHLQUIST s. 140 ff.

I 6,2 *meridiem* — *meridiano*; III 12,5 *meridiem* — *positionem meridianam* — *meridiano*. III 12,5 *plagam septentrionalem* — 6 *Aquiloni* — *septentrioni*. III 12,5 *solis occasum* — 6 *Fauonio*.

XI 1,15 (*a primo*) *mane* — 17 (*a prima*) *luce*. VIII 4,3 *uesperum* — *crepusculum*.²⁾

II 20,5 *uento* — *flatu* — *aura*; VII 3,12 *halitus* — *uentum* — *flatus*; XI 2,24. XI 2,4 *Africus* — *uentus Africus*. Jfr. XI 2,36 *Auster* — 37 *Austrinus dies*. II 8,4 *pluuuis* — *imbres* 4,4 f., 10,31; XII 17,1.

I 1,5 *hiemis uiolentiam* — *frigore*; IV 29,3 *frigoribus* — *gelicidia*; XI 3,63. III 2,15 *caloris* — *aestibus*; IV 7,2 *caloris* — *uaporis*.

¹⁾ I casus obliqui av *stercus* och former av *stercorare* växla *e* och *o*. Orsaken härtill kan, såsom LUNDSTRÖM (Eranos 1913 s. 189 ff.) visat, ha varit Col:s gränslösa strävan efter uariatio sermonis. Därför skulle även förekomsten av olika former av andra ord, såsom *adoreum* och *adorium*, *testacia* och *testacea*, kunna tala. På en del ställen torde man emellertid ej kunna lita på den traderade läsarten, isynnerhet där **S** och **A** ej äro enstämmiga, t. ex. III 11, 4, 9; IV 8,3. I flera fall skulle ej heller någon variation vinnas genom de ovanligare formerna. De paleografiska skäl, som lätt kunna förklara växlingen mellan *e* och *o*, skola emellertid här ej beröras.

²⁾ *mane* som subst. hos Col. även VII 12,3; IX 15,11; XII 1,3 (jfr LÖFSTEDT, Per. Aeth. s. 297 f., SALONIUS s. 218, LINDENBAUER s. 333, NEUEWAGENER I s. 356 f., KOEHLER, Acta sem. Erlang. I s. 396).

VII 5,3 *inbecillitas* — morbo; 5,20 *aegritudine* — morbo; 7,2 *languor* — *aegritudinem* (om *aegritudo* i denna betydelse se O. HEY, Archiv II, s. 519: »*aegritudo*, das bis auf Col. nur von geistigen Leiden gebraucht wird, erscheint von da ab als Synonym von *aegrotatio*»; jfr SCHULZE s. 153). XII 3,7 *adversa ualitudine* — *languorem*.

VI 5,1 *pestilentiam* — *tabem*; VII 5,17 *pestem* — *uitium*; 7,1 *pestilentia* — *pestis*; 5,5 *scabiem* — 8 *scabriciem*. VIII 5,20 f. XII 3,8 *inbecillis* — *languentibus*.

VI 4,2 *remedia* — *medicamenta*; 13,1 *remedio* — *medicina* — *medicamentum*; 38,1 *medicinas* — *remedia* — 2 *medicamini*; VI 6,3; 30,5 f.; 31,1 f.; VII 13,1 f. XII 20,1 *medicamento* (så enligt S) — 2 *medicaminis*; 22,3.

Av det rika materialet må ytterligare anföras en del spridda exempel:

I pr. 20 *opus* — *negotium*. I,8 *negotium* — 9 *curam*. III 10,6 *negotio* — *rem* — *officio*. I 9,1; XI 1,3. III 1,1 (*arborum*) *cultus* — (*arborum*) *cura*; (jfr arb. 1,1 *cura* — *cultum*). II,1 *sequitur* . . *eligendi malleoli curam pastinationis officium*. XI 1,2. VIII 9,1 *cura* — *opera*, XI 3,19. V 1,3 *officium* — *professioni* — *disciplinae*, I 1,2; IX 2,2.

I 1,10 *stipendium* — 2 *tributum*. III 8,1 *dotes* — *munera*; 9,1. 21,7 *commoditatem* — 9 *utilitatem* — 10 *dotis*. II 1,2 *opinionem* — *sententiam*; III 7,2. III 4,3 *diligentiam* — *cura* — *sedulitate*; XII pr. 2 *labore et industria* — 4 *operam et diligentiam* — *diligentiam* . . *exercitationem* (jfr 7 f.). Jfr. 2,5 *ordine ac dispositione* — *praeparationis atque ordinis*. I 9,8 *aemulatione* — *certamine*. III 7,3 *inprudencia* — *ignorantiae*. I 3,10 *mensura* — *modum*. VII 5,7 *porcione* — 9 *mensura* — 10 *modus*; IX 13,5 *mensura* — *ponderibus*. V 1,3 *mensurarum* — *modum*; 1,6 *spatium* — 7 *modum*. 2,5 *mensura* — 6 *pars* — 7 *summa*. V 11,11 *genere* — 12 *rationem* — 12 *modo*. III 3,8 *sestertiis* — *nummorum* — 9 *sestertia* — *nummi* \triangle — *sestertios nummos* — *nummorum*; VIII 8,9 *sestertiorum* — 10 *nummorum* (så S). III 2,10 *cognomen* — 12 *uocabulum*; 2,24 *nomen* — 29 *adpellationes* — 30 *uocabula* — *nomnibus* — *uocabula* — 31 *nomenclationis*. II 1,4 *uetustas* — *senectus*; V 6,37 *uetustate* — *senio*. arb. 3,6 *saporis* — *gustum*. III 7,2; IX 4,6; XII 21,5 f. I 1,1 *sumptibus* — *inpensas*; 3,2; III 21,9. I pr. 11 *iacturae* — *detrimentis*.

II 15,1 *aceruos* — *cumulos*; 18,3 *metas* — *aceruis*. III 13,2 *scrobibus* — *fossarum*; 15,2; IV 4,1 *scrobe* — *sulci*. XI 3,48 *fossa* — *sulci*. IV 28,1 *fossionibus* — 2 *fossuris*. IV 29,8 *fissuram* — *rimam* — 9 *plaga*.

VIII 5,13 *cubili* — *nidum*: 3,5. V 5,15 *tegetibus* — *teguminibus* (så S och några rec., A: *tecu Inib*. SCHNEID. upptager här liksom på många andra ställen synkoperad form, där hss. ha *tegumen*, t. ex. III 19,2).

IX 11,4 (*in fine* (*cerarum*)) — 5 (*in extremis fauis* — (*in circuitu* (*fauorum*)). Jfr IX 14,4 *in extremis partibus fauorum*.

XII 47,2 *fauces* — *summum* (jfr 49,4,6 *fauces* — *summum labrum*), 50,5 (*usque in*) *summum* — 5 (*usque ad*) *os*. Jfr arb. 3,6 *terra superior* — 7 *summa parte terrae*; 6,1 (*in*) *summo* — *prima parte terrae*; IV 22,7.

IV 4,1 *exordio* — 2 *libro*. XI 1,2; 3,65.

Variatio föreligger även t. ex.

I 1,3; 4,6 f.; 5,9; 6,12; 8,10; II 2,26; 20,4; III 8,4; 13,3 f.; 18,2; IV 24,20; IV 7,2; 22,5 24,2,4; 3,6; 13,1; XI 3,5; IV 15,2; 20; 30,4; V 2,5; VI 2,11; 6,7; 14,3; 17,1; 26,3; VIII 15,1 f.; XI 3,2; IX 4,2; 6,1; 8,1; 8,10; 13,2; XI 2,2; XII 44,2.

Deminutiva.

Deminutiva stå ej sällan likvärdiga med enkla substantiv. Jfr bl. a. LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 310 ff., SCHMALZ s. 674, LINDENBAUER 267, SCHULZE s. 163 ff., KOEHLER, Acta sem. Erlang. I s. 372 ff., LOTTRITZ s. 67 ff. och LICHTENHAN s. 47 f. Värt att särskilt uppmärksammas är, att Col. ibland använder deminutivform för att bereda uariatio. Visserligen är detta långt ifrån alltid fallet, men det finnes dock så många och så tydliga exempel, att det måste förvåna, att ingen framhållit denna synpunkt.¹⁾

¹⁾ WIDSTRAND har s. 50 påvisat, att Palladius använder deminutiva vid sidan av närstående enkla substantiv utan någon som helst betydelseskilnad. Förklaringen härtill ligger i strävan efter variation, vilket WIDSTRAND emellertid ej framhållit.

Här må anföras:

- III 13,7 *radicibus* — IV 1,2 (om samma sak) *radiculas*.
 IV 8,2 *radicem* — *radiculas*. XII 48,2 *radices* — 4 *radiculas*.
 V 6,15 *ramuli* — 16 *rami*. 9,5 f.; arb. 27,3 f.
 XI 3,24 *coliculum* — *caulem*. XII 7,1 *cole* — *coliculo*; 7,4.
 V 9,6 *arbusculae* — 7 *arbores* (jfr 8 f.); XII 46,3.
 XI 3,5 *funibus* — *funiculi*. XI 3,43 *sphongneas* — 44 *sphongio-*
lae. arb. 26,6 *scalpro* — 8 *scalpello*.
 XII 44,1 *labello* — *labra*. 44,3 *doliola* — *dolum*.

3. Adjektiv och adjektiviska begrepp.

I 2,3 *uberi* (*glæba*) — 4 *pinguibus*; II 2,3 *pingui* — 4 *fecundi*;
 9,1 *pinguis* — *lactum* — *uberem*; 9,14 *præualida* — *pinguissimo* —
 15 *lacto*; III 2,5 *fecunda* — *feracissimam*; 5,1 *pingui* — *laetissi-*
imum — *ualido*. I 4,1 f.; II 10,17; V 6,11; Om växter: III 1,5
fecundam — *feracem*; 2,13 *feracior* — *uberrimas*; 2,18 *feracissimæ*
 — *fecundæ*; 6,1 *fecundam* — *fertiles* — 2 *fecunda* — *feracem*; 7,1;
 9,1 f.; 9,9; 9,16; IV 1,6; XI 2,90. III 10,14 *frugifera* — *genitali*
 — 17 *fructuosa*.

I 4,2 *effeti* (*solî*) — *exilis*; II 4,11 *exilis* — *graciles*; 9,14 *exili*
 — *macro* — 15 *gracili*. III 5,2 *ieiuno* — *exilem* — 3 *tenuissimo*;
 II 9,5; III 14,1; V 6,11; arb. 3,2.

II 2,2 *soluti* — 4 *resoluta* — 5 *putris*; V 9,1. II 2,2 *spissi* — 4
densa.

II 4,5 *lutosus* — *limosa*, 9,4 *limosa et madente* — *lutoso* — 5
uliginosus; 9,13 *umido* — *manantibus* — *uliginoso*; 10,23 *umidis*
 — *riguis*; arb. 1,4 *umido* — 5 *uliginosus* — *aquosum* — *sucosum*;
 II 2,4. Jfr VIII 14,2 *palustris*; arb. 12,1 *lutulentus*; III 11,10.

II 2,4 *siccaneis* (endast Col.) — *siccis*; 6,4 *arida* — *sicco*; 10,15;
 arb. 16,1 *siticulosus*; VI 27,2 *siccanus* (så **S A**).

V 8,5 *gelidum* — *frigidis*; III 12,1; XI 3,22 *pruinosis* — *frigi-*
dis. V 8,5 *præferuidum* — *aestuosis*.

I 9,4 *idoneus* — *aptus*; II 9,1 *habilis* — 2 *idonea*; III 2,8 *habi-*
lis — 9 *apta* — 11 *idonea*; 11,6 *habilis* — 7 *adcommodatissimæ* —
 8 *aptas* — 9 *utilis*; III 5,3; V 6,5; 8,4; VI 28; VII 3,20; 6,3; VIII
 16,7 f.; arb. 3,6.

I 9,3 *longissimum* — *prolixior*; III 8,2 *altissimorum* (jfr *præci-*

puae staturae) — *longiorem* \triangle — *proceriorem* — *celsissimo*; IV 24,19 *amplioris*¹⁾ — *procerioribus* — 20 *longi*. III 19,1 f.; V 5,10.

II 17,6 *celsiora (loca)* — *editior*. IX 5,3 *editissimo* — *sublimior*. IV 19,1 ff.

II 2,17 *fortissimae (pecudes)* — *robustissimae (terrae)*. Om *fortis* i denna betydelse jfr LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 161 f., RÖNSCH, Sem. Beitr. s. 15. IV 24,19 *robusta* — *validissimam*; V 6,22 f.; 11,8 f.; VII 3,18.

I 3,9 *laxus (ager)* — 10 *amplissima*; 4,6 *maioris* — 7 *diffusiora*; XII 18,2 *amplus* — *grandia*; VIII 5,7. III 4,3 *maximam (diligentiam)* — *summa (sedulitate)*; 20,4; V 5,3. II 2,2 (*species*) *innumerales* — 4 *infinita* (jfr I pr. 25 *infinita genera*; III 12,1 (*per*) *infinitas (terreni species)*). Om *infinitus* i denna betydelse se KREBS-SCHMALZ I s. 736. KOEHLER, Acta sem. Erlang. I s. 464: ». facile intellegitur . . hoc uocabulum propriam uim . . longe pluribus (locis) amississe, ut uel ad earum rerum magnitudinem significandam adhibeatur, quas numeris finire non liceat».

I 4,6 *minus amplas* — 7 *minora*; IX 3,1 *minores* — 2 *magis exiguas* — *minimas* — *paruulas*. Jfr VII 5,4 *exiguo numero* — *paucioribus*.

Av särskilt intresse är den hos Col. ej sällan förekommande omskrivningen med *incrementum*. Då ingen förut behandlat denna sak, är det värt att här närmare dröja därvid, låt vara att de flesta fall ej beröra uariatio och en del höra till andra variationsgrupper.

II 17,1 *uvalidioris incrementi herbas* — 4 *uvalidiores herbas*, alltså variation. XI 3,24 *plenioris incrementi . . coliculum facit* — *caulem amplum facit* — *maximos caules* — *plus seminis et maioris incrementi praebere* (här variera de två genitivuttrycken med *amplum* och *maximos*.) VIII 4,2 (*nam et partus raros et*) *oua faciunt exigua* — 5,2 (*nam et*) *maius facit ouorum incrementum (et frequentiores partus)*. VIII 17,4 *halecula . . et cantarus exiguusque gobio, quisquis denique est incrementi minuti piscis* (uariatio). Även på en del andra ställen finnas sådana omskrivningar, där enkelt adjektiv mycket väl kunnat stå, t. ex. IX 4,1 *frequens sit incrementi maioris surculi*; 15 *genus (suci) amplioris*

¹⁾ *amplioris* **S A** och en del rec., SCHNEIDER med orätt *ampliores*. Se härom LUNDSTRÖM, Eranos 1914 s. 97 ff.; jfr även TINGDAL s. 38.

incrementi; VIII 15,6 *incrementi parui fluuiorum animalia*; IX 1,8 *minoris incrementi animalibus*; 5,6 *arbusculae incrementi parui* (jfr 4,2 *regio fecunda sit fruticis exigui*); XII 50,1 *minoris incrementi* (baccae); XI 2,28; 3,20. — Vad betydelsen av *incrementum* beträffar, må här ytterligare några belysande exempel anföras. IX 14,4 *amplioris magnitudinis quam ... ceterae apes*. Jfr 15,1 *genus amplioris incrementi*, alltså *incrementum* här = *magnitudo*. Så är även fallet VIII 5,24 *pulli a solstitii nati capere iustum incrementum non potuerunt* (likaså 5,9). Plinius n. h. X 53,16 f. (om samma sak) *post solstitium nata non implent magnitudinem iustam*.

Efter denna exkurs återgå vi till exempel på variationen vid adjektiv:

II 2,5 *praestantissimam* — 6 *primam*; IV 26,1 *melior* — *praecipua*; VII 2,3 *eximii* — *optimas* — *pretiosiores*; XI 2,26 *eximia* — *optima* — *praecipua*; 3,12 *optimum* — *excellentissimum*; XII 19,2 *optimam* — *praestantissimum* — *belissimi*; XI 1,18. I pr. 7 *aequius* — 8 *optabilior* — *probabilior* — 9 *praestantius* — *honestius* — 10 *fortunatius*. I 1,13 *prudenterissimos* — 4 *consultissimum*; III 17,3 *prudenterissimi* — *callentibus*; IV 27,4 f. I 3,5 *nequam* — 6 *malos* — 7 *detestabiles*; 9,4 *inproborum* — 5 *nequam* — *noxios*. I pr. 17 *ignauiores* — *segniores*; I 9,8.

Diuersus uppträder på en del ställen i förbleknad betydelse och varierar med *uarius*. Enligt KREBS-SCHMALZ I s. 465 skulle det vara först i senlatinet som *diuersus* och *uarius* (*conplures*) blevo fullt synonyma (se rörande denna sak artikeln *diuersus* i Thesaurus V 7,1579 ff. och LINDENBAUER s. 156). För det nära sambandet mellan dessa ord hos Col. kunna emellertid följande varierande exempel anföras: II 2,17 *ut fortissimae pecudes diuersos et paene innumerabiles, sic etiam robustissimae terrae plurimos et uarios colores sortitae sunt*; III 20,1 *providentis est diuersa quoque genera disponere* — 3 ... *si uarii generis uineta fecerimus* (§ 2 *cui diuersarum notarum stirpes non fuerint saknas i hss.*). arb. 9,1 *uarii generis ... acini* — *uirgas diuersi generis*; 7,1. Jfr III 21,5 f., II; VI 37,7 *diuersi coloris* = *discolores*.

Liksom vid subst. ha deminutiva stundom förlorat sin egentliga

betydelse, t. ex. III 13,7 *nouelli* — IV 1,2 (med hänvisning till föregående ställe) *nouas*; 17,3 *nouello* — 4 *noua*.

Variatio föreligger även

I pr. 32 *perfectam* — *consummatae*; III 1,7 *firmi* — *tenaces*; 4,1 *peregrina* — *alienigena*; 10,1 *productissimo* — *ultimum*.

IV 13,1 *curuus* — *uncam*; 24,18 *inbecillis* — *infirmus*; V 1,13 *expeditissimum* — 2,1 *facillima*; 2,31 *insequenti* — 32 *proximo*.

VI pr. 1 f.; 16,1; 29; VII 12,7 f.; VIII 1,3 f.; 2,2; 3,8; 5,20; 17,1; IX 11,4 f.; 14,3; XI 1,13; 3,51; XII 47,3; arb. 21,1 och på många andra ställen.

4. Pronomina.¹⁾

På den hos Col. mycket vanliga variationen av pronomina, särskilt indefinita, må följande exempel anföras: II 2,9 *aliquae* — *quaedam*; 9,16 *alii* — *nonnulli* (jfr 14 *quidam*); III 3,1 *plurimi* — *multi* — *quidam* — *nonnulli*; IV 3,1 *plerique* — *quidam* — *nonnulli* — *quosdam* Δ — 2 *multi* — *nonnulli* — 3 *alii* — *nonnulli* — *plurimos*; 21,3 *quidam* — *alii* — *nonnulli*; 25,2 *quid* — *aliquid*; 29,10 *alii* — *nonnulli* — *plurimi*; VI, 1 *nonnulla* — *aliqua*; VI pr. 1 *aliqua* — 2 *quaedam*; 4,2 *multi* — *quidam* Δ — *alii* — 3 *multi* — *nonnulli*; VII 2,6 *plura* — *quaedam*; 8,6 *nonnulli* — *quidam* — 7 *sunt qui*; VIII 6,1 *quidam* — *nonnulli* — *multi* — *alii* Δ ; XII 16,3 *quidam* — *alii* — *nonnulli* — *sunt qui*; 52,15 *sunt qui* — *nonnulli* — 17 *multi*; I pr. 24; II 9,9 f.; 20,3; III 2,23 f.; 21,8; VI 30,9; 36,3; VII 5,7; 5,22; VIII 5,6; 10,4; IX 3,1 f.; 13,6; XI 1,8; 2,56 f.; 2,67; 3,23 f.; 3,36; XII 1,5; 4,4; 5,2; 8,3; 12,1 ff.; 15,3 ff.; 19,1; 22,3; 37; 44,3 f.; 46,2; 47,6; 49,3; 50,3. V 1,9 *id* — *hoc*; 3, 2; VI pr. 4; arb. 15 *id* (*ne fiat*) — *quod* (*ne fiat*). VII 3,26, *eas* — *his*; XII 12,2 *ea* (*portione*) — *his* (*portionibus*); 22,3 *huius* (*medicaminis*) — *eius* (*medicamenti*). Allmänt relativpronomen och rel. pron. variera: arb. II *quicquid superuacui enatum fuerit* — *quod in cacumine... natum erit*.

Variation av reciproka uttryck (jfr Ph. THIELMANN, Archiv 7 s. 348—388; SALONIUS s. 238 ff.; SCHMALZ, Glotta 6, s. 182 f.): XII 44,2 (*ut*) *altera alteram* (*non contingat*) — 5 (*ne uuae*) *inter se* (*contin-*

¹⁾ Jfr WÖLFFLIN-MEADER, Archiv 12 s. 245 ff.; ROBOLSKI s. 33; MÜLLER (Plinius), s. 66; DRESSLER s. 10; DRAEGER, Tac. Synt. s. 56.

gerent). Jfr 47,1 (*ut*) *altera altera* (*non contingant*) — 5 (*ne*) *inter se alterum ab alteri* (*contingantur*); V 2,1 (*multiplicantur*) *in se* (*duo latera*); så konstant i 2. kap., men i 3. kap. *inter se*, t. ex. § 3 *has summas inter se multiplicabis* (THIELMANN s. 383 ff.). XI 1,3 *alter. . . alter — hunc. . . illum*. Som uariatio kunna i viss mening betraktas även exempel, där pronomen 1. pronominala saknas i något korresponderande led. Så t. ex. II 9,14 *proximum est. . . usus hordei, quod rustici hexasticum, quidam etiam cantherinum — appellant — 16 alterum quoque genus hordei est, quod alii distichum, Galaticum nonnulli uocant*. (Jfr V 4,1). II 6,3 (*far quod uocatur uennuculum*), *rutulum atque alterem candidum (sed utrumque maioris ponderis. . .)*; IX 4,2. . (*utraque cytisis*). *est enim satiuia et altera suae spontis*.¹⁾

Pronomina och pronominalia varierar stundom med andra ordklasser och uttryck, i vilka pronomen kan ingå. Så t. ex. V 2,7 (*esto area. . . cuius diametros habeat pedes LXX*) *hoc (in se multiplicato) — hanc summam (undecies multiplicato) — 8 (fiunt nouem milia et octingenti.) haec (undecies multiplicata fient. . .)* — jfr 9 *hoc (duco quater)*; 3,7 *qui numeri duo (inter se multiplicati efficiunt. . .)* — *quae (inter se multiplicatae efficiunt. . .)*. *Res* användes mycket ofta som ersättning för subst. och verbala begrepp²⁾ samt i förening med pronomen för enkelt pronomen (jfr KRUMBIEGEL s. 46 anm.). Någon gång varierar *res* + pron. med enkelt pron., t. ex. VI 17,6 *id (inpositum perniciem commouet) — ea res (innoxium pecus a morsu. . . praebet)*; V 7,1 *id (desiderat arborem humilem. . .)* — *cui rei (maxime uidetur³⁾ idonea populus*; XI 3,39 (*nos*) *ea (. . . non alienum putamus. . . habere) — 40 eae res (et semine et plantis. . . seruntur)*. II 10,22 *utraque — res utraque*. Pronomen varierar med *praedictus*: XII 5,1 (*in*) *praedictam (mensuram adicito) — (in) eandem (mensuram adicunt)*; 23,1 *praedictae (picis sextans et semuncia. . . adicitur) — 2 eiusdem (picis sex scripula. . . miscere)*.

¹⁾ Jfr KROLL, Rhein. Mus. 69 s. 95 ff.

²⁾ *Res* som ersättning för subst., alltså ett slags uariatio, t. ex. III 5,1 *uitiarium neque ieiuna terra, neque uliginosa faciendum est, succosa tamen . . . tametsi . . . omnes auctores huius rei laetissimum locum destinauerunt*; XII 10,5 *melle — haec res*; 17,2; XII 25,2.

Res ersättande verbala begrepp: VI 23,2 *ultimo tempore aestatis incenditur (herba). ea res teneriora fabula recreat*; XII 55,1 *bene exossato, nam ea res minus uitiosam . . . salsuram facit*; VI 5,1.

³⁾ SCHNEID. *uidetur esse*, men *esse* saknas i hss.

IV 11,1 *omnem* — 2 *totam*. III pr. 4 *solum* — *unum*. I 6,21 *alteram*. . . *alteram* — *unum*. . . *alteram*. III 10,6 *inprudētissimi* — *infirmissimus quisque*. VIII 5,11 *longissima quaeque* — *quam rotundissima*; II,II *maximae quaeque* — 13 *quam maximas*.

5. Räkneord.

Distributiva användas någon gång i stället för cardinalia för att giva omväxling,¹⁾ t. ex. arb. 4,4 *inter septem uel octo pedes*. . . *uel*. . . *inter denos pedes constituitur* (uinea); VII 4,2 *quattuor (sextariis)* — *septena (pondo)*. Härmed kan jämföras arb. 28,5 *pondo uiginti* — V 12,4 *pondo uicena*. Emellertid äro hss. osäkra i fråga om räkneord, eftersom i hss. ofta siffror användas, som av följande avskrivare godtyckligt återgavs med kardinaltal eller distributiver.

6. Verb och verbala begrepp.

Mest framträdande är hos Col. variationen av verb, och ett flertal exempel, måste därför anföras.

För plöja användas många varierande synonymmer, såsom II 4,1 *arare*; 2,25 *sulcare*; 4,10 *sulcum agere*; III 13,4 *sulcum derigere* (så **S A**); II 2,27 *sulcum ducere*; arb. 4,3 *sulcum effodere*; III 13,5 *sulcum facere*; XI 2,8 *agros proscindere*; *agros ueruagere*; II 4,5 *arua uersare*; II 2,23 *terram aratro moliri*; 2,25 *terram dente mouere*; 2,23 *terram rescindere*; 2,24 *terram resolvere*; *terram subigere*; II 4,1 *uomerem agere*. Av de exempel, som KOTTMANN anför s. 46, böra en del utgå, t. ex. II 4,1 *campos praescindere* (*proscindere* i hss.), II 2,20 *terram perfodere* (står ej i texten); XI 2,95 *terram ferro commoueri* (avser ej endast plöjning). Särskilt rik är variationen II 2,21—27. Jfr även II 4,1 *proscindendi sunt* — *arandi sunt* — *uomer actus sit* — 2 *subactum* — 3 *aretur* — *esse motum* — *proscindi* — 4 *arati fuerint* Δ — 5 *subigantur* — *arabitur* — *uersantur* — *subacta sunt* — 6 *arandis* — — — 10 *arando* — *sulcetur* — *agi sulcum* — *rescindamus* — *terram moliamur*. II 12,7 f. Nedplöja: II 2,11 *inarare*; 10,6 *inporcire* (se LUNDSTRÖM, *Eranos* 1914 s. 92); XI 2,44 *aratro subuertere*.

II 5,2 *adruui* — *obruere*; 10,30 *operiri* — *obruatur* — 33 *adobrutum est* — *adruunt*; II,8 *adobruantur* — *adrutum est*; V 5,2 *ado-*

¹⁾ Jfr hos Varro KRUMBIEGEL s. 19.

bruentur — 5 *obruui* (så **S A.** SCHNEIDER *adobruui*); XI 3,31 *adobruuntur* — 32 *obruuntur*; VIII 6,1; arb. 9,1 f. Som synes, står *adruere* endast, när *obruere* l. *adobruere* förekomma i närheten, för att bereda omväxling; härom LUNDSTRÖM, *Éranos* 1913 s. 188.

Synonymer till *serere*:

II 2,13 *conserere*; 9,1 *obserere*; 4,2 *seminare*; 9,4 *spargere*; 7,2 *semen iacere* (se LUNDSTRÖM, *Éranos* 1924 s. 56); 8,4 *semen solo committere*; 12,1 *semen terrae credere*; 10,6 *semen solo ingerere*; 9,10 *semen terrae mandare*; XI 3,49 *semen ponere*; II 10,30 *semen proicere*; II 4,9 *peragere sationem*; II 8,2 *sementem facere*; 8,3 *sementem conficere*; II 9,7 m. fl.

II 8,2 *sementem fieri* — 3 *seminare* — *sementis confecta erit* — 4 *seminarentur* — *solo semen committitur* — *solo ingestum . . est* — 5 *seritur*; 9,1 *obserere* — *agris semina praebenda* — 2 *seritur* — (*frumenta*) *iacimus* — *serere* — 4 . . *iacitur* — *sparseris* — *commiseris*; 10,1 *seruntur* — 2 *spargitur* — *ingeras* — 4 *terrae mandabitur* — *obseretur*; 10,18 *serenda sunt* — *spargitur* — *conseri*; 10,29 (*uiciae duae*) *sationes sunt* — *serimus* — *iacimus* — *satio . . fieri* — *seritur* — 30 *spargendum est* — *proici* — *terrae mandetur* — 31 *serere* — *obseritur* — 33 (*duo*) *tempora sationum habet* — *seritur* — *seminatur*; II 9,7 f.; 10,31—33; 12,7 f.

En del av dessa uttryck användas dessutom även, när det ej är fråga om sådd av *frumenta* utan plantering av t. ex. *uities*, *malleoli*, *plantae* och dyl. Dessutom förekomma därvid många andra mer eller mindre synonyma vändningar. En del varierande exempel må här anföras: III 4,2 *conseruerit* — *deposuerit* \triangle — 3 *conserat* — *posuerit*; 15,2 *deponuntur* (*u i u i r a d i c e s*) — *sternantur* — 3 *serere* — *deponere*; 16,1 *semen committitur* — *depangere* — 2 *fangendi sunt* — 3 *conserimus*; 18,1 (*semen*) *demersit* — *fanguntur* — 2 *deponatur* \triangle — *demersum est* — *deponeretur* — 4 *deprimuntur*¹⁾ (*deprimantur* **S A**) — *mersi* — *depangere* — 5 *deponitur*; IV 1,2 *posituri* — 3 *semisse* — 4 *consitis* — 5 *demissa* — 6 *demersa* — 7 *demittitur*; 32,1 *seritur* — *deponitur* — 2 *seritur* — *prosternitur*; 33,1 *posita* — 2 *seritur* — *sulcis committitur* — *sunt consiti* — 3 *deponitur*; XI 2,18 *conserendis* — *deponendis* — *fangendus* — 19 *ponere* — *salas*; 3,35 *ponenda sunt* — *seri* — *deponentur* — 36 *con-*

¹⁾ Handskrifternas läsart är här möjligen att föredraga. Växling mellan *a* och *u* i hss. är från paleografisk synpunkt lättförklarlig. Jfr s. 85.

seri — *serueris* \triangle — 37 *ponitur* — *disponere*; 3,49 *ponito* — 50 *serendum erit* — *consitae sunt* — 51 *seras* — 53 *consitas* — *satio obseruatur*; arb. 3,1 *deponi* — *serito* — 2 *deposueris* — *serito* — 3 *deposita* — *panuntur* — *terrae mandare* — *serantur*; 3,5 *ponito* — *seueris* — 6 *obseras*; III 3,12; 5,2—4; 13,1—4; 14,1; IV 30,4 f.; V 3,1—8; 5,1 f.; 9,3; 9,9; XI 3,33 f.; arb. 4,2—4.

Även vid många andra lantbrukstermer uppträder rik variation:

II 10,28 *messim facere* — *desece*s — *secueris* — *demeti*; 17,5 *dese-care* — *recidere*; 18,1 *demetit*ur — *cecidimus*; 20,1 *demetatur* — 2 *messis facienda est* — *decisa sint* — *metendi* — *secant* — *demessa sit* — *recisae sunt*; XI 2,54 *messis conficitur* — *desecta est* — *praecisa* — *deseecat*; XII 32 *uindemiam facies* — 33 *uinum uindemiare*; 44,4 *uuas* . . *uitibus detraxerunt* — *legerunt (uuam)*; 47,3.

I 6,9 *custodiam recipiant (umidarum rerum)* — (*sicca*) *congerantur (tabulatis)*; 6,14 (*frumenta*) *infertur* — 15 *conditas* — *repositae sint*; II 9,18 *reconduntur* — *reposita*; 18,2 (*sub tectum*) *congeratur* — (*in uillam*) *portetur* — 3 *inlatum*; 20,3 *congeritur (in nubilar)* — 4 *conferri (in horreum)* — 6 *inferri*; XI 3,22 (*in tabulatum*) *reponemus* — *condita*; XII pr. 2 (*tectis*) *reconderentur* — 3 (*sub tectum*) *essent congestae* — *inlatas*; 53,3 *inferatur* — *inportentur*; 53,18 *inlata* — (*sub tecto*) *deponatur* — 19 *reposuerit* — *intulerat*; I 6,7; XI 2,81.

II 10,12 *excussam* — *teri*; 20,3 *proteritur* — 4 *exteri* — *teratur* — *culmos comminuit* — 5 *detruta*. II 10,14 *iactetur* — *emittitur* — *iaculabitur*.

IV 13,1 *adnectit* — *alliganda* — *adiungenda est* — *religantur* — 2 *nectenda est* — *ligaueris*; 29,10 (*uiminibus*) *obstringunt* — *circum-dant (libro)* — *ligant*; V 6,27 *adligatae sunt* — *religati*; II,6 (*libro* . . *arborem*) *constringito* — *ligato* — 8 *adligato*; VI 2,3 *religari* — *ligato* — 4 *religato* — 5 *alligaueris* — *religato* — *alligatos*; arb. 8,2 *ligato* — *adligato* — *deligato*; IV 16,4; 17,1; 20,3 f.; 26,2 ff.; 30,2; arb. 16,4.

III 10,19 *deputatum* — 21 *decisam* — 22 *abscissum*; 18,5 *est de-cisus* — 6 *recisus est*; IV 8,1 *decidit* — 2 *recidendum est* — *ampu-tandi* — *praecideris*; 18,3 *detrahere* — 4 *decutienda sunt*; 24,7 *reci-dito* — *amputato* — *resecato*; 30,6 *detrahi* — *recideris* — *exputanda* — 7 *decidatur*; 31,2 *caeditur* — 3 *praecidi* — *resecabitur*; V II,7 *abscidito* (så **S A**; jfr även arb. 26,6) — *praecideris*; IV 6,2—5;

10,1 f.; II,1—4; 15,3 f.; 23,2; 24,10 f.; 27,2—5; 29,13 f.; V 5,16 f.; 6,12 ff.; 6,26; 9,2; VI 3,1; IX 8,11; XI 2,92; arb. 5,3; 10,2; 11.

IV 21,1 *submitti* — *relinqui*; V 6,31 *inmitti* — *summituntur*; IV 24,11; 29,17; V 5,10; 5,18; 6,11,12,14,15; arb. 5,1; 10,2 f.

VI 6,4 *conteruntur* — *lacuigantur* — 5 *pinsiti* — *conteritur*; 7,2 *tunsis* — 3 *deterant* — 4 *conterunt*; 8,1 *trito* — 2 *pinsitum* — *tunso*; 10,1 *concosa* — *fresa* — *molitae* — *teritur* — *molitae* — 2 *contrita* — *pinsitae* — *molitum*; IX 13,5 *tunsa* — *pinsitae* — *leuigata* — 7 *detriti*; 14,15 *contusam* — 16 *infregerimus*; XII 28,1 *pinsito* — *commolito* — *trita*; VI 17,1. Jfr XI 3,40; XII 53,3.

VI 6,4 *mixti* — 5 *permiscentur* — *admixto*; XII 12,1 *miscent* — 2 *diluunt*; 38,3 *permiscetur* Δ — 6 *misceto* (**S** *miscet*², SCHNEID. *inmisceto*) — 7 *inmixta*. *adicere*, *infundere* och dylika verba kunna ibland variera med *miscere*, t. ex. XII 20,3 (*singulos sextarios singulis amphoris*) *inmiscere* (**S** *inmisceri*) — (*medicamina*) *adicto* Δ — 4 (*aromata*) *insparges* (så **S**. SCHNEID. har i allmänhet felaktigt -e- i komposita av *spargo*) — *permiscueris* — 5 (*ad praedictum modum* . . .) *adici* Δ — 6 *commisceri* (*rasis*) — *admiscetur* — (*praedictis ponderibus sex libras* . . .) *misceri* — (*in sextarios musti quadragenos octonos*) *adiciendum sit* — 7 (*quadrantem* . . . *in binas amphoras*) *miscere* — (*singulis amphoris quadrantem* . . .) *indidisse*; 22,5 *satis est* . . . *sextarios singulos adicere* . . . *in binas* . . . *urnas, quamuis multi etiam ternos inmiscerant*; 37 *quidam* . . . *defruti sextarium miscent, nonnulli etiam duos adiciunt*; 49,4 *intermixtis (seminibus lentisci)* — *adiciunt (muriam)* — *infundito (muriam)* — 5 (*plusculum mellis*) *adiciunt* — 6 (*heminas salis*) *permiscent* — *adiectis (seminibus lentisci)* — (*aceto*) *infundunt* — (*acetum*) *adiciunt* — (*sapae tres partes cum aceti una*) *permiscent* — 7 *inmixtis (duabus partibus defruti cum aceti una)* — 8 (*unam partem muriae et duas aceti*) *miscent* — 10 (*salis* . . . *singulos sextarios*) *infundimus* — (*lentisci semen* . . .) *admiscemus*; 50,4 (*in singulis modiis oliuarum salis cocti* . . . *ternas heminas*) *admisceri* (jfr § 2 *in singulos modios oliuae salis integri ternas heminas adicere*). Jfr även (delvis andra begrepp) XII 19,6; 22,1 ff.; 34; 35; 39,3; 40,1; 44,2 f.; 48,2 ff.; 50,1 ff.; 57,2; 58,2; 59,1—5.

Varierande uttryck för giva, utfodra och dyl.: VI 3,3 *alendi sunt* (*boves*) — *cibi praebentur* — *tuemur* (*armentum paleis*) — (*hordeum*) *praebetur* — *pabula dispensatur* (texten osäker)

— 4 (*erui* .. *sextarios*) *dare* etc.; 9,1 *dari* — *obici* — *praebere*; VII 3,21 *aluntur* — 22 *pasuntur*; 9,8 *praebent* — *dandum est* — 9 (*fabae*) *facienda est potestas* — (*cibis*) *sustinendae sunt*; VIII 4,1 (*cibaria*) *praebentur* — *dantur* — *praebetur* — *obici* — 2 *dari* — 3 (*cibo*) *sustineri* — 3 *dabitur*. VIII 5,23 *obicitur* — *praebetur*; 7,3 *praebetur* — *dari* — *admouenda est* (*esca*); II,6 *des* — *spargenda sunt* — *ponenda sunt* (*cibaria*); 14,8 — — — (*milium*) *praebetur* — (*hordeo*) *alitur* — *praebere* — 10 (*hordeum*) *adponant* — *obiciunt* — *praebent* — 11 *dari* — (*bibendi*) *potestas fiat*; 17,4 *obiecta sunt* — *pasuntur* — 15 *dari* — *praebentur* — *obicitur* — *praebent*; II 10,35; VI 6,1 f.; 7,3 f.; 30,1; VII 4,2; 6,5—7; VIII 5,17 f.; 10,3—6; IX 1,6 f.; 13,5—8; 14,15 f.

VIII 7,1 *pinguem facere* — 3 *saginantur* — 4 *farciuntur* — *opimas efficere* — *farciunt* — *obesant* — *saginari* — 5 *opimandi*; 9,1 *saginantur* — 2 *opimant*; VIII 8,1; 8,11.

VIII 9,1 *crecit* (så **S.** SCHNEID. *gliscit*) — *pinguescit* — 2 *crassescant*.

VI 14,3 *sanguis* .. *emissus* — *sanguinem detrahemus* — *sanguis emittitur*; 16,1 *sanguis mittendus est* — *uenae soluentur*; 30,5 *rescinditur uena* — 6 *uenae soluantur* — 7 *sanguis detrahatur*; VII 5,10 *sanguinem mitti* (så **S. A.** SCHNEID. *emitti*) — 11 *sanguinem detrahimus*; 10,2 *sanguinem mittamus* — *ueniam feriamus* — *detraho sanguine* — 3 *sanguis mittendus est*; VII 5,19.

V 10,15 *emendabitur* — 16 *remedio erit* (så hss. SCHNEIDER *remedio sunt*); VI 4,2 (*languor*) *discutitur* — *salubritatem faciunt* — 3 *medentur* — *est remedio*; 7,1 (*dolor*) *sedatur* — (*tormento*) *liberatur* — *sanat* — 2 *remedio sunt*; 12,5 *sanare* — *discutitur* — 13,1 *extenuatur* — *curatur* — *sanatur* — *medicina est* — 2 *remedio sunt*; 17,4 *est* .. *remedium* — *sanatur* — 5 (*perniciem*) *luit* — 6 (*perniciem*) *commouet* — 6 (*tumor*) *discutitur* — 7 *sanantur* — *uitium extenuat* — 8 *uitium expurgat* — (*epiphoram*) *subprimit* — *sedant* (*dolorem*); VII 5,7 *facit commode* (om denna betydelse av *facio* se LOTTRITZ s. 82) — 8 *scabriciem tollere* — 9 *remedio est* — 10 *facit*; 5,17 (*morbus*) *propulsetur* — 18 (*bilis perniciem*) *depellitur* — *remedio est* — *sanantur*; VI 2,11; 10,1 f.; 30,3; 31,1 f.; 33,1 f.; 38,3; VII 7,2.

I 6,15 (*ab noxia curculionum*) *defendere* — 16 *prohibet* (*curculionem*); IV 24,6 (*formicam*) *prohibet* — (*solem*) *arcet*; VIII 3,6 *prohibeantur* (*pestes*) — 7 (*perniciem*) *euitetur*; III 19,2 (*uentum solemque*) *uitare* — *arcetur* — 3 *depellitur*; IX 5,6.

Såsom man kan vänta, varierar Col. även andra, icke speciellt lantbruket berörande verb.

I pr. 18 (*urbanae res*) *agerentur* — *administrarentur*; IV 25,2 *facienda est* — *efficitur* — 3 *conficitur*; V 6,10 *faciendi* — *praeparandi*; VIII 3,2 *detur* (*aditus*) — (*aditus*) *faciundi sunt* (så **S A.** SCHNEID. *faciendi sunt*. Härom s. 31); XI 1,29 *effecerit* — 30 *fieri* — *peractum sit*; 2,35 *peragenda est* — *fieri* — *exsequenda sunt*; XII pr. 3 *conficeret* — *administrari*; 46,3 *administrari* — *facienda sunt* — *usurpanda*; I 9,5; II 10,7; 14,1; XI 2,60; 2,72; 2,90 f.; 93; XII 1,5; 18,2. I 1,12 *reddidit* — *fecit*; II 14,2; IV 27,2 f.; V 10,15.

Facere i förening med substantiv användes ej sällan i mera folkligt språk i stället för ett enkelt verb; jfr härom G. LANDGRAF, *De Ciceronis elocutione in orationibus pro Quintio et pro Sex. Roscio Amer. Diss. Wiceburgi* 1878, s. 21; DEGENHARDT s. 5 f.; H. HELLMUTH, *Acta sem. Erlang.* I s. 140 ff. Även hos Col., där vulgärspråket ofta tränger fram, är så fallet. På en del ställen varierar denna omskrivning med motsvarande verb, t. ex. II 8,2 *in agro temperato . . sementem sic fieri debere, ceterum locis uliginosis . . circa Kalendas Octobris seminare conuenire*; 20,1 *demetatur* — 2 *messis facienda est*; IX 9,4 *eruptionem facturae sunt* (så **S**) — 5 *eruperint*; XI 2,60 *puluerationem faciunt* — *puluerentur*; 2,90 *serimus* — *sementem fecisse*.

I *aedificare* — *exstruere*; VII 9,9 *faciendae sunt* — 10 *construendae sunt*; VIII 3,1 *constitui* — *exstruuntur*; IX 1,2 *formatus* — *constructus* — 3 *fabricatur*; 6,1 (*aluaria*) *fabricanda sunt* — *faciemus* — *texuntur* — *connectentur* — *fabricabuntur* — 2 *fingantur* — *exstruantur*; I 4,6.

I pr. 3 *seligant* — *consectentur* — *requirant* — 4 *aduocent* — *adhibeat* — *arcessat*; VII 3,4 *eligemus* — *probabimus*; 5,2 *quaeramus* — *eligantur*; VIII 11,11 *elignantur* — 13 *praeparari*; VII 9,1. I 7,5 *praeficiatur* — *praepositus*; 8,1 *praepone* — (*uilicum*) *instituiamus* — 2 *eligendus* — *praeficiatur*; III 10,6; XI 1,2 f.

III 10,21 *repudiabant* — *damnauerunt* — 21 *improbatum esse* — *uituperandam* — *improbatum*; VI pr. 1 *abnuisse* — *repudiasse*; VII 3,7 *improbabis* — *repudiabis* — *uitandus est*; IV 33,1; VI 2,10; VIII 5,22 f.; IX 4,2 f.

I 3,8 *paraturis* — *emere*; 4,1 *mercari* — *parandum* — 3 *emere*;

III 3,8 *comparari* — *sit emptus* — *partum*; VII 6,4 *parabimus* — 5 *conparantur* — *mercari*; I 2,1; VI 1,2; VII 2,4; 3,7; 12,1 f.; VIII 2,7; IX 8,1; XII pr. 2 *adcurandus erat* — *conpararet* — *adquiremus* — 3 *paratae essent* — 4 *adquirerentur* — 6 *quaerentibus* — *partis*.

I pr. 26 *exigit* — *postulat* — *quaerunt* — 28 *desiderant*; 9,4 *exigunt* — *requirit* — *desiderat* — *postulat*; II 12,1 *occupant* — *desiderant* — 2 *exigunt* — *detinent* — 3 *uolunt* — 4 *postulant* — *occupant*; IV 24,2 *postulant* — 4 *dictabit* — 5 *desiderabit*; II 2,5; 9,4; 9,16 f.; 10,17 f.; 16,3; III 10,22; IV 21,2; 31,1 f.; V 4,3; 8,1; VIII 13,1; IX 9,1; XI 3,19; 3,54,56.

Jämte dessa verb användas stundom utan större betydelseskilnad *laetari*, *amare* och dyl. ord, när det är fråga om betingelserna för växters fruktbarhet, t. ex. II 9,17 (*leuem humum*) *desiderant* — 18 (*teporibus*) *laetantur*; 10,22 *solum putre . . desiderat* — 23 *locis umidis laetantur* — (*deuexam*) *amat (terram)*; III 1,10; IV 33,1.

II 6,3 *appellatur* — *uocatur* — *dicitur*; III 2,10 *cognomen trahunt* — 12 *uocabulum usurpat* — 14 *nuncupantur* — 18 *uocabulo cognominantur* — 23 *appellant* — *uocitatae* — 24 *nomen traxit* — 25 *uocant* — *appellant* — 28 *uocitari* — 30 *denominant* (så **S A** och en del rec.); IV 25,1 *nominetur* — *appellatur* — *dicitur* — *uocatur*; V 1,5 *nomen usurpauit* — *uocant* — *dicunt* — 6 *appellant* — *nominant* — *uocant* — 7 *dicimus* — *uocabatur* — *dictae*; III 10,1 f.; 18,1,3; IV 24,10; V 6,29; 33,35; VI 17,1; 17,6; VIII 2,2; XI 2,13; 3,4; 3,20; 3,43; 3,63.

I pr. 2 *certum habeo* — *existimare* — *credere* — 3 *reor*; pr. 7 *existimamus* — 9 *duxerim* — 10 *putem*; II 10,7 *putent* — *existitem* — *certum habeo*; 11,6 *putant* — (*cuius*) *opinionis est*; 21,1 *censuerunt* — *existimamus*; III 2,32 *censuerim* — *iudicem*; 10,21 *ducebant* — 22 *censebant* — *crediderunt*; IV 3,3 *existimantes* — *ducunt* — *persuasum haberent* — 4 *iudicem*; VII 2,3 *existimabant* — *habentur*; II 14,4; 15,5; III 10,5; 10,20; 22; 12,5; V 1,2 f.; XII 52,16,18.

I 6,3 *queant* — *possint*; III 10,6 *ualeat* — *queat* — 7 *possit*; VIII 16,9 *potest* — 10 *queant*; IX 6,3 *poterunt* — 4 *licebit* (om denna även i arkaiskt och klassiskt latin förekommande växling jfr E. LEASE, Archiv II, s. 19); IV 3,5; XI 1,9; XII 2,5 f.; 52,4.

I 1,1 *scire* — *nosse*; XII 3,8 *sciat* — *intellegat*; 6,1 *intelliges* — 2 *scies* (så **S. SCHNEID. scias**).

VII 9,10 *considerat* — *obseruet* — II *denotet*; IX 8,9 *obseruanti* — IO *notat* — I2 *uestigandi* — *exploret* — *denotare*.

III 8,2 *uidere* — 3 *conspicitur* — *animaduertamus* — 4 *conspicimus*; VIII 17,7 *conspeximus* — 8 *animaduertimus*; XI 2,67 *uidissent* — *animaduertissent* — *considerassent*) — 69 *contemplare*. XII 6,1 *uidebis* — *animaduerteris*; Jfr 8,2 (*porri quantum*) *uidebitur* (*adicito*) — (*salis quantum*) *satis erit* (*adicito*) — 3 (*salis*) *quantum satis arbitrantur* (*adiciant*).

I 5,9 *auspicetur* — *fuerint orsa* (jfr LUNDSTRÖM, *Éranos* 1913 s. 198). IX 2,2 *susceptae* — *inchoati*; XI 2,2 *incipiat* — 3 *auspicari* — *inchoabit*; arb. I2,1 *coeperit* — *incipiet*.

Videri omväxlar stundom med *esse* l. andra verb utan större betydelseskilnad, därmed ej sagt, att *uideri* är synonym till dessa ord. Jfr II 7,1 *maxime grata . . uidentur faba, lenticula, pisum . . item pabulorum optima sunt Medica et faenum Graecum nec minus uicia*; XII 1,5 *quibus aliquid in agro faciendum erit seruis, eos foras emittere; quibus autem in uilla quid agendum uidebitur, eos intra parietes continere*. Detta senare ställe är hämtat från Ciceros översättning av Xenofons *Oikonomikos* (jfr *Oik.* 7,35 *οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεκπέμπειν, οἷς δ' ἂν ἐνδὸν ἔργον ἐργαστέον, τούτων σοι ἐπιστατήτεον*); själva ordalagen kunna emellertid mycket väl vara omformade av Col. och variationen härröra från honom.

XII 50,1 *secernere, quaecumque maculosae seu uitiosae minorisue incrementi uidebuntur* — 51,1 *quaecumque est uitiosa baca, separatur*.

Även följande exempel kunna betraktas som uariatio: VIII 1,3 *in uilla est . . ὀρνιθῶνας . . — atque etiam . . ἰχθυοτροφεῖα . . exercentur* — 4 *circa uillam ponuntur μελισσῶνες . . quin etiam λαγοτροφεῖα . . administrantur*; XI 3,26 *quae fusci est . . aut . . uiridis coloris et crispifolii* — *quae . . pexo densoque folio uiret* — *quae candida est et crispissimi folii*.

¶ *Videri* och *coepi* (*incipere*) användas stundom i förening med *infin.* som omskrivning för motsvarande verbform.¹⁾ Då denna sak

¹⁾ För andra förf. jfr LÖRSTEDT, *Peregr. Aeth.* s. 209 ff.; BLÄSE, *LANDGRAF Hist. Gram.* s. 311 f.; HAUSCHILD s. 257; BERTSCHINGER s. 14; DEGENHARDT s. 5; KOEHLER, *Acta sem. Erlang I* s. 453 f.; VOGEL s. 201; LINDENBAUER s. 138; WATSON s. 239 f.; STANGL, *Pseudoasconiana* (Padeborn 1909) s. 153 och *Lactantiana, Rhein. Mus.* 1915, s. 452.

sällan berör uariatio sermonis, skola här endast några få exempel anföras: V 6,4 *uitem maxime populus uidetur alere, deinde ulmus, post etiam fraxinus* — arb. 16,1 *uitem maxime populus alit, deinde ulmus, deinde fraxinus*. V 10,9 .. *uere, antequam germinant* (se ovan s. 13) *arbores, deponito* — arb. 20,3 .. *uere, antequam germinare arbores incipiunt, deponito*; jfr XI 3,6 *ubi coeperunt aliquod incrementum habere* — 27 *cum aliquod incrementum habuerit*.¹⁾

Velle med infin. står på en del ställen som variation till futurum. IV 27,5 *non solum frondem superuacua uolet decerpere ... uerum .. partem aliquam fetus decutere .. (uolet SA och en del rec. SCHNEID. debet)*; V 3,4 *(si inter septenos pedes) ponere uoles* — 6 *(si ... inter quaternos pedes uinea) erit disposita* — si ... *fuerit disposita* etc.; II,3 *ex qua arbore inserere uoles et surculos ... sumes*; 12,4 *aridam (cytissum) si dabis, ... praebeto* — *cytissum cum aridam facere uoles ... caedito*; XII 59,5 *haec si maiorem inpensam uitabis, possunt melli admisceri ... at si pretiosius oxyporum facere uoles, haec eadem cum superiore compositione miscebis*. Jfr VII,10 *emplastraturus es* — arb. 26,8 *inserere uoles*; arb. 5,2.

II 1,5 *eueniat* — *accidat*; 4,4 *fit* — 5 *accidit*; IV 24,21 f.; 29,2 *fiat* — *proueniat*. Intressant är förekomsten av *prouenire* = *euenire* så tidigt som hos (Col.; sedan i Jordan. Get. 47,245 och 48,253). Känslan för betydelsen av prefixen var redan denna tid i utdöende, och därför kunde dessa stundom utbytas rätt godtyckligt. Jfr s. 63 f.

II 10,22 *proueniunt* — *nascitur* — 23 *exit*; III 1,1 *procedunt* — 2 *gignuntur* — 3 *prouenit*; II,3 *gignuntur* — 5 *proueniunt* — *consurgere*; 10,3 *citantur* — *prorepunt*; IV 8,2 *nascentur* (så SA och några

¹⁾ Jfr (ej uariatio) XI 3,46 *uere ... prius quam coeperit germinare, capreolis ... terra commoueat*. Däremot t. ex. IV 14,1 *uere prius quam germinent, iugentur*; 27,1 *antequam germinent ... fodiendae uineae sunt*; V 5,13.

Rörande omskrivningen med *instituere*; se s. 11, anm. 3.

²⁾ SCHNEID. har V 6,8 *transferre uolumus*, men i hss. står *transferemus*. Likaså förekommer oriktig läsart V 9,8 *subministrare possis*: i hss. (och arb. 20,3) står *subministres*. Osäkert ställe V 10,22: SCHNEID. *facere poteris*, hss *facere*, arb. *facies*. Dock är det mera sannolikt, att *poterit* genom maskhål varit utplånat i den gemensamma arketypen till SA R, än att *facere* är att förklara som felaktig läsart för *facies*.

rec.) — *pullulant* — 4 *enascuntur*; II,3 *pullulant* — 4 *germinet*; 22,4 *procedit* — *prosiliuit* (så **S A** och flera rec.) — *prorepsit*; 24,10 *prorepere* — *enatus*; 24,18 *procedunt* — *prominet* — *processit* — *prorepserit*; 29,11 *prorepunt* — *profundit* (**S A** *profudit*); V 6,6 *prodeuntia* — 7 *prorepserint*; 6,29 *prouenit* — *procreatur* — 32 *enati* — 35 *nascitur*; IX 4,7 *prouenit* — *nascitur*; arb. I,1 *gignatur* — *procedit* — *prouenit*.¹⁾

III 2,11 (*materiam*) *gerit* — 12 *fundit* — 13 (*unas*) *gerit* (jfr 14); 6,2 (*unas*) *exigit* — (*uirgam*) *citāt*; 17,3 *fructu exuberat* — 18,3 *fructum edi*; IV 20,3 (*materiam*) *exprimit* — 5 *fundat* (*materiam*); 24,17 (*materiam*) *exigat* — 18 *citauerit*; V 6,2 (*sameram*) *ferre* — *creat* — *edit*; 6,22 (*materias*) *profundat* — 23 (*palmites*) *agat* — — 28 *fructu induitur* — (*materias*) *praebet* — 29 (*frondem*) *adfert* — (*materias*) *exigat* — 31 (*materias*) *fundunt* — 32 (*materiam*) *creabit* — 33 (*fructus*) *adferunt* — 34 (*materiam*) *citabit* — (*fructu*) *exuberat* — (*fructum*) *procreat* — (*fructum*) *ferat*; arb. 7,2 (*radices*) *citentur* — (*sarmenta*) *procreet* — 3 *citet*; 8,5 (*materias*) *citabit* — 9,1 (*uiuas*) *creat*.

I 3,9 *reddat* — 10 (*quaestus*) *rettulere* — *praebent*; II 2,5 (*quaestus ager*) *praebet* — *reddat*; 15,4 *excitaret* — *efficeret*; II 1,3. III 2,6 *uinum adferunt* — *exuberant* — 7 *uina praebere*; 3,2 *praebuisse* — 3 *reddidisse* — (*culleos*) *peraequarent* — *praeberent* — *efficiant* (jfr 4 *cum quarto responderint*); 9,2 *praeberent* — (*amphoras*) *peraequarent* — 3 *judisse*; 10,16 (*fructum*) *ferre* — 17 *dato* — 19 (*uiuas*) *tulerit* — *adferat*; V 8,2 *fructum adferat* — *se induit* — *praestat*; 9,11 *fructu induantur* — *uberat*; 9,15 *fructum* . . . *induct* — 16 *fructum* . . . *adferre*; arb. 8,5 *dant fructum* — *fructum perferunt*. Jfr I pr. 24; II 10, 22; 16,2; V 6,5; IX 1,5 f.

III 10,12 *fructibus uidua sunt* — 13 *orbis est* — *cesset a partu* — 14 *fructum non adtulerit* — *fructu careat* — 15 *nihil tulerint* (så **S A**) Δ — *progenerare* — 16 *fructum ferre* — *generandi* — 17 *fructu dato* (jfr i dessa §§ även variation av begreppet *non posse generare*).

III 10,18 *desciscere* — *degenerare* — 20 *defecturos*; IV 30,6. I 5,1 *deerit* — *deficiet*; II 15,5 *deficiatur* — *deesse*; III 8,4 *defici* — *egere*; II 2,15 *deerrasse* — 16 *fallor*; 4,3 *fallitur* — *decipitur*; III 10,1 *falluntur* — *decipere*; VI 37,7 *decipit* — 8 *fallitur*; XI 2,67 *fallacia sunt* — 68 *habet aliquam fallaciam*.

¹⁾ Jfr KOTTMANN s. 45.

III 8,3 *progenerari* — *natos*; VI 24,3 *generauerit* — *seminasse*; 27,3 *fetum educunt* — *partum edunt*; 37,3 *generatur* — 4 *seminauit* — *progenerat* — *natus* — *prouenit* — 5 *generantur*; VII 9,2 *progenerant* — *implere feminam* — 3 *iniri* — 4 Δ — *progenerauerunt*; VII 6,6 *partus edatur* — 7 *parit* — (*haedos*) *efficiunt* — *editi sunt*; II 1,3; VII 2,5 f.; 3, 17; 9,2 f. VIII 5,1 *parere* — *oua edere* — 2 *partum edant* — 3 *parturient* — *parientes* — 4 *edant oua* — *nata sunt*; II, 13 *fecerit pullos* — *nati fuerint* — *erunt editi pulli*.

I 5,4 *patietur* — *permittet*; II 10,1 *patitur* (*aeuum*) — 2 *sustinet* (*neglegentiam*); III 1,4 *patitur* — 5 *perfert*; 2,15 (*uentos*) *sufferunt* — *patientes*; 9,8 *sustinere* — 9 *patitur*; III 2,26; 20,1; IV 14,2 f.; V 8,5 f. VII 4,1.

II 9,8 (*noxio umore*) *corrumpit* — 9 (*segetem*) *enecat* — 10 Δ — *infestari*; 10,11 (*a curculione*) *infestari* — 16 *absumatur* — *exestur*; 10,17 *noxium est* — 19 *nocet* — 20 *laedit*; III 1,10 *offenditur* (*imbribus*) — *obnoxia est*; 12,6 *infestabuntur* — *fuerint obnoxiae*; 20,1 *uexet* — *contristatur* — 2 *offendat* — *noxium est*; IV 20,4 *nocent* — *uastentur* — 5 *laedantur*; VI 2,12 *temptatur* (sã **S A**) — *infestatur*; VII 6,5 *nocet* — *uitiat*; VIII 11,16 *nocere* — *infestant*; IX 13,3 *uexentur* — *laborant*; I 6,15; VI 15,1; VII 7, 1—3; XI 3,21, 22; arb. 5,3 f. VII 5,2 *aegrotat* — 4 *laborabunt*; 5,20 *aegritudine defectis* (sã **S A**) — *morbo laborant*, II 2,13 (*graminis*) *pernities est* — *emoritur* — *interemi* — *uiuacitas absumitur*; IX 13, 11, 13. VIII 5, 16 *interficat* — 18 *interimat*; IX 11,1 *necandus est* — *eliditur* — 2 *summoueant*.

I 4,9 (*frigoribus*) *horrent* — 10 (*pruinis*) *torpet*; IX 6,1 (*hieme*) *rigent* — *gelantur* (*frigoribus*). I 4,9 *concalescunt* — *candent* — 10 *torret¹⁾*; IX 6,1 *candent* — 2 *accenduntur*. I 6,13 *exaruit* — 14 *inaruit* — *siccata*; XII 9,1 *adsiccescant²⁾* — *siccatos* — 2 *adsiccatos*; 15,2 *aruerit* — 3 *siccatae sunt* — 4 *peraruerunt* (sã **S**) — *siccatae*; 30,2 *arefacito* — 32 *siccato*; 33,1; 46,7.

I 5,4 *sit aduersa* — 5 *conuertitur* — 7 *directa sit*; 6,2 *spectent* — *prospectent* — *aduertantur* — *subiectae sint* — 3 *spectantes fient*; III 12,5 *spectare* — *subiectas* 6 Δ *aduertantur* — *committentur* — *oppo-
nentur*; IV 24,2; VIII 3,1.

1) *torrere intrans.* hos Col. även IV 19,3. Härom bl. a. LUNDSTRÖM, Eranos 1912 s. 174; PERSSON, Eranos 1915 s. 74 f.; DOEDERLEIN II s. 6.

2) Se LUNDSTRÖM, Eranos 1914 s. 92.

Av den oerhört rika variationen av verb må ytterligare en del spridda exempel anföras i den ordning, de stå hos Col.:

I pr. 19 *arcessiebatur*¹⁾ — *euocabant*; 5,9 *adplicabuntur* — 10 *adposueris* — *adstruitur*; 6,12 *condensatur* — 13 *inculcantur*; II 2,3 *dissidentium* — *discordantium* (IX 9,6); 3,2 *uesci* — *absumpserint* (jfr 10,16; VII 11,3); 9,10 *macerata* — *madefacta*; 15,3 *adhibito* — *adsumpto*; 20,2 *grandescere* — *capere incrementum* (10,7,12; arb. 16,4); 20,5 *operiri* — *exspectatur*: 21,3 *permittitur* — *licet*; III 2,7 *uincant* — *praecedere* (jfr 2,14,20; 3,9 f.); 2,22 *decidunt* — *defluant*; 2,31 *inuitabunt* — *proritet*; 6,1 *petuntur* — *sumantur*; 13,11 *dirimerent* — 12 *diducit*; 18,2 *eximitur* — *extrahatur*; 21,7 *interest* — 8 *refert*; IV 15,1 *est adtrahendus* — *perducitur* — *euocatur*; 17 *diffundit* — *explicat*; V 2,5 *sumito* — 7 *subduco* — 9 *duco* — 10 *statuo*; 5,2 *defossus* — *depressis*; 5,15 *adumbrabat* — *opacentur*; 5,17 *prostatae* — 18 *cubantis* — *iacenti*; 11,1 *accipit* — *admittit* — *recipit*; 11,5 *coalescet* — *coierit* (så hss.); VI pr 4 *consulenti* — *interroganti* — 5 *quaerenti* (II 2,3); pr 4 *respondit* — *affirmauit* — 5 *adseuerare*; 30,7 *ingredi ambulauerit*; VII 3,11 *confirmetur* — *conualescat*; 4,7 (*lanam*) *detraxeris* — *detonderis* \triangle — *tonsa*; 5,7 *reperiri* — *inuentum*; 5,13 *circumsecari* — *circumcidere*; 52,2 *lauantur* — *perluunt*; VIII 2,12 *educant* — *nutriantur*; 3,3 *maneant*²⁾ — *habitent*; 4,9 *clauduntur* — *muniantur*; 5,11 *subiciet* — *subponendi*; 17,2 *secedant* — *delitescant*; IX 5,2 *perosa est* — *dedignatur*; 9,2 *procedunt* — *se proripiunt*; 13,11 *explere* — *complendis* — 14 *stipare* — *expleant*; 14,7 *fumigandae sunt* — *suffitas*; 14,13 *aperire* — *patefacere* (15,4 f.); XI 1,6 *imperandi* — *imperitandi*³⁾; 1,23 *delinquendi* — 25 *peccet*; 3,38 *uelata* — *contexeris*; XII 3,1 *secreuimus* — *separabantur* (så S; jfr variat. även § 2); 6,1 *esse maturum* — *habere maturitatem suam*; 43 *superueniat* — *supernatet*; 48,3 *operculo tegito* — 4 *obturato* — 5 *operculatum*; 56,3 *condiri* — *conponantur*.

Vid verbens uariatio äro dessutom följande speciella nyanser att observera.

¹⁾ Col. är, såsom LUNDSTRÖM visat (Eranos 1913 s. 199), den förste, som använder finita former av detta verb efter 4. konjugationen. Förekomsten av denna form beror här säkerligen på avsiktlig »variation» med Ciceros *arcessiebantur* på det ställe, Cato maior 15, som Col. plagierat.

²⁾ Jfr LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 76; RÖNSCH, Sem. Beitr. s. 57 f.

³⁾ Om uerba intensiua i betydelse av uerba simplicia jfr SCHULZE s. 185. Hos Col. är sådan variation rätt sällsynt.

a. Simplex och compositum variaera.

Ofta växla uerbum simplex och compositum utan någon eller åtminstone någon större betydelseskillnad. Så redan i det äldre latinet, t. ex. Plaut. Trin. 23 ff., Asin. 128, Most. 295. För Cicero jfr STRÖBEL, Tulliana s. 15 f. och HAUSCHILD s. 275. I senare tid och särskilt i mera vulgärt språk vann denna variation allt större utbredning.¹⁾ Hos ingen förf. torde den emellertid vara så vanlig som hos Col., där den uppträder på hundratals ställen. En del exempel må här anföras (ej systematiskt ordnade):

III 11,9 *facere* — *efficere*; IV 25,2 *facienda est* — *efficitur*; VII 8,6 *conficitur* — 7 *faciundi* (så **SA**); III 15,1 f.; 21,1 f.; V 1,3; 1,5 f.; 1,8 f.; 3,5; VII 8,1; XI 1,17; 1,29 f.; 2,28; 2,85; 2,90 f.; 3,30 f.; I 6,13 *mixtam* — 14 *admixta*; II 10,14 *mixtus* — 15 *permisceri*; VII 5,22 *commiscere* — *miscent*; VI 3,8; 6,4 f.; 10,1; 38,1 f.; VII 5,7 f.; XII 8,2; 12,1,3; 23,1 f.; 59,5. VI 10,1 *teritur* — 2 *contrita*; 17,3 f. XI 2,50 VI 4,3 *obtritam* — *tritam*; XI 3,23,25; XII 58,2 *subterito* — *trita*; 58,18 *commolita* — 19 *molere*. XII 16,4 *linito* — *oblita*; VI 30,6,9; XII 44,2 f. VIII 5,23 *cocta* — *decocta*. XII 20,3, 21,4; XII 9,1 *siccatos* — 2 *adsiccatos* 46,7; 48,3,5. arb. 8,4 *arrigato* — 5 *rigato*. XI 2,92 *expurgari* — *purgata*; IX 14,13 *depugare* — *purgatis* XII 37.

II 10,27 *runcandus est* — 28 *eruncato*; XI 3,13. V 5,16 *adbruunt* — *fuertant obrutae*. IV 31,1 *seritur* — 2 *conseritur*. VIII 14,2; XI 2,71 f.; 3,29, 3,36. III 13,1 *ponuntur* — 2 *deponere*; IV 16,2 *deponitur* (så **SA**) — 5 *ponendus est*; arb. 1,3 *positurus sit* — *disponitur*; IV 2,2 *sternere* — *prostrata*; arb. 22,1.

VI 31,2 *caeditur* — 3 *praecidi*; XI 2,11 *succidere* — *caesa*. II 10,28 *desece* — *secueris*; XI 3,30. II 20,1 *demetatur* — 2 *metendi*. XI 2,79 *putare* — *deputare*; arb. 10,2. III 10,17 *eligendis* — *legamus*; arb. 3,1. VII 3,23 *ducendi* — *perducamus*. I 3,8; III 18,5; IV 24,5,7; arb. 2,1 *notatis* — *denotat*. VII 9,9 *claudi* — *includantur*; IX 11,1. II 21,5 *coniungere* — *iungere* XII 20,4 *peragitabis* — *agitabis* III 10,13 *natus* — 14 *enatum* — *nata* — 15 *enatos*; arb. II. arb. 22,2 *mittit* — *emittit*. III 10,14 *ad-*

¹⁾ Jfr SCHMALZ s. 680 Anm. 5. MARX, Prolegomena till Auct. ad Heren. s. 88, DEGENHARDT s. 39, SCHULZE s. 202 ff., LICHTENHAN s. 76 ff., HAGEN-DAHL s. 110, LINDENBAUER s. 177 f.

tulerit — 15 *tulerint* (så **S A**) I pr 30 *deterruere* — *territus* I 5,7 *uitare* — 10 *uitandum est*. II 11,4 *adtingendae* — 5 *tangi*. I 7,6 *elocant* — 7 *locandum*. VIII 14,7 *pupugerunt* (så **S A R**) — 8 *conpungatur*. VI 23,2 *consurgat* — *surrecturum*. VIII 4,3 *uagantibus* — 3 *euagatur*. IV 13,1 *sequitur* — 14,1 *insequitur*. XII 3,1 *solemus* — 2 *adsolent*.

b. Variation genom ändring av sammansatta verbs preposition.

Ej blott simplex och compositum utan även composita, bildade med olika prefix, variera ofta utan avsevärd betydelseskilnad. Den talrika förekomsten av composita, särskilt i vulgärt språk, beror nog, såsom bl. a. LÖFSTEDT, HAUSCHILD och SCHULZE visat, till största delen på förkärlek för längre och mera fylliga former, men hos Col. är det i allmänhet behovet av uariatio, som varit orsaken.

Jfr IV 13,1 *alliganda* — *religantur*; V 6,28; VI 2,4 f.; arb. 16,4; arb. 8,2 *adligato* — *deligato*. II 14,2 *inmiscetur* — 3 *permixta*; VI 6,5 *permiscetur* — *admixto*; XII 20,6 *commisceri* — *admiscetur*. 49,6 *permiscet* — 7 *inmixtis*; XII 39,3 *inspargito* (så med rätta **S. SCHNEID.** *spergito*) — *conspargito* (så **S.** SCHNEID. har *conspergito*; se härom ovan s. 54; *conspargito* här står som synonym till *inspargito*; om en sådan enallage praepositionis jfr PAUCKER s. 52 ff.) VI 7,3 *deterant* — 4 *conterunt*; IX 12,2 *perlinat* — 3 *inlitum*. arb. 10,4 *oblaqueatam* — *ablaqueaueris*. V 11,4 *deradito* — 7 *adrasos* (så hss.); arb. 26,4 *eradito* — 6 *adrasos*. III 18,5 *est decisus* — 6 *recisum est*, — IV 8,2 *recidendum est* — *praecideris*; IV 15,3 *praeciditur* — *abscisum* (så **S A** och några rec.); IV 11,3 f.; V 5,16; 9,2; VI 3,1; IX 8,11. IV 25,2 *efficitur* — 3 *conficitur*. XII 43 *adimpleto* — *impleueris*. arb. 1,4 *adsuescat* — 5 *conseuescere*. arb. 17,4 *aspiciant* — *conspexerunt*. I 6,13 *exaruit* — 14 *inaruit*. XII 21,1 *defrixit* — *refruxerit*. VI 26,2 *adprehendere* — *conprehensos*. IX 15,1 *adsidens* — 2 *insidentes*. I pr. 28 *conterriti* — 30 *deterruere*.

Jämte sådana varierande composita uppträder ofta simplex för att giva ytterligare omväxling, t. ex. XII 20,6 *commisceri* — *admiscetur* — *misceri*; 59,4 *permisceto* — *misceri* — 5 *admisceri* — *misceribus*; arb. 8,2 *ligato* — *adligato* — *deligato*; IV 25,2 *facienda est* — *efficitur* — 3 *conficitur*.

7. Adverb och adverbiala uttryck.

Rikast är variationen av tidsuttryck, särskilt i uppräkningsar.¹⁾ Här må anföras: I 5,9 *mox* — *postmodum*; II 4,9 *deinde* — II *subinde*; 17,4 *deinde* — *tum*; 20,3 *subinde* — 4 *deinde*; III 10,1 *deinde* — *mox* — *tum* (om *mox* i denna betydelse se KOTTMANN s. 9 och KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 69 f.); V 6,12 *post* — *deinde* — 13 *deinde*; II,4 *deinde* — *postea*; VI 2,5 *deinde* — 6 *mox* — 7 *post haec* (jfr HAND, Tursellinus IV s. 494 f.; KREBS-SCHMALZ II s. 333; KOTTMANN s. 24 LOTTRITZ s. 33); 3,3 *mox* — *tum* (jfr 3,6 *probanatur maxime ulmea, post fraxinea et ab hac populnea*); VIII 2,6 (*primum*) *deinde* — *mox* — *tum demum* — *postremo*; 5,16 *deinde* — 17 *post hoc* (så **S**) — *ab hoc*; IX 15,3 *deinde* — *mox deinde*; XI 2,32 *nunc demum* — 35 *nunc denique*; XII 3,1 *postea* — *deinde* — 2 *post* — *inde* — *postea*. I 1,12; IV 24,1; V 4,1; VI 12,2; 27,12; VIII 5,9 f.; IX 12,2; XII 7,4; 8,2; 22,1 f.; 28,1; 38,2 f.; 44,6; 48,1—4; arb. 27,3; V 9,17 *deinde* — 18 *postmodum* — *deinceps* (om *deinceps* = *deinde* jfr KOTTMANN s. 9). II 9,16 *tum* (*in sole siccetur. . atque*) *ita* (*rursus in sole siccata . . recondatur*). *Ita* står även på andra ställen = *tum* (*deinde*)²⁾, t. ex. II 18,2 *tum* (*demum*) — *atque ita*; XII 18,6 *deinde* — *ita*; 48,1 *deinde* — *post haec* — (*et*) *ita* (jfr § 2 i motsvarande funktion *deinde*); 49,2 *deinde* — *ita*; 52,14 *deinde* — (*atque*) *ita* (jfr 25,5 *seriis prius condituram addunt et ita mustum infundunt*). XI 2,29 *iam* — *nunc*.

I 8,18 *aliquando* — 19 *non numquam*; arb. 24,2 *non numquam* — *interdum*; III 10,19; VII 12,3; XI 2,20; 2,76. II 10,8 *saepe* — *frequentius*; IV 29,11; VII 4,5; IX 9,6; VIII 8,8 *multum* — *saepius*. V 9,12 *omnibus annis* — 13 *quotquot annis* (så **SA** — SCHNEID. oriktigt *quotannis*; om *quotquot annis* hos andra förf. jfr NEUE-WAGNER II s. 654 och AHLQUIST s. 49); V 10,6 *quotannis* — arb. 20,1 *omnibus annis*. XII 52,17 *statim* — 18 *protinus*; IX 12,1 *confestim* — 2 *statim* — *protinus* — 4 *statim*; XII 23,2; 44,1 *continuo* — 2 *statim* — 5 *sine mora*. III 21,5 *pariter* — *simul*. III 6,1 *so-*

¹⁾ Sådana uttryck stå ofta, såsom sedan skall visas, i konjunktionell funktion. För överskådligheten skall upptagas de här som adverb.

²⁾ Jfr STANGL. Rhein. Mus. 1915 s. 227. Även *sic* förekommer någon gång hos Col. = *deinde*, t. ex. VI 30,7, där Vegetius på motsvarande ställe har *postea*. För andra förf. jfr FRIEBEL § 104, LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 231, RÖNSCH, Sem. Beitr. II s. 81.

lum — 2 *tantum*. XII pr. 10 *non solum . . sed etiam — non solum . . sed.*¹⁾

I 1,12 *etiam — quoque*; IV 24,6; VI 25; VII 3,22; 12,5; VIII 5,24.

III 8,1 *in totum — 9,1 in uniuersum*; II 1,3 *in totum*²⁾ — *omnino*.

Såsom ovan nämnts s. 23, anm. 2, variera *abunde* och *satis*, t. ex. II 2,21 och III 16, 1, 3; V 9,15 f.; XI 3,10 f. Jfr JOH. STÖCKLEIN, Archiv 7 s. 252 ff. och WÖLFFLIN, Comparation s. 23, vilken anför exempel på denna variation hos andra förf. VII 5,3 *modice — mediocriter*; XII 55,2 *nec nimium — 4 modice*.

III 11,10 *nimium — ultra modum*; Jfr 12,1 *nimium (calidum) — praegelidum — 2 iusto maiorem — — — 3 supra modum*; IV 22,8 *nimium — plus iusto*. V 8,4 *potius — melius*; VI 27,2 *magis — potius*; XII 3,8 *melius — plus*. XII 49,5 *exiguum — plusculum*.

II 10,1 *probe — commode*; IV 27,8 *aptius — melius — commodius*; 32,1 *melius — prosperius — commodius*; XI 2,25 *commode — 26 praecipue utiliterque — utilissime — egregie — 27 recte*; 2,52 *optime — utilissime*; 2,62 *recte — 64 commode*; III 2,20; VI 37,11; VII 3,21; VIII 5,6; XI 2,79; 3,26 f.; 3,28. III 4,2 *diligenter — 3 accurate*; VII 5,13 *cautissime — diligenter*; jfr VIII 1,3 *sedula cura — 4 studiose*.

IX 2,1 *diligentius — industrie*.

III 14,3 *maturius — celerius*. IX 8,8 *non tarde — 9 celeriter*; arb. 28,1 *cito — celeriter*. IV 19,2 *altius — celsius*. 22,1 *amplius — 2 longius*. V 1,5 *quoquouersus — undique*; 2,1.

XI 3,37 *quam ob causam — 38 ob hoc*; XII pr. 8 *itaque — 10 quam ob causam*.

IV 25,2 *sic — ita*; 29,11 *ita — sic*; V 10,10; XII 44,2; 47,2; 50,5; arb. 3,4. XII 39,3 *eodem modo — 4 similiter*; 44,2; 45,3. VIII 14,3 *aeque — tam*. II 4,10 *hac ratione — sic*. IX 4,4 *nec minus — item* (andra exempel s. 72; jfr SCHMALZ s. 494 anm.).

¹⁾ Av de många varianter, som detta uttryck uppvisar hos Col., bör man framför allt uppmärksamma *non — uerum*: VIII 16,5 *sed quoniam sic mores obcalluere, non ut haec usitata, uerum ut maxime laudabilia . . iudicarentur . .* Det likvärdiga *non — sed* förekommer, såsom PERSSON visat (Eranos 1911 s. 152 ff), först hos Tacitus. SCHMALZ s. 508 f. känner varken *non — sed* eller *non — uerum*.

²⁾ Även *ex toto* förekommer hos Col. t. ex. II 20,2 o. V 8,6, men *in totum* är vanligare. Om uppkomsten och betydelsen av dessa uttryck se WÖLFFLIN, Archiv 4 s. 144 ff.

III 18,2 *in modum (hami) — uelut (uncus)* (Jfr § 6 *more infundibili*); VI 25 *saliuati more — sicut saliuatum*; IX 9,7 *in speciem — 8 uelut*. I pr. 1 *uelut — 2 quasi*; III 10,10 *quasi — II uelut — quasi — uelut — quasi*; I pr. 21; II 2,10; III 10,2; 10,16; II,2; IV 17,7. I 6,9 *tamquam — ut*; V 2,2 *tamquam — 3 exempli causa — 4 puta*; VII 3,4 *uelut — 5 tamquam*; VIII 9,2 *sicut — 3 tamquam*; XI 1,8 *tamquam — ut* \triangle *— sicut*. *Tamquam* i betydelsen »*exempli causa*», »*ut*», »*quasi*», »*uelut*» förekommer först hos Col. (KOTTMANN s. 9). I pr. 24 *ut — sicut*; I 4,9; III 1,1; VI pr. 6; VII 12,13; arb. 1,2.

II 11,2 *usque quaque — 3 ubique*.

XII 56,2 *non — neque*. Om *neque* i denna betydelse jfr KOTTMANN s. 10.

VII 12,8 *neque — nec*; II 16,4 *nec — neque*; III 14,2; VIII 2,12; 13,2; XI 1,23 f.

II 4,6 *expediri probe non possunt — minus¹⁾ recte potest iterari* (jfr V 5,4 *non negauerim — minus in me faciundum censeo*).

IX 14,3 *neue — nec*. I 8,6 (*ne admiserit*) *neque (nouerit) — 7 (ne patiatur) neue (recepit)*.

8. Prepositioner.²⁾

IV 11,1 *amputabant solo tenus — 3 ad terram decideris* (— 4 *solo tenus recidamus*); XI 2,17 *in altitudinem dupondii semissis . . . uel ad bipedalium*; V 3,8 *per longitudinem — in longitudinem*; 10,16 *ad radicem . . . conlocaueris — secundum radicem serito*; 8,4 *melius ad escam quam in liquorem stringitur*; XI 2,90 *in lubricatione — 91 ad lubricationem* \triangle *— 92 per lubricationem*; 2,12 (*ad — per*). I 1,2 *sine arte — citra scientiam*; VI 3,3 *praeter — 4 super*.

Mellan *usque ad* och *usque in* växlar Col. (jfr PH. THIELMANN, Archiv 6 s. 474 ff.), t. ex. XII 50,3 *usque in summum componant — 5 inmitte usque ad os*; V 10,19 *usque in Idus Febr.* — 20 *usque ad aequinoctium* (jfr arb. 25,1 *usque in aequinoctium*);

¹⁾ Jfr KALB, Roms Juristen s. 66, LINDENBAUER s. 142.

²⁾ Jfr KOTTMANN s. 50; DRAEGER, Tac. Synt. s. 42; KUČERA s. 14 f.; CONSTANS s. 135; HAGENDAHL s. 116 f. Även hos Cicero förekommer variation, t. ex. de orat. II 33 och pro domo 32, ehuru ej så ofta.

VIII 5,8 *usque in Kalendas Octobris* — 9 *usque ad quintam decimam*. *Vsque* in för att beteckna datum förekommer ej före Col.

Enkelt *ad* 1. *in* kan variera med *usque ad (in)*: arb. 4,5 *scrobem uel sulcum . . . a d medium completo* — *scrobem uel sulcum usque in summum completo* (här om THIELMANN, Archiv 7 s. 105).

XII 25,3 *a d tertias* — 4 *in tertiam partem*. V II,9 *ex arbore, de qua inserere uoles* (jfr II,3 *ex qua arbore inserere uoles*); XII 28,2 *cum ex locis palustribus mustum erit, in serias singulas ternas heminas, cum de nouellis uineis erit, sextarium . . . adcito*; arb. 26,4 *a b una parte eradito* — 6 *ex utraque parte adrasos*.

Ex användes stundom, varierande med *cum*, för att beteckna ett ämne, med vilket ett annat förenas för att bereda läkemedel (DRAEGER I s. 636,4 och AHLQUIST s. 81 ff.). Så t. ex. VI 6,1 *brassicae caules . . . ex aceto dati* — 4 *caprifici . . . cum dodrante aquae calidae dantur*; 17,1 *super scarificationem . . . herba . . . trita et cum sale inposita* — 3 *radices . . . farinae et sali commixtae ex aqua mulsa scarificationi superponuntur*; 17,4 *creta . . . cimolia ex aceto linas* — 6 *pice cum oleo linire*.¹⁾

II 10,33 *fabuli causa seritur* — *in semen seminatur*; 21,2 *uetant lanarum causa lauari oues nisi propter medicinam*; IV 27,6 *luxuriae conprimendae causa* — *ad renouandam uitem*; VI pr. 6 *in consortium operis* — *reditus et custodiae causa*; IX 9,5.

9. Konjunktioner.

A. Kopulativa konjunktioner.

I klassisk prosa torde skillnaden mellan de kopulativa konjunktionerna i allmänhet ha strängt upprätthållits och någon godtycklig variation ej förekommit.²⁾ Rörande efterklassisk prosa säger

¹⁾ *Ex* i denna funktion står bl. a. (ej varierande) VI 9,1; 124; XII 48,1. Även hos andra förf. kunna *ex* och *cum* variera, t. ex. Plinius n. h. 26,44.

²⁾ KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 30 f.: »beruht dieser Wechsel, wenigstens in guter Prosa, nie auf reiner Willkür» (s. 31 anm. 4: »Ob freilich überall auch in vor- und nachklassischer Prosa sich derartige Gründe des Wechsels (sc. som i kl. prosa) geltend machen lassen, ist zweifelhaft»). Jfr KOTTMANN s. 52 f.

³⁾ Om variation av kopul. partiklar hos andra förf. jfr bl. a. MERTEN; SJÖGREN, De part cop.; BÖKMAN; UHLMANN s. 70; MÜLLER, (Plinius) s. 67 f.; KLAMMER s. 55 ff; VOGEL s. 212; KOZIOL s. 326; DRAEGER II s. 63 ff; SPITTA s. 94 ff; DRAEGER Tac. Synt. s. 47; CONSTANS s. 33; GERBER-GREEF, Lex. Tacit. under resp. ord; TIDNER s. 144; PETERSSON s. 124 f.

KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 33: »Auch in nachklassischer Zeit, wie z. B. bei Liv. Sen. Tac, darf man im allgemeinen keine willkürliche Verwendung der Partikeln annehmen«. Ännu längre går SCHMALZ s. 497: »Abschliessend sei bemerkt, dass nach der neuesten Untersuchungen, so besonders von KIENZLE, von einer willkürlichen Abwechslung im Gebrauch der Kopulativpartikeln in klass. und nachklass. Zeit, auch bei Sen., Tac., Plin: keine Rede sein kann. Entscheidend für die Wahl einer Konjunktion war ausser der Grundbedeutung derselben das *genus dicendi* und [der Wohlklang (wozu auch der Rhythmus zu rechnen ist)]. Detta torde åtminstone hos Col. ej äga sin giltighet. Att konjunktionernas grundbetydelse ofta ej upprätthålles hos honom, är lätt att visa, och rytmen har han åtminstone ej ägnat någon större uppmärksamhet. Ej heller kan stilarten ha inverkat på valet av bindeord. Möjligen kunna eufoniska orsaker ibland ha framkallat variationen men säkerligen ej alltid. Det finnes exempel, som uppvisa en godtycklig växling. Jfr t. ex. arb. 21,1 *sapore et habitu* — V 10,10 *sapore a t q u e habitu*; arb. 22,2 *nux q u e* — V 10,13 *et* (så **S A R**) *nux*; XII 2,5 *ordine a c dispositione* — 6 *ordinem dispositionem q u e*; 9,2 *aceti duarum partium a t q u e unius muriae* — 10,2 *aceti trium partium et unius muriae*; (ej varierande III 12,3 *sole a c uento* — IV 18,1 *solis et uenti*; VI 4,2 *oleo et uino* — VII 5,18 *oleo a t q u e uino*; XII 21,2 *salis cocti et triti* — 51,2 *sal coctus tritus q u e*).

Att bedöma, vilka variationer hos Col., som äro att härleda ur kravet på välljud, ställer sig ofta svårt, för att ej säga omöjligt, och skulle fordra en speciell undersökning, som faller utom ramen för detta arbete. Även om en del av nedan anförda växlingar kunde förklaras på så sätt, är dock promiscue-användningen påtaglig på så många ställen, att man helt visst kan säga, att Col. mycket ofta varierat bindeorden endast för variationens egen skull. Därför talar även den omständigheten, att Col. ej, såsom en del andra förf. (SCHMALZ s. 497, KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 33), visar avgjord förkärlek för någon särskild konjunktion.

Speciellt intresse knyter sig till de *konjunktionella adverb*en. Något som är mycket karakteristiskt för Col:s språkbruk, är nämligen den talrika förekomsten av adverb och adverbiala uttryck. Ofta äga dessa sin egentliga betydelse, på andra ställen

åter äro de mindre nödvändiga för sammanhanget, i synnerhet i temporalsatser, inledda med *cum*. Särskild uppmärksamhet fordra de fall, där adverbena användas till koordination av enskilda ord eller hela satser och alltså stå i stället för kopulativa konjunktioner för att bereda variation. I lexika och grammatikor — utom en del nyare amerikanska grammatikor, såsom LANE'S — upptagas adverb och konjunktioner skilda från varandra, och i allmänhet taga de ringa eller ingen hänsyn till adverbens konjunktionella funktion.

Den bästa utredning över de konjunktionella adverbena lämnas i två amerikanska avhandlingar av NYE och MENDELL, vilka dock ej berört de fall (hos Lilius och Tacitus), då dessa adverb användas för variationens skull. Särskilt NYE tecknar (s. 33) mycket för tjänstfullt det nära sambandet mellan dessa »ordklasser»: »If an adverb be defined as a word modifying a verb, an adjective or another adverb, and a sentence connector be called a conjunction, then many so-called adverbs are adverbs at times, at times are conjunctions and again are both. It is reasonable to think that in their origin many conjunctions too were adverbs. Some original adverbs then continue consistently to act as qualifiers; others divide their time, and act as qualifiers, as sentence connectors or as both at once; still others have entirely lost their qualifying faculty and are always connectors. To divide these sentence-connecting words therefore into two rigid lists of adverbs and conjunctions is manifestly impossible.»

Naturligtvis bör man ej anse, att konjunktioner och adverb, liksom även konjunktioner inbördes, som variera med varandra, alltid äro fullt likvärdiga. Variationen kräver ju ej alltid, att begrepp skola vara absolut identiska. Hur nära konjunktioner och adverb kunna stå varandra, skall senare belysas genom en del exempel. Här må endast ett par ställen anföras: arb. 28,4 *cytisum, quod aridum facere uoles, circa mensem Septembrem . . . caedito. paucis die in die horis . . . in sole habeto* — V 12,5 *cytisum; cum aridum facere uoles, circa mensem Septembrem . . . caedito, paucis que horis . . . in sole habeto*; arb. 25 *siliquam Graecam, quam quidam ceratium uocant, item Persicum ante brumam per autumnum serito* — V 10,20 *siliquam Graecam, quam quidam ρεράτιον uocant, et Persicum ante brumam per autumnum serito*.

De vanligaste konjunktionella adverbena äro *deinde*¹⁾, *tum*, *nec minus*, *mox*, *postea*, *quoque*, *etiam*, *item*,²⁾ *quin etiam*, vilka särskilt användas vid uppräknningar (jfr KÜHNER-STEGMANN II 1 s. 69 f.). Mera sällan stå uttryck med *simul* och *pariter*,³⁾ t. ex. II 1,2 *simul eleganter et scite*, och endast på få ställen kan man se, att de äro att härleda ur behovet av variation, t. ex. arb. 8,5 *aceto acri cum cinere* — *acri aceto pariter ac lotio*. *Cum* och *pariter ac*, som här variera med varandra äro = *et*. I uppräknningar växlar *cum* några gånger med konjunktioner⁴⁾. I pr. 30 *Brutum aut Caelium Polionem cum Messala et Caluo*; VIII 5,12 *stramenta . . . et ramulos . . . nec minus allii capita cum clavis ferreis*.

Här må en del exempel anföras på hur bindeord variera vid koordination av enskilda ord och hela satser.

a) Koordination av ord och begrepp.

a. I förbundna led.

Substantiv och pronomen.

I pr. 28 *prata et salicta genistae que et harundines*; 3,6 *Achaeos dico et Hiberos, Albanos quoque nec minus Siculos et . . . Pelasgos, Aboriginis, Arcadas*; 6,9 *defrutariam, funilia, paleriaque et apothecas et horrea*; II 7,1 . . . *lupinum, linum etiam et hordeum*; *Medica et faenum Graecum nec minus uicia, proxima deinde cicera et eruum et farrago*; 10,24 *Medicam, uiciam, farraginem quoque hordeaceam et auenam, faenum Graecum nec minus eruum et ciceram*; 14,6 *que — et — que*; III 11,7 *et — nec minus*; IV 24,16 *pruinis et frigore tum deinde aestu (laborat)*; VII 6,1 *arbutus atque alaternus cythisus que . . . nec minus . . . frutices*; VIII 2,9 f. *asyndeta — iubae deinde uariae . . . , tum lata . . . pectora lacertosae que . . . alae, tum procerissimae caudae . . . , quin etiam uasta femina . . . , robusta crura*; 4,1 *hordeum et*

1) Om pleonastiska uttryck, såsom *mox deinde, tum deinde*, jfr KOTTMANN s. 57.

2) HAND, Tursellinus III s. 517: »recentiores scriptores, veluti Suetonius, in pluribus rebus nominandis *item* usurpant pro copulatiua particula». Jfr FREUND s. 53; TÖRNEBLADH s. 32 och GERBER-GREEF under resp. ord.

3) För andra förf. jfr bl. a. BÖKMAN s. 29; KLAMMER s. 53; SPITTA s. 94 f.; KOZIOL s. 142; Archiv 8 s. 180, 14 s. 99 f.

4) Jfr Thesaurus IV 1377.

uicia (**S** *uinacia*) *nec minus cicerulatum etiam milium* . . . 10,4 *et — item — et — nec minus*; 17,8 *que — et — tum etiam — item — et*; 17,12 *et — que — nec minus — tum — que — et — et*; IX 1,1 *que — nec minus — que — et*; 4,3 *atque — nec minus — tum etiam — et — atque*; *quin etiam — et* (saknas i **S**) — *ac*; 4,4 *tum — que — et — nec minus — item — que*; 5 . . . *que — et — ac*; 5,6 *cytisi tum deinde casiae atque pini et rosmarinus, quin etiam cunilae et thymi frutices, item* (så **S**) *uiolarum* . . . ; 14,6 *Democritus et Mago nec minus Vergilius*; XI 3,18 *radicis et rapae item que napi et siseris nec minus holeris atri*; 3,29 *sinape atque coriandrum nec minus eruca et ocimum*; XII 8,3 *tum etiam — atque — et — et*; 9,3 *et — nec minus — et — et — tum etiam*. Jfr I pr. 5; pr. 19; 2,4; 6,11; III 2,1; 8,1; IV 29,6; V 10,19; 12,1; VI 3,3; VII 8,1; VIII 2,4; 8,6; 16,7 f.; IX 1,8; 4,2; 4,6; 5,4; XI 2,13; 2,96; 3,16 f.; XII pr. 4; 4,2; 18,3; arb. 9,1.

Adjektiv och particip.

II 9,3 (*campo*) *patente et ad solem prono apricoso que et soluto*; III 8,5 *Massici Surrentini que et Albani atque Caecubi agri*; XII 4,1 *Poenis Graecis que auctoribus atque etiam Romanis*. Jfr I 2,3; II 10,21; IV 24,21; XI 2,15.

Även vid koordinerade adj. och subst. kan någon gång variation uppträda t. ex. IX 1,5 *querneae glandis et iligneae nec minus cerreae, tum et arbuti ceterorum que pomorum siluestrium*.

Verb.

I pr. 16 *et — que — ac*; 7,1 *que — et*; 8,20 *deinde — asyndeton — atque — tum etiam*; II 2,18 *que — ac — et — que*; 9,18 *carpuntur et . . . reconduuntur atque . . . perennant*; 10,6 *que — et — que*; III 13,4 *que — et — ac*; 7 *et — que — ac*; IV 28,1 *que — tum et*; V 6,6 *et — atque — et — que*; 6,36 *et — atque — que — et*; 12,5 *que — deinde — et (ita)*; VI 13,3 *et — que — ac — et*; 14,6 *tum* (Vegetius, som nästan ordagrant återgivit detta *har et*) — *et* (jfr 7 *deinde*, hos Veget. *et*; likaså 15,2); VII 3,17 *atque — tum etiam*; 12,9 *et . . . repellere insidias et raptorem . . . consequi, praedamque* (**S A**) *excutere atque auferre*; XII 1,5 *tum — asynd. — atque — asynd. — et — tum — et*; 3,4 *et — et — atque — que —*; 38 — — *et — et — tum — et — atque — que*; 8,1 *que — deinde*

— *et* — *que* — — — 2 *que* — *et* — *deinde* — *que* — *et* — *mox*
 — *que* — *et* — *et* — —; 9,1 *que* — *deinde* — *et* — *tum* — *et* —
atque (ita) — *tum* — *que* (= föregående *tum siccatos*) — *et* (—
deinde); 16,3 *et* — *deinde* — *tum* — *et*; 22,1 *picis* . . *metretam adde*
inlabrum . . . *et in eodem infundito cineris* . . *congios duos, de*
inde permisceto . . *cum requieverit, eliquato lixiuam, deinde*
iterum tantundem . . *addito, eodem pacto permisceto et eliquato* . . ;
 28,1 — — *tum* — *item* — *tum*; 29 *que* — *et* — *tunc* — *deinde*;
 30,1 *nutriri refrigerari que et uentilare*; 48,1 *deinde* — *post hoc*
 (så **S**) — *et (ita)* — *que* — — 2 *deinde* — *asynd.* — 3 *postea* —
tum — — — *et* — *ac* — *postea* — (*tum*)*que* — 4 *deinde* — *et* —
tum — *et*; 49,2 *deinde* — *tum* — *et* — *deinde* — *et (ita)* — — 4
deinde — *et* — *tum* — *et*; 50 (*deinde*) *et* — (*sic*)*que* — *atque* —
postea — *que* — *tum* — *et* — — — 3 *et (sic)* — *deinde* — *et* —
que — *tum* — *que* (jfr 4); 53,3 *mox* — *et* — *que* — *et* — *et* —
asynd.; arb. 8,2 *et* — *deinde* — *et (ita)* (jfr 26,5). Sådan växling
 finnes även I 6,7; 6,13; II 2,25; 3,1; 4,9; 10,16; 10,27; 12,8; 14,4;
 17,2; III 1,3; 2,4; 2,13; 11,4; 11,7; 15,3; IV 27,6; 31,2; V 5,16;
 6,8; 6,21; 6,27; 11,14 f.; VI 2,5 f.; 6,4; 7,4; VII 5,20; 8,4; IX 12,2 f.;
 XI 1,20; 1,25; 2,79; XII 3,7 f.; 15,5; 23,2; 46,6; 47,1; 54,2; 57,1;
 arb. 6,2 f.; 9,1 f.; 17,2 och på många andra ställen.

Hur nära sådana adverb som *deinde*, *tum* och *mox* kunna stå
 kopulativa konjunktioner, ser man särskilt, när de på parallellstäl-
 len motsvara dessa. Jfr XII 46,5 *et cum res exegerit* — *mox*
cum exegerit usus; 49,2 *deinde cum ad fauces peruenerit* etc. —
 4 *et cum ad fauces uas repleueris* etc.; 49,9 *postero die cribratur*
et nouo fisco inclusa prelo supponitur — 51,1 *postero die diligenter*
cribratur . . . , *deinde (intrita oliua) nouo fisco includitur et prelo*
subicitur; 59,2 *nuces* . . *interito, acetique piperati exiguum permisceto*
et oleum infundito — *sesamum* . . *conterito. item aceti piperati*
exiguum permisceto, tum supra oleum superfundito — 3 *nuces* . . .
misceto, acetique piperati exiguum adicito et permisceto, compositum-
que oleo superfundito. Härmed kunna även jämföras fall, då så-
 dana »adverb» hos Col. motsvaras av konjunktioner hos Vegetius
 och Palladius, t. ex. Col. VI 14,6 *requies danda est, tum ceruix*
aqua frigida defricanda . . *est* — Veg. IV 15,4 *requies ab opere danda*
est, et ceruix aqua frigida . . . *linienda est*.

β. Variation i motsvarande led.

I pr. 15 *in circis potius a c theatris quam in segetibus a c uineis*; I,18 *non . . labor et experientia . . , non facultates a c uoluntas . .*; pr. 27 *tot pomorum holerum quae cultus exerceret, tot generibus ficorum sicut rosariis impenderet curam*; VI 37,4 *paternam formam et modestiam, fortitudinem celeritatem quae auitam refert*; jfr VIII 16,1; IX 1,2; 4,6.

II 10,21 *solum pingue stercoratum quae et riguum uel planum atque umidum et alte subactum deposcit*; III 19,3 *separatae a c distinctae — confusae et mixtae*; VI pr. 1 *ille . . subacto et puro solo gaudeat, hic nouali graminoso quae*; VII 9,2 *frigida et pruinosa — temperata atque aprica*; V 9,6.

I pr. 25 (*et in arboris uineisque*) *conserendis a c tuendis et in pecoribus parandis conseruandis quae*.

Även denna variation synes alltså tala för vad som sagts om konjunktionernas promiscue-användning hos Col.

b) Koordination av fullständiga satser.

II 10,14 *semina . . in area iacebunt, super quae ea . . reliqui fasciculi excutientur, a c durissimae . . acus reiectae . . erunt . . , minutae uero . . , aliter secernentur*.

V 10,4 *. . radices uagentur a c minus frigoris . . penetret, tum etiam . . terra . . non abluatur*.

Jfr II 2,22; III 15,1,2; IV 17,8; 26,1,2; VI 9,2; 14,3; 30,5; XI 2,46; XII 7,3,4; II,1; 13,2.

B. Disjunktiva konjunktioner.

Liksom vid kopulativa konjunktioner uppträder även vid disjunktiva variation.¹⁾

Från Col. må här anföras: I pr. 30 *Brutum aut Caelium Polionem uae*; II 2,11 *cupressinis . . uel pineis aut . . aliis frondibus*; V 11,6 *libro ulmi uel iunco aut uimine arborum*; VII 6,7 *uel — aut — uel*; XI 3,26 *quae fusci est uel purpurei aut etiam uiridis coloris*; 3,50 *uel cucumeres aut cucurbitae*; XII 15,1 *aut (så S) carice uel felice (S filice)*; 47,6 *uel — aut*; 59,4 *uel*

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 111 f.; SCHMALZ s. 502 f.; DRAEGER II s. 140 ff.; MÜLLER (Plinius) s. 68; DRAEGER, Tac. Synt. s. 52; GROEHL § 51; LINDENBAUER s. 130 samt exempelsamlingen i Thesaurus II 1570 ff.

— *uel* — *aut*; IV 8,3; 13,2; VI 16,1; VII 4,2.¹⁾ II 8,3 *imbribus a ut gelidis pruinis u e*; 17,1 *stirpes a ut spinas ualidioris u e incrementi herbas*; III 20,5 *aut — ue*; IX 1,7; 7,1; 9,6 *aut — ue — aut*; XII 31 *serpens a ut mus forex u e*; 46,2 *aut — aut — ue*; 50,1 *seu — ue*. III 12,1 *terram raram u el densam, leuem a ut grauem*; XI 2,90 *siue . . ferulae u el corticis ferax est. . . si u e palmae spartiue fecunda est*; IX 4,2; arb. 4,3; VII 9,4; VIII 15,4 (jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 112). *Siue* och *seu* variera ofta, t. ex. I 1,5; II 2,7; 10,2; 11,3; III 17,2 (*siue — seu* enligt hss.); IV 6,1; VI 2,10; VII 5,4; 13,2; XI 2,9,90.

C. Variation mellan kopulativa och disjunktiva konjunktioner.

På en del ställen tillåter språket användning av både kopulativa och disjunktiva konjunktioner, i andra fall åter torde det vara bristen på logiskt betraktelsesätt²⁾, som möjliggjort en, ofta avsiktlig, variation dem emellan. Om en sådan växling säger KIRK, Amer. Journ. of Phil. 42 s. 11: »it would seem . . as if the variation were made only for the sake of syllabic harmony or to avoid monotonous repetition». Hos Col. kan man ej tveka om att strävan efter uariatio sermonis varit orsaken: III 21,5 *populationibus uolucrum pluuiis q u e a u t uentis dilabatur*; III 3,1 *pratorum possessionem pasuorum q u e u e l siluae caeduae* (jfr 3); VI 2,11 *stimulis a u t ignibus aliis q u e tormentis*; VIII 14,9 *ne uipera feles q u e a u t etiam mustela possit aspirare*; IX 7,1 *ne ascensus lacertis a u t anguibus aliis u e . . animalibus praebetur*; XII 49,9 *pediculi folia q u e a u t surculi* (jfr 51,1 *pediculi . . folia q u e e t surculi*); IX 1,6. III 21,11 *cacumina ficorum pironum u e e t malorum depangere*; jfr arb. 20,3 *arbores a u t semina* — V 10,8 *arbores a c semina*.³⁾

¹⁾ Jfr III 173 *intra quintam aut sextam gemmam* — 18,3 *intra quintam uel sextam gemmam*.

²⁾ LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 197 ff.; KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 212; KLAMMER s. 56 ff.; MÜLLER (Plinius) s. 68 f.; SPITTA s. 12; TIDNER s. 84 ff. (med litteraturförteckning); STANGL, Rhein. Mus. 1915 s. 231; Thesaurus II 1572 f. där dock Col. II 17,1 utgår (man bör läsa *ualidioris u e*).

³⁾ Hur ringa skillnaden mellan kopulativa och disjunktiva konjunktioner kan vara hos Col., ser man även i fall, då *uel* . . *uel* närmast sig betydelsen *et* . . *et* (SCHMALZ s. 502; KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 109 f.; LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 197 ff.). Jfr I pr 14; II 10,1; V 5,13.

D. Syndetisk och asyndetisk koordination variera.¹⁾

I 3,6 *Achaeos et Hiberos, Albanos quoque nec minus Siculos et . . . Pelasgos, Aborigines, Arcadas*; VIII 16,8 *cunatas ac dentices Punicasque et indigenas, umbros*; I 6,21 *lupinum, ulmi uimina et uirgas atque alia . . .*; II 7,1 *fabam, lenticulam, pisum, . . . linum etiam et hordeum*; VI 15,2 *suffragines, coronae ac discrimen ipsum*; I 6,9; V 12,1; VII 9,6; XII 53,2; 59,1; II 10,24 *Medicam, uiciam, farraginem quoque hordeaciam et auenam, faenum Graecum nec minus eruum et ciceram*; XII 7,2 *uitis alba, ruscus et tamnum et asparagus, lapsana (saknas i S) et pastinaca et nepeta et battis*; arb. 20,2 *a superiore et sicciore et exiliore in planiorem, humidiorum, pinguiorem agrum transferas*; I 8,9 *pellibus manicatis, centonibus confectis uel sagis cucullis*. Likaså vid samordning av satser: XII 10,6 *alui castrandae ac mel conficiendum, cera facienda est*; III 2,13; V 11,3 (enligt hss.); VII 12,9.

E. Variation vid adversativ samordning.

Adversativa konjunktioner variera stundom med varandra eller med disjunktiva konjunktioner²⁾, t. ex. II 11,3 *sed — uerum*; IV 29,2; VI 2,14; IX 15,4; V 2,3 *at si longior fuerit quam latior . . . — 4 sin a u t e m cuneatus ager fuerit — 5 at si — 6 sed si* (jfr 7 som variation endast *si*) — 9 *sin autem*; 3,6 *uel si — 7 quod si — at si — 8 sin autem — uel* (så S) — *at si* (9 *si*, så S A).

Växling mellan kopulativa och adversativa konjunktioner³⁾ är hos Col. relativt sällsynt. Jfr arb. 20,3 *taleas et ramos . . . deponito, sed ne tineam molesta sit . . . taleam . . . obruito — V 10,9 arbores . . . deponito. ac ne tineam molesta sit . . . , taleam demittito*; arb. 26,4 *surculos . . . eradito tam alte quam cuneus demisisti, sed ita ne*

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 154; LÖFSTEDT, Peregr. Aeth. s. 105 f.; MÜLLER (Plinius) s. 69 f.; TIDNER s. 52 ff.; DRAEGER, Tac. Synt. s. 57; STANGL, Rhein. Mus. 1915 s. 228. Analog variation förekommer även vid prepositioner och komparativa konjunktioner: I 9,9 *de uia, de uicino, de aqua, situ uillae, fundi modo* etc. (en anafora avbruten på halva vägen); II 2,20 *ut iuncus, ut calamus, ut gramen, ut trifolium, hebulum, rubi, pruni et alia complura*.

²⁾ Härom KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 79,83 f, 92; VOGEL s. 213; LINDENBAUER s. 152 f.

³⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 27; SCHMALZ s. 494; TIDNER s. 62 ff. (med litteraturförteckning).

medullam . . . laedas — V 11,4 *surculos . . . deradito tantum, quantum cuneus demissus spatii dabit, atque ita, ne medullas . . . laedas*; arb. 26,7 *et* — V 11,8 *sed*.

F. Variation av kausalkonjunktioner.¹⁾

III 11,10 *quod* — *quia*; III 10,3; II 17,1 *quoniam* — *quia*; III 12,1; IV 24,11; V 10,1 *quoniam* — 2 *quia* (jfr arb. 18 *nam* — *quia*). XII pr. 5 *quod* — *quoniam* — 6 *quod* — *quia* — *quod* — *quia* (så S). VIII 11,1; IV 32,4 *quia* — *quatenus* (jfr SCHMALZ s. 580).

G. Variation av indirekta interrogativkonjunktioner.

Indirekt frågande *num* är hos Col. sällsynt²⁾ och ersättes med *an*.³⁾ En gång variera de: I 8,16 . . *ergastuli mancipia recognoscant* (se LUNDSTRÖM, ERANOS 22, s. 55), *ut explorent, an diligenter uinctae sint, an ipsae sedes custodiae satis tutae munitaeque sint, num quem uilicus . . adligauerit . .* Med detta ställe varierar XI 1,22 *debebit . . explorare, ut sint diligenter conpedibus innexa, tum etiam custodiae sedes an tutae et recte munita sint*.

Värd att särskilt uppmärksammas är förekomsten av interrogativt *si*. SCHMALZ säger (s. 519) efter att ha anfört exempel från Propertius, Vitruvius och Livius: »In der Folgezeit ist der Gebrauch nicht nachzuweisen. Er bürgerte sich erst durch den Einfluss der Übersetzungslitteratur, so besonders der Vulgata ein . . » Jfr SALONIUS s. 314. BRÄUNLICH (s. 204), som bl. a. känner de båda Col.-ställena, är ej fullt säker på att *si* är indirekt frågande utan betraktar dem mera som »possible examples»: »It seems to be true that there are no certain examples of interrogativa *si* between the Augustan age and the time of Tertullian.» Emellertid torde det vara sannolikt, att indir. frågande *si*, ehuru sparsamt, fortlevat även under denna tid, särskilt i mera vulgärt språk. Så anser även BRODMÜLLER, som anfört en del andra exempel än BRÄUNLICH (s. 10) men ej synes känna till Col. VIII 5,14 och IX 1,7. På det förra stället: *animaduertat, an pulli*

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 383 f.; index till MARX' ed. av Celsus s. 467; DRESSLER s. 15; MÜLLER, (Gellius) s. 27; FRIEBEL s. § 131.

²⁾ BRODMÜLLER s. 60 ff. anför 6 exempel, därav 2 med *numquid*.

³⁾ För andra förf. se SCHMALZ s. 518 och KÜHNER-STEGMANN II 2, s. 523 f

*rostellis oua pertuderint, et auscultetur, si pipant*¹⁾) står *si*-satsen parallell med *an*-satsen, och det föreligger alltså *uariatio*.

H. Variation av temporalkonjunktioner.

Redan i äldsta latinet finnes denna växling. Jfr t. ex. Cato agric. 88 *ubi — cum*. Hos Col. är den ej sällsynt — II 9,11 *ubi mediocris est fructus — cum rursus amplior messis prouenerit*; VII 8,4 *cum . . solidior caseus factus est — ut formis . . exemptus est — ubi duratus est*; V 5,13; 12,5; V 18,1 *donec — dum*; XII 7,2; VI 31,2 *raduntur quoad eliciatur sanguis — 32,1 defricatur dum sanguis emanet*. Av särskilt intresse är förekomsten av *simulac, simul*. Denna konjunktion blev i senare tid, särskilt från och med Horatius, mera sällsynt, beroende på konkurrensen med koordinerande *simulac*. J. C. JONES (Archiv 14, s. 89—104) säger sid. 99: »die silberne Latinität hat nur noch wenige Spuren von *simulac* erhalten; denn dieses fehlt bei Quintilian, Tacitus und dem jüngeren Plinius, ja, schon bei dem Rhetor Seneca, bei Velleius, Curtius, Petron., ebenso bei Lucan., Statius und Juvenal. Die einzigen Spuren welche ich habe aufspüren können, gehören dem älteren Plinius nat. h. II,261; 19,112, und dem Philosophen Seneca, de ben. 5,12,1, ep. ad Luc. 8,15 . . .» Att *simulatque* står hos Col., och det på ett tjugotal ställen, känner han alltså ej till.²⁾ Det varierar stundom med andra temporalkonjunktioner, t. ex. XI 3,42 *simul atque quinque foliorum est — cum iam pluuiae incesserint* (jfr 4); arb. 12,1 *simulatque uua uariare coeperit . . et cum iam maturescet*; 21,2 *cum frondere coeperint arbores — simul ac folia agere coeperint ficus* (så även V 10,10). 26,2 *simulatque gemmas agere coeperint. — cum primum germina tumbunt* (jfr IV 33,3; VII 2,3); arb. 29,1 *simulatque — simul*.

10. Koncentrerad variation.

Uppdelning av variationen efter ordklasser är av flera skäl den mest lämpliga. Dock bör man ihågkomma, att det ej endast är enskilda ord eller begrepp utan stundom även flera samhörande,

¹⁾ Så S. Se s. 85 f.

²⁾ Även hos Celsus finnes det på en del ställen.

t. ex. substantiv med dess adjektiv, som vart och ett kunna variera med motsvarande ord i ett parallellt uttryck. Så är t. ex. fallet II 1,1: *opinionem reppulerim — sententiam repudiauerim*. I fall man nu för *opinionem — sententiam* under rubriken växling mellan substantiv och särskiljer *reppulerim — repudiauerim* som variation mellan verb, får man ej lika starkt intryck av Col:s förkärlek för omväxling, som om hela uttrycken ställas mot varandra. För översiktlighetens skull och eftersom det i a l l m ä n h e t är enskilda ord, som variera, har här ovan den vedertagna indelningen efter ordklasser bibehållits, men det kan vara värt att anföra en del exempel på vad man skulle kunna benämna koncentrerad variation: I 1,14 (*de una specie culturae*) *pertinentis ad uitis . . . librum edidit — . . . uolumina similibus praeceptorum de uineis . . . composita . . . posteritate tradenda curauit*; 3,6 *carere penatibus — sedes suas profugerint — relicto patrio solo*; 4,7 *maioris . . . uillas — 7 diffusiora consaepta*; 5,9 *ab inferiore parte — ex depressiore loco*; II 17,6 *in inferiorem partem trahit — in ima deducunt*; 19,1 *ad trituram satis habilis — 2 idonea frumentis*; XI 1,10 *reptos antistites — praecipuos inuentos*; arb. 4,1 *humi proiecta — 2 in terram porrecta est*.

11. Variation av längre uttryck.

Jämte här ovan anförda exempel på variation mellan ordklasser möter man hos Col. ej sällan fall, där det ej är enskilda ord eller begrepp, som variera, utan längre uttryck, ofta bildade på rätt avvikande sätt, t. ex. I pr. 5 *mirandum est — 7 prodigio simile est*; pr. 7 *genus, . . . quod omni crimine caret — 10 genus liberale et ingenuum*; 5,9 *quae ad superiorem partem adplicabuntur — quae postmodum superposita incumbant*; 6,2 *ut sint . . . industria — ut . . . plurimum solis . . . recipiant*; II 4,11 *nullas uirium reliquias habet — 5,2 uires amittat*; 17,5 *rigari — inducere uim riuorum*; III 1,1 *nostra manu satae — quae non ope humana gignuntur — 2 quibus labor adhibetur*; 3,1 *locupletat patrem familiae uinearum cultus — 2 uberrimum esse redditum uinearum — 7 (id genus agricolationis) maxime rei familiari conducere*; 20,1 *uitem, quae praecipue probauerit — 3 quod iudicauerimus eximum genus*; VIII 8,6 *detur auolandi potestas — liberos habent egressus*; IX 6,2 *transferri non possit — 3 immobiles sint — nec . . . moueri poterunt*; arb. 2,1 *perseuerent esse fecundae — eundem tenorem seruarint*.

12. Variation mellan olika ordstammar.

De flesta exempel på uariatio kunna lämpligen inordnas under rubriken variation inom ordklasser. Nära samhörande härmed äro fall, då det ej är ord eller begrepp av samma kategori, som variera, utan olika ordklassers ordstammar.¹⁾ När Col. t. ex. IV 4,1 skriver . . . *uineas ponamus . . . quarum consitionis (sola illa ratio commodissima ratio est)*, så är det tydligt, att han på grund av det föregående *ponamus* ej valde substantivet *positionis* utan *consitionis*, vilket var av annan ordstam än verbet. Denna variation är hos Col., liksom andra förf., allt annat än ovanlig, och det är ägnat att förvåna, att de arbeten, som behandla uariatio, så ytterst sällan taga någon hänsyn härtill. Några exempel må här anföras från Col.: III 9,8 (*ex calido (statu) — tepore*; 21,8 *calido (statu) — aestu*; *frigido (statu) — rigore*; IV 8,2 *hiemalis — brumae*; VII 3,25 *gelicidia — pruinoso*; XI 2,61 *pluuuus — imbribus*. I 1,1 (*facultatem*) *inpendendi — (sine) sumptibus*; III 17,1 *sationi — terrae mandauerunt*; 21,7 *putationem — deputat* (här variation mellan simplex och kompositum); 18,1 *appellatio — uocant*; VI 8,1 *fastidia (ciborum) — 2 (cibos) non adpetet*; XII 16,4 *exemptione — tollis*; 53,1 *compositio — confici*; arb. 4,2 *cultus — excolitur*; 24 *ablaqueato — oblaqueatione*. VII 2,3 *eximii . . optime — praecipue*.

¹⁾ Vid växlingen mellan begrepp, tillhörande samma kategori, ligger det i sakens natur, att även ordstammarna måste variera. Så t. ex. XI 2,72 *siliqua . . nec minus . . uicia nunc demum conseruntur. tum etiam lupini haec erit praecipua satio*. Här står ej *erit consitio* utan ett verbalbegrepp, bildat av ej fullt samma stam som det föregående verbet, alltså en motsvarighet till den s. 63 f. berörda växlingen mellan simplex och kompositum. Likaså XI 3,24 (*est positio—deponunt*). Vanligare är växlingen mellan olika stammar; så t. ex. XI 2,26 *satio nunc praecipua est — utilissime deponuntur*; 2,42 *positio est — panxeris*.

III. Syntaktisk variation.

1. Tempusvariation.

Redan i det äldre latinet uppträder tempusväxling,¹⁾ och efter hand vann den allt större utsträckning.²⁾ Hos Col. är den rätt vanlig och i flera avseenden av intresse.

Presens och futurum I variera.³⁾ BLASE säger s. 121 om fut. i denna funktion: »Besonders häufig bei den didaktischen Schriftstellern zum Ausdruck einer allgemeinen Regel oder Vorschrift, abwechselnd mit Präsens oder auch dem Futurum II.»

I 8,11 *munia sua exsequuntur, et ceteri (post fatigationem operis) quieti ac somno . . . operam dabunt* (men XI 1,27 *exsequuntur sua munia et familia . . . cibo quietique . . . operam dabit.*); II 2,21 *frumentis . . . sat erit, si . . . suberit bipedanea humus; arboribus altitudo quattuor pedum abunde est*; Likaså XI 3,10 *abunde est gradum effodere tribus pedibus* — II *satis erit non alto bipalio . . . novale conuerti*; II 5,1 *stercorare conueniet* — 2 . . *adru conuenit*; 6,2 *secunda conditio est habenda siliginis* — *tertium erit trimenstre*; IV 8,3 *si est hiems . . placida, patens uitis relinquenda est* — *sin (si S) uiolentior id facere nos prohibet, . . lacusculi coaequandi sunt*; 24,17 *si reseccis facultas non erit, circumspiciendus est surculus* — *si neque is reperitur* (så S och en del rec.; *reperitur A*. SCHNEID. oriktigt *reperiatur*), *saucianda ferro est*; V 10,10 *non numquam . . cum frondere coeperint* (så hss.) *arbores, cacumina*

¹⁾ Så t. ex. Cato agricult. 17,1 *cum semen matura habet, tum tempestiuua est* — *cum glubebit, tum tempestiuuum est*. Andra exempel hos BLASE (LANDGRAF, Hist. Gram.) s. 121, BENNET I s. 14 ff.; SJÖGREN, Futurum (passim); PERSSON, Adnotat. Plant. s. 60 ff.

²⁾ Jfr bl. a. BLASE s. 121 ff; SCHMAIZ s. 679 Anm. 1; DRAEGER I 230 f. SJÖGREN, Comment. Tullian. s. 126; STRÖPEL s. 23 ff.; UHLMANN s. 91 f.; ROBOLSKI s. 35 ff.; BADSTÜBNER s. 33 ff.; MÜLLER (Plinius) s. 63; HAMMELRATH s. 9 ff.; DRESSLER s. 12 ff.; KÜHNAST s. 215; CONSTANS s. 137; PETERSSON s. 6 Anm. 1; 23; 24 Anm. 2; KOZIOL s. 234; LEKY s. 54; TIDNER s. 115; FRIEBEL §§ 147, 150, 153; HAGENDAHL s. 121 f.

³⁾ Andra exempel ha förut anförts i samband med variationen vid föreskrifter.

... *summa prodest amputare* .. — *semper conueniet, simulatque folia agere coeperit* .., *rubricam amurga diluere* (jfr arb. 21,2 *prodest — proderit*); XI 2,40 *bonus operarius prati ingerum de cecata nec minus mille ducentos manipulos unus obligat — una opera nouellas circumfodiet arbores LXXX*; I 3,58 *nisi harundines transuersas ... disposueris, thalli ceparum uentis prosternuntur totumque semen excutietur*; arb. 7,3 *hoc modo propagata celeriter conualescit et tertio anno a matre separabitur* (se LUNDSTRÖM, *Eranos* 1895 s. 174 f.¹⁾); 8,5 *materias sic citabit eaeque fructum perferunt*; 23,1 *ea res et fertilem arborem reddet et primitiuos annos fructum uinosum ... facit*. Likaså V 10,5 och II 14,2; IX 6,1.

Fut. II står stundom likvärdigt med fut. I 1. presens. Enligt BLASE *Archiv* 10, s. 333, finnes hos Col. bok 1—5 ett sådant »verschobenes Futurum» på 30 ställen. Ej sällan är det ytterst svårt att skilja mellan fut. II och perf. konj. och även mindre lämpligt. BLASE har sannolikt träffat det rätta, när han säger (*Archiv* 10 s. 338 f.): »... Vielmehr wird es ... klar sein, dass die Frage, ob Konj. Perf. oder Indik. Fut. II, verfehlt ist, dass Seneca sowohl wie Columella und Quintilian, wie Vitruv und Scribonius Largus hier eine Verbalform gebrauchen, in der Indikativ und Konjunktiv noch ungeschieden zusammenliegen, eine Form, die nicht nur modal, sondern auch temporal unbestimmt d. h. zeitstufenlos ist, wenigstens in dem Sinne, dass sie für die gegenwärtige wie die zukünftige Zeit gebraucht wird.» Ett sådant *condicionalis* har, som han visar, funnits redan i äldsta latinet. BLASES åsikter ha vunnit gillande av bl. a. SCHMALZ och KROLL (*Glotta* 1916 s. 133). Jfr även LINDENBAUER s. 128. Enligt gammalt bruk skall här emellertid skiljas mellan fut. ex. och perf. konj.²⁾

Fut. I och fut. II variera, t. ex. IV 21,3 *sin aliqua earum*

¹⁾ Om denna variation hos Palladius jfr SCHMALZ, *Glotta* 6 s. 188, WIDSTRAND s. 53 ff.

²⁾ Här upptagas inga särskilda exempel, där protasis och apodosis i konditionala och temporala satsfogningar ha olika tempora. Detta bildar ju ej heller uariatio i egentlig mening. Denna sak liksom tempora och modi överbud komma att behandlas i en monografi av Fil. Mag. N. DAHLÖF. För Col:s fem första böcker har BLASE, *Archiv* 10 s. 318, visat, att typen *fuert-erit* är mest vanlig och därefter *fuit-est* och *fuert-est*.

uel prae fracta uel parum procer a fuerit locun que idoneum opti-
nebit... in pollicem tondeatur; V 2,6 si triangulus disparibus
fuerit lateribus ager, ... aliter ratiocinium ordinabitur — 7 si ro-
tundus ager erit, ... sic pedes sumito; XII 19,5 cum deinde iam
acriorem potuerit ignem uas sustinere, id est, cum aliqua iam
parte mustum excoctum in se feruebit, tum codices .. subiciantur;
54,1 maxime Liciniam, si erit, si minus, regiam; si ne haec fuerit,
tunc Culminiam baccam manu stringito; 59,1 si id non erit —
3 si eorum copia fuerit — 4 si condimenta .. non erunt; arb.
3,2 (unumquodque genus uitium separatim serito); ita suo quodque
tempore putabis et uindemia ueris; 16,3 ad recipiendam
uitem formaris (sc. arborem), superuacuos ramos am-
putabis; VI 7,4; 8,2; VII 7,4; arb. 7,5. IX 15,11. Ero och
fuero i fut. ex. passiv växla stundom, såsom V 3,6 si ... erit
disposita — si ... fuerit disposita; arb. 11 quicquid superuacui
enatum fuerit, tollito. quod in cacumine ... natum erit, decerpito.

Pres. och fut. II växla: II 17,5 oportet ... rigari, si
fuerit facultas aquae et si tamen terra densior est; VII 3,9 exiguus
numerus, cum pabulo satiatur, plus domino reddit quam maxi-
mus grex, si senserit penuriam; IX 8,3 quod si non contingit
ac necesse habuerimus longinquis itineribus aduehere,
curabimus ne ... Presens och perf. indik.: IV 24,18
quicquid est, quod e duro prominet, ... adnodatur ... rursus
quicquid e tenero processit, .. detondetur; V 1,2 .. boni uena-
toris est indagantem feras quam plurimas capere, nec quiquam cul-
pae fuit non omnis cepisse; 6,5 (a plerisque) repudiata est — (a ple-
risque) praefertur. Perf. indik. och fut.: II 10,16 cum confestim
gypsata sunt, quandoque in usus prompserimus, integram lentim rep-
periemus; VI 14,3 si .. collum contuderit — si ceruix mota ..
est; 15,1 si surculum calcauerit — si altius uulnerata
est. XII 15,2 cum deinde aruerit, .. condere .. oportebit —
2 cum deinde .. siccatae sunt; .. in labra congerunt eas; 38,3 cum
deinde bis mustum deferbuerit et bis curatum est, ... con-
funditur. Jfr 21,2 f.

Hur nära olika tempora kunna stå varandra, kan man även se
av följande variationer: VI 30,3 ... si sudant et ... biberint,
uel ... ad cursum exstimulata sunt; IX 5,1 si uillae situs
ita competit — 2 .. si positio repugnabit (— u — ändrat

till —b — i S) — *sin autem cuncta fuerint inimica; arb. I,5 iugerum . . uertitur operis quinquaginta, collem . . . repastina ueris operis sexaginta, uel si . . . facere uoles seminarium, tribus pedibus alte repastinabis iugerum operis triginta; XII pr. 6 quod autem necesse erat (iniuriam propulsare) — quia uero . . . fuit opus memoria; 5I, I siqui adhaeserant pediculi, adiuntur, foliaque et surculi, quicumque sunt intermixti, eliguntur.*

Pres. infin. och perf. infin. kunna variera, t. ex. I 8, I 3 *cum multum prodest perite quid facere, tum plus obest perperam fecisse* (jfr SCHMALZ s. 679 anm. 2).

Redan i äldre latin och hos Cicero förekomma fall, där ingen väsentlig skillnad i betydelsen finnes mellan coniugatio periphrastica och futurum, och i efterklassisk tid blevo dessa alltmåra ekvivalenta. Jfr KÜHNER-STEGMANN II I s. 162; BLASE (LANDGRAF, Hist. Gram.) s. 272; LINDENBAUER 182 f. Hos Col. står coniug. periphr. stundom för att bereda uariatio, t. ex. 5, 2 *si iugatam eris facturus, unam materiem submitto — sin autem uitem in se consistere uoles, . . . brachia submitti patieris; arb. I, 4 si colles uineis . . . occupaturus es, prouidendum est, ut . . . — 5 at si campestris . . . agros possidebis, proderit . . . facere.* Jfr V II, IO *emplastraturus es — arb. 26, 8 inserere uoles.*

2. Modusvariation.

Indikativ och konjunktiv växla stundom utan annan orsak än för att bereda uariatio,¹⁾ så t. ex. III II, 3 *si . . . arboribus obsessus est — si tamen rudis terra non sit — si nec hoc est; VI 24, 4 ubi pabuli sit laetitia — at ubi penuria est; VIII 15, 6 ubi copia est — si sit facultas; XII 20, 8 si sit lignorum copia — at si lignorum penuria est; 52, 22 si sit profluens (aqua) — uel si nec flumen est; III 10, 17; VI 3, 7 f.; IX 5, 2 aequè dedignatur (apis), si minus pure habita est ac si tractetur fraudulentè. II 20, 3 quod si . . . seges cum parte culmi demessa sit — 4 sin autem spicae tan-*

¹⁾ För andra förf. jfr SCHMALZ s. 679 Anm. 3; SJÖGREN, Part. cop. s. 118; KRUMBIEGEL 48 ff.; STRÖBEL s. 23 ff.; ROBOLSKI s. 34; UHLMANN s. 59, 74, 76, 78, 82, 91; PRAUN s. 43; HAMMELRATH s. 11 f; UHL s. 31 ff.; HAGEN-DAHL s. 122 ff.; THÖRNELL, Tertull. II s. 13 f.; BAEHRENS, Philol. Suppl. s. 501 ff.

tum modo recisae sunt. XII 59,3 (si eorum copia fuerit) — 4 si condimenta uiridia non sunt — si reliquorum non sit potestas. Om det nära sambandet mellan konjunktiv och futurum jfr KROLL, Glotta 1920 s. 93 ff. Exempel på variation mellan coniunctiu. iussiu. och fut. iussiu. finnas i exempelsamlingen s. 25—34. Variation i kausalsatser är mera sällsynt men finnes: I pr. 2 quia et cuncta peperit semper et deinceps paritura sit; II 17,1 quoniam rostro suffodiat (et cespites excitet) — quia udo demerguntur unguulae. III 2,14 fecunditate . . . praeueniunt (Nomentanae), quippe cum se frequenter inpleant et id, quod ediderunt, optime tuentur (så SA och en del rec.; SCHNEID. tueantur). Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 294 Anm. 4. III 18,4 föreligger antingen en av paleografiska skäl uppkommen förväxling mellan a och u eller också uariatio: quoniam . . . tres gemmas . . . optinet et reliqui duo . . . fructuarii oculi . . . in terram deprimantur (så SA och en del rec. SCHNEID. deprimuntur.) mersique . . . radices creant. Bland andra ställen, där SCHNEIDERS text avviker från hss., torde bl. a. VI 23,1 böra betraktas som uariatio: illa (stabula . . .), quod imbres respuant; haec, quod celeriter exsorbent (så sannolikt i anslutning till exorbem i S och exorben i A. SCHN. exsorbeant), transmittuntque (så SA. SCHN. transmittunt)

I fall traditionen i S är riktig, föreligger XII 7,5 uariatio efter sunt qui: sunt qui rutam muria tantum dura . . . condiant (så S. SCHN. condiant), deinde . . . aqua . . . abluant.¹⁾ Värld att uppmärksamma är den på ett ställe förekommande modusväxlingen i indirekt frågesats²⁾ VIII 5,14 animaduertat, an pulli rostellis oua pertuderint,

¹⁾ Konjunktiv efter sunt qui står även på en del andra ställen hos Col. Jfr KOTTMANN s. 33.

²⁾ Om denna variation hos andra förf. se SCHMALZ s. 516 f.; BAEHRENS, Philol. Suppl. s. 522; UHLMANN s. 74; PRAUN s. 70 ff. och framför allt BRÄUNLICH s. 171 f. Att indirekt förekommer i indirekt fråga hos Col., är ställt utom allt tvivel. Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 494. KOTTMANN anför s. 30 två exempel, av vilka det ena bör utgå: I 2,1 nec ignoret quicquid in eo (agro) recte fieri poterit. Däremot är (förutom VIII 5,14) IX 3,4 säkert: saepe morbis intercipiuntur, quibus quemadmodum mederi oportet, suo loco dicitur. Jfr BRODMÜLLER s. 64. Tvivelaktigt är VII 9,11 denotet protinus, quot et quales sunt nati (sunt S. s't A. SCHNEID. sunt). BRÄUNLICH säger visserligen s. 107 f.: »because the subjunctive was the more usual mood in indirect questions a scribe would be more apt to make the mistake of copying an indicative as

et auscultetur, si pipant. Att *si* här inleder en indirekt frågesats, har ovan visats s. 77 f. I **SA** står *pipant*, och det finnes ingen som helst anledning att med SCHNEIDER läsa *pipiant*. GEORGES kan ej heller anföra något annat fyndställe för *pipire* än detta, som ju saknar stöd i de bästa handskrifterna och möjligen även i en del andra hss., vilkas läsart jag ej varit i tillfälle att taga kännedom om. Däremot passar här *pipare* utmärkt, och *pipire* bör hädanefter strykas ur lexika.

3. Aktiv och passiv form variera.

Infinitivens genera variera: II 21,4 *ne uindemiam quidem cogi . . licet nec ouis tondere.*; uas. *legere licet* — *oues uestiri non licet*¹⁾; V 5,9 *conuenit . . conseruari et . . diuidere.* 9,3 *oportebit . . oblinere* (så **SA**; SCHNEID. *oblinire*) *et ita . . inmergeri*²⁾ *conuenit . .* VIII 15,3 *ea (ora lacus) . . non in gradus oportet erigi sed paulatim cliuo subsidere*; arb. 5,4 *optimum est exiguam partem relinquere atque ita summas partes . . reserare*; 28,2 *oportet . . heminas permisceri . . atque ita potandum dare* (se härom LUNDSTRÖM, *Éranos* 1897 s. 54).

Ej sällan variera aktiva och passiva (finita) uttryck, t. ex. II 14,1 *quod ex columbariis egeritur — quod gallinae . . edunt*; XI 2,12 *palos una opera . . acuere centum numero potest* — 13 *ab uno fabro dolari . . debet per quadratos pedes uiginti*; XII 48,1 *ut altera altera non contingant* — 5 *ne inter se alterum ab altero contingantur*.

a subjunctive, than to commit the opposite error. . . The principle of the *lectio difficilior* is to be followed, and, unless the manuscript tradition very markedly favours the subjunctive reading, the indicative reading is to be adopted.» Vad Col. beträffar, är dock växlingen mellan *-i-* och *-u-*, särskilt i formerna *sunt* och *sint* så vanlig, att man torde, åtminstone i det stora hela, såväl i indir. frågasatser som i övrigt, böra betrakta den som en rent paleografisk företeelse. Att modusvariation i indir. frågesats, såsom SCHMALZ säger s. 516, skulle förekomma i prosan först hos Asconius, är oriktigt. Jfr härom BRÄUNLICH s. 172.

¹⁾ Endast här hos Col. står passiv infin. vid *licet*. Sådan variation även t. ex. Cicero, Cluent. 120. Jfr E. LEASE, *Archiv* II, s. 15.

²⁾ Om sådana variationer hos andra förf., se SCHMALZ s. 679 Anm. 2; LINDSAY, *Syntax of Plautus* s. 53; STRÖBEL s. 22 f.; MÜLLER (Plinius) s. 63; DRESSLER s. 14; KÜHNAST s. 246; DRÄGER, *Tac. Synt.* s. 62; CONSTANS s. 137; STANGL, *Philol.* 54 s. 351; LÖFSTEDT, *Arnobiana* s. 93.

4. Kasusvariation.¹⁾

Variation vid måttsuttryck²⁾: III 13,5 *du pondio et do drante altum sulcum, latum pedum quinque faciunt*; V 6,18 *scrobis . . . fieri debet latus pedes duo* (så **SAR.** SCHNEID. *pedum duorum*), *altus leui terra totidem pedum, graui du pondio et do drante, longus pedes sex* (så bör man läsa; **S:** *pedes sex*, **A:** *pedes ex*, en del rec.: *pedes sex*). XI 2,28 *sulcus, qui sit pedum centum et uiginti, latitudine bipedanea*.

Stundom står i ena ledet dativ, hänförd till ett verb, och i det andra genitiv, styrd av ett substantiv.³⁾ Så t. ex. I 3,3 *quae res frugibus conditis auget pretium et minuit inpensas rerum inuectarum*.

Abl. (temporis) och Gen. (possess.): I 5,8 *aestate . . . capere perflatus et hiemis procellis infestari*.

Variation mellan genetiuis och ablatiuis qualitatibus⁴⁾ är hos Col. ej så vanlig. Gen. och abl. qual. stå nämligen i allmänhet ej promiscue, utan av en del ord, t. ex. *color; corpus, forma genus*, synes Col. endast ha använt gen. qual., men däremot abl. qual. av substantiv i pluralis. Således bör man ej betrakta som egentlig variation ett sådant exempel som IV 29,6 *solidi . . . corporis, nec fungosae medullae, crebris etiam gemmis et breuibus internodiis*. Som uariatio äro att räkna bl. a. VI 37,6 *sit amplissimi corporis, ceruice ualida*; VII 9,1 *uentre promisso . . . amplae et glandulosae ceruicis*. Jfr XI 3,26 *crispi folii — denso folio — crispissimi folii — 27 tenerrimo folio*.

Mellan kasus och prepositionsuttryck⁵⁾ uppträder variation hos Col. i mycket stor utsträckning. Vid tidsut-

¹⁾ Jfr KOTTMANN s. 49.

²⁾ Jfr MÜLLER, Nominativ und Akkusativ s. 99, vars uppgifter dock ej äro fullt tillförlitliga rörande Col. Handskrifterna ha nämligen på en del ställen andra läsarter än dem han hämtat från SCHNEIDERS upplaga. Jfr även PRAUN s. 94 f. och F. SLOTTY, Glotta II s. 51 ff.

³⁾ KUČERA s. 6; THÖRNELL, Tert. I s. 9.

⁴⁾ Jfr SCHMALZ s. 680 Anm. 5; KÜHNER-STEGMANN II I s. 456 f.; EDWARDS-WÖLFFLIN, Archiv II s. 469 ff.; MÜLLER (Plinius) s. 58; DRESSLER s. 11; KUČERA s. 6; TIDNER s. 135 f.; HAGENDAHL s. 114 f.; WIDSTRAND s. 38 f.

⁵⁾ Jfr MÜLLER (Plinius) s. 59 f.; DRESSLER s. 18; DRAEGER, Tac. Synt. s. 41; CONSTANS s. 135; KUČERA s. 15 ff.; HAGENDAHL s. 115 f.; THÖRNELL, Tertull. I s. 5 ff.; GROEHL § 82.

tryck¹⁾ växlar *per* ofta med ablativ: II 14,3 *per hiemem . . et adhuc uere*; 17,4 *aestate — per autumnum*; IV 29,2 *brumae tem poribus — 3 per brumam*; V 9,6 *per autumnum — uerno tempore*; XII 14 *per hiemem — hiemis temporibus*; 33,1 (*inesse patere*) *diebus XXX — 34 per XL dies (inesse patiuntur)*; XI 2,22 *per hos dies — 25 his diebus*; 2,35 *his diebus — 37 per hos dies*; VII 12,12 *per diem — noctibus*; IV 23,2; V 6,9; 9,14; VIII 6,1; 9,1 f.; IX 14, 13, 15; XI 2,14 f.

I 6,15 (*sicut transmarinis quibusdam regionibus — 16 in nostris regionibus* (men 24 *in transmarinis quibusdam regionibus*); XI 2,56 *quibusdam regionibus, sicut in Cilicia et Pamphylia* (jfr III 12,6 *feruentibus provinciis, ut Aegypto et Numidia*); V 6,22 *septentrionali parte — a meridie*; 12, 15 *in sole habeto — umbra* (så hss) *exsiccato*; XII 10,2 f.; XI 2,93 *locis temperatis — frigidis*; 3,9 *riguis locis — 10 in siccissimis locis*; I 2,3 . . *flumine, quo deportari fructus et per quod merces inuehi possint*; XII 16,1 *aheno uel in olla*. Särskilt intressant är ett i hela latinet rätt enastående uttryck I pr. 8 *bellum per obsessa maris et negotiationis alea*.

II 10,10 *nocturnis roribus aliisue ex causis*; IV 6,4 *uel anni prouentu uel aliis de causis*; 29,3 *rigore — propter gelicidia*; arb. 2,2 *aestu aut alia de causa*.

IX 13,6 *aqua mulsa decoctum — 8 cum uetere uino decocta*; XII 48,4 *in muria . . macerato — 5 muria . . macerauerunt*. XII 2,4 *non ad certos modos neque numeris . . magistri consensit*.

Prep. och dativ:

I 2,4 *riuos decurrentis in prata et hortos . . uillaeque aquas salientis demittant*; X pr. 1 *cum parciore apud priscos esset frugalitas, largior tamen pauperibus fuit usus epularum*. arb. 7,1 *diuersis ordinibus deducenda est — 5 in diuersos ordines deducenda erit*; 27,1 *in omnem arborem inseri — omni generi arboris inseri*.

V 8,4 *olea maior fere ad escam, minor oleo est aptior* (men förut: *potius escae quam oleo est idonea*). IV 29,4 *equus bimus ad usum domesticum recte domatur, certaminibus autem expleto triennio*. XII 52,22 *ueteres (fisci) ad caducam oliuam, noui autem ordinario aptari oleo (oportebit)*. VII 12,2 *unum genus a d-*

¹⁾ Jfr MÜLLER, Nominativ und Akkusativ s. 102 ff. (för Col. s. 104).

*uersus hominum insidias eligitur — at alterum pro pel-
lendis iniuriis hominum ac ferarum.*

VII 10,4 *fabae.. commixta — 5 commixta cum aqua*; XII 8,3 *lacti misceant — cum dulci lacte .. miscent.* VI 8,1 f.; En del andra exempel anföras av KOTTMANN s. 49 f.

Prep.-uttryck varierande med genitiv: VI 1,4 *tamquam in ho-
minibus nimiae corporis exercitationi .., sic cultibus et agitationi-
bus agrorum fatigationem succedere.*

III 10,9 *ut in corporibus nostris propria sunt officia cuius-
que membri, sic et frugiferarum stirpium partibus propria
munia.*

III 13,2 *per tres pedes longitudinis perque duos pedes in
altitudinem.* III 10,17 *ex ea matre subolem propa-
gantem, quae geminos enixa sit, et .. summittentem fetus earum
pecudum, quae trigemino partu commendantur*; V 3,8 *ordo in
longitudinem recipiet semina uiginti septem — 9 ordo longi-
tudinis recipiet semina XXV.*

5. Numerusvariation.

A. Numerusväxling av substantiv.

På den hos Col. mycket vanliga numerusväxlingen¹⁾ må följande exempel anföras:

I 6,18 *ignes lucernamque*; XII 54,2 *uel in regulas uel in nouo fisco* (men 52,10 två pluralia); II 2,10 *si nec lapis erit nec glarea* (förut *lapides*). XII 52,4 *lapide uel tegulis.* XI 3,64 *solutis crinibus et nudo pede.* V 5,12 *aut crure aut cornibus bouum* II 9,14 *animalia .. melius quam triticum pascit et hominem salubrius quam malum triticum.* 10,22; 17,1 *neque suem uelimus inpasci ... neque pecora maiora.* V 12,4 *equo (abunde est) .. bubus* (jfr arb. 28,4 *equo — boui*); VIII 13,3 *praestat .. pullos atque plumam* (Palladius I 30 om samma

¹⁾ Denna variation finnes redan i det äldre latinet, så t. ex. Cato 112,2 *si pluuiae non erunt — si pluuia erit*; 157,1 *magno caule — 2 minutis caulibus.* Jfr för andra förf. DRAEGER I s. 5; STRÖBEL s. 12 f.; ROBOLSKI s. 30; UHLMANN s. 92; MÜLLER (Plinius) s. 56 f.; DRESSLER s. 9; STANGL, Rhein. Mus. 1915 s. 445; KUČERA s. 3 f.; MÜLLER (Gellius) s. 28; TIDNER s. 143; HAGENDAHL s. 113 f.

sak pullos praestat et plumas). Jfr VIII 2,7 o. 4,4; VII 3,18 tenerior (agnus) separetur a ualidioribus (quia robustus angit imbecillem). III 2,21 amiciores iugo quam arboribus (men § 23 melius arborem sed et iugum commode uestiunt). Likaså 2,17 (jfr § 15). VII 9,6 quercu, subere, fago, cerris, ilicibus, oleastris, . . . Graecae siliquae, iuniperus, . . . prunus, . . . atque . . . piri; 9,8 mala, pruna, pirum; XI 3,33 plantis nec minus semine. V 5,12 fructum et materias ualent praebere. V 10,1 maceris uel sepe uel fossa (men arb. 18 macerie aut fossa). VIII 14,4 in flumine aut piscinis (hos Varro r. r. III 10,3 om samma sak in flumen aut piscinam). I 1,18 facultates ac uoluntas inpendendi (jfr § 1). 1,20 rapinis magis quam culturae student. VIII 2,5 (alitem) certaminibus et pugnae (praeparabant). IX 1,1 quaestui ac redditibus (sedan quaestum redditumque). II 2,13 (felicem) sationibus et stercoracione (. . . interemi). 12,8 aut in satione trimenstrium aut in uecturis faeni. IV 8,1 et frigore infestentur et caloribus . . . aestuent (men III 14,3 et calorem et frigus . . . sustineat). V 8,6 uapores . . . frigus. IX 14,4 frigore et tempestatibus (men XI 3,51 frigoribus ac tempestatibus). III 1,5 nebulas pruinaeque . . . siccitatem uentosque. 2,4 pruinas et caliginem. Jfr även I 8,2; II 6,2; 10,9; 11,3; 17,4; III 10, 17; IV 11,1; 14,3; V 9,2; VII 7,1; XI 2,19; 2,99; 3,40; arb. 10,4; 25,2.

Jämte denna variation vid koordinering av olika ord bör man även uppmärksamma de fall, då Col. varierar numerus av samma (mera sällan synonyma eller på något sätt samhörande) ord, när de uppträda flera gånger i närheten av varandra. Av de många exemplen må här anföras II 12,1 bubulcorum (operas occupant quattuor) — 2 bubulci (operas tres exigunt). VII 3,7 mercaberis ouis intonsas, uariam . . . improbabis. II 10,11 (minus a) curculione (infestari) — 12 (a) curculionibus (erit innoxia). V 9,10 (pecoris — pecorum) II. 9,2 frumentum — frumenta. XII 49,3 oliuam — oliuas. arb. 3,1 uites (serito) — 2 uitem — uites (deposueris); 3,6 uitem et arborem — 7 uites et arbores. 3,1 (grandi) acino — (raris) acinis. 27,1 (omne genus) surculorum — (omne genus) surculi. 26,5 f.; 29,1 f. VII 12,12 per diem . . . noctibus. XI 2,82 eodem tempore — 83 iisdem temporibus.

XII 15,2 (meridiano) tepore — 5 (meridianis) teporibus. VII 5,9 ignibus — 10 igne. VII 8,4 salibus — sale. VIII 6,1 XI 3,33 linteolo — linteolis. XII 12,2 (ea) portione — 3 (his) portionibus. 20,2 (ad) tertiam partem — 4 (ad) tertias; 21,4 f.

B. Numerus- och personväxling av verb och pronomen.

II 9, 2 (*mensuram*) *uariat aut loci aut temporis aut caeli conditio: loci cum . . frumentum seritur. . , temporis, cum. . frumenta iacimus*; IO, 16 *quae repleta cum . . gypsata sunt quandoque in usus prompserimus*. I 6, 21 *utrumque (stercilinium). . de uexum. . et extractum. . , ne umorem transmittant*.

IV 24, 13 *exprimes* — I4 *relinquemus*; V 12, 3 (*latitudinis pedes cum longitudinis pedibus*) *multiplicabis* — 4 (*duas latitudines*) *conponemus*; XI 3, 4 (*locus quem sepire*) *destinaueris. . — (eos. . perhiemare) patiemur* (jfr § 13). IX 15, 4 f.

Särskilt ofta förekommer numerusväxling av 1. personens pronomen och verb (jfr KÜHNER-STEGMANN II I s. 88 f. och DRAEGER I s. 25.). Mellan singularis och pluralis (*modestiae*) föreligger därvid i många fall ingen betydelseskilnad. Jfr I 8, 15 *adloquerer. . iocarer* etc. — 18 *nos. . uindicamus. . .* III 3, 13 *nostra cura in tantum processit. . ut. . a me rustici mercentur*; 9, 2 *ipsi ante possedimus* — 4 *possedissem rettuli*; IO, 15 *sciam* — 16 *comperimus*; V 1, 4 *quoniam a nobis praecepta desideras, obsequar uoluntati tuae*; 2, 7 (*hos esse quadratos in eo circulo*) *dico* — 8 (*hos esse pedes*) *dicemus* (*in semicirculo*). VII 13, 1 *ut et ante praedixeram* — 2 *sicut in ceteris animalibus praecepimus*. IX 4, 6 *proposui* — 7 *proposuimus* — *exposui*. XII 47, 6 *sicut supra dixi* — *sicut. . supra iam diximus*. III 11, 6; IV 29, 15 f.; V 8, 3; VII 11, 2 f.; XII pr. 4.

arb. II *quod in cacumine . . . natum erit, decerpito, dumtaxat, quae uiam non habebunt.*²⁾

6. Olika komparationsgrader variera.

A. Superlativ och positiv 1. omvänt.

Allt ifrån det äldre latinet stå dessa båda gradus koordinerade men äro ofta ej fullt likvärdiga. Ej sällan är det svårt att med bestämdhet avgöra, om superlativens betydelse försvagats till den grad, att den är att jämnställa med positiv — en fråga, som varit

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II I, s. 63 f.; BADSTÜBNER s. 7 f.; ROBOLSKI s. 33; DRESSLER s. 16.

²⁾ Om sådan uariatio även J. K. SCHÖNBERGER, Tulliana, Diss. Würzburg 1911, s. 156; THÖRNELL, Tertull. I s. 12.

föremål för ett flertal undersökningar¹⁾ utan att ännu i sin helhet ha blivit slutgiltigt löst. Vad det senare latinet beträffar är det i många fall så, som KROLL uttrycker saken (Rhein. Mus. 1897 s. 587): »Die Vorliebe für die Verbindung von Positiv und Superlativ ist bedingt erstens durch die Abnutzung der Steigerungsgrade . . . und aus der Vorliebe für barocke Inconcinnität». Hos COL. finnas fall, där superlat. står i mycket försvagad betydelse²⁾ och stundom koordineras med positiv för att bereda inkoncinnitet. KOTTMANN säger med rätta s. 6: » . . . apparet, superlatiui uim Columellae aetate iam ita fuisse deminutam, ut paene eadem esset atque positiui uis». Så även SCHMALZ, Glotta 1915 s. 184. En del exempel må här anföras: I 3,2 *quamuis feracissimo pinguique solo* (jfr KOTTMANN s. 6); II 10,17 *pinguissimum locum . . . laeto solo*; VII 9,2 *quam durissimae densaeque et nigrae setae grex*; IX 3,2 *minimas gracilesque*; XII 47,2 *maturissima, integra . . . legantur* (jfr. 86 *non matura sed acerbissima legi debent*). Positiven står först: I pr. 24 *uarias dissimillimasque species*; I 9,1 *magistros . . . oportet praeponeere sedulos ac frugalissimos*; II 15,4 *non solum segetes laetas excitaret, uerum etiam pulcherrimas uineas efficeret*; IV 24,21 *duris tenuissimisque et acutissimis ferramentis* (jfr sedan *obtusa . . . et hebes et mollis falx*); VII 3,26 *sublimen celsissimamque oculorum ueluti speculam desiderat*; VIII 9,4 (*aqua . . .*) *recens et quam mundissima uasculis, qualibus . . . gallinis, praebetur* (men 10,6 *uasa, quibus recens et munda praebetur aqua, non dissimilia sint gallinariis*); XI 1,12 *et arator reperiatur aliquis bonus et optimus fossor*; III 1,8; VII 6,2; XII 43.

B. Superlativ och komparativ.

Denna variation är sällsynt. VIII 5,24 *mos quoque, sicut in ceteris pecudibus, eligendi quamque optimam et deterio rem uendendi, seruetur etiam in hoc genere.*

¹⁾ Jfr SCHMALZ s. 616; KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 478 Anm. 23; WÖLFFLIN, Comparison s. 54 ff.; BAEHRENS, Glotta 1914 s. 52 ff.; SALONIUS s. 195 ff.; LÖFSTEDT, Tertull. III s. 72; TIDNER s. 9 f.; HAGENDAHL s. 130 ff. Exempel på koordin. av superl. och posit. även hos PRAUN s. 79; KOEHLER Acta sem. Erlang I s. 409; LÖFSTEDT, Arnobiana s. 57; KOZIOL s. 233; FRIEBEL s. 29; GROEHL § 39 o. a.

²⁾ Så t. ex. IX 3,3 *si . . . saeuior (apis), maxime pessima est*; VIII 17,1 *stagnum censemus eximie optimum.*

C. Positiv och komparativ.¹⁾

Även komparativ står hos Col. stundom i försvagad betydelse, och på en del ställen uppträda, som följd därav, dubbla komparativer (genom införande av *magis* l. *potius* jämte det komparativa ordet; härom LUNDSTRÖM, *Éranos* 1914 s. 94).²⁾ För att bereda variation samordnar Col. stundom positiv och komparativ utan någon väsentlig betydelskillnad. Av samma orsak variera dessa gradus, även när de ej äro koordinerade men stå relativt nära varandra. Jfr II 17,1 *aspriora et pendula loca*; III 1,5 *fructus teneri et amplioris acini*; VI 1,3 *brevioribus potius quam longis (cruribus)*; VII 3,26 *neque tardiores et gravidas (. . . neque agiles et fetas)*; XII 56,3 *napi . . . integri, si minuti sunt, maiores autem insecti* (jfr. 4 *napos minutos integros aut rursus amplos in tres . . . partes diuisos in uas coicito*). IV 24,20 (*ubi*) *maiora (sunt spatia inter articulos)* — (*at ubi*) *spissa (interuodia . . . sunt)*; V 6,8 (*radices in nodum, si*) *breues, (uel in orbem . . . , si) longiores (erunt, inflecti)*; VIII 14,9 *u alidior enecat infirmum* (men VII 3,18 *quia robustus angit inbecillum*).⁴⁾

7. Variation mellan leder av attribut eller adverbial.

A. Adjektiv l. particip och genit. l. ablat. qualitatis.

Som variation brukar i allmänhet betraktas även koordination av adjektiv (particip) och kvalitetsgenitiv (-ablativ).⁵⁾ Av de

¹⁾ Jfr SCHMALZ s. 616 f.; HAGENDAHL s. 137 f.; WÖLFFLIN, *Comparison* s. 68 f.

²⁾ Jfr SCHMALZ s. 616; KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 476 Anm. 20; KOEHLER, *Acta sem. Erlang.* I s. 409 ff. och andra av ovannämnda arbeten.

³⁾ Komparativbildning med *magis* användes ibland för att variera med vanlig komparativ (SCHMALZ s. 614): V 6,24 *uberiorem fructum et magis facilem cultum sequentes*; VII 11,1 *speciosior sed magis periculosa*; IX 10,1 *maiores . . . et oblongi magis*.

⁴⁾ Komparativ av *extra* förekommer ej hos Col. KOEHLER säger s. 411: »*Exterius promiscue usurpatum esse in eadem re cum «extra» docent duo Columellae loci et inter se et cum Varronis uno comparati (Colum. 12,43,0 . . . ; id. 12,44,5 uasa intrinsecus et exterius crasse picari; . . .)* Likaså WÖLFFLIN, *Comparison* s. 45 och andra arbeten, som bygga på SCHNEIDERS felaktiga läsart: i **S** (och förmodligen även andra hss.) står XII 44,5 *intrinsecus et extra*.

⁵⁾ Jfr SCHMALZ s. 680 Anm. 5; MÜLLER (Plinius) s. 58 f.; DRESSLER s. 11; CONSTANS s. 135; FREUND s. 34 ff.; MÜLLER (Gellius) s. 28; TIDNER s. 136 f.; HAGENDAHL s. 115; KOZIOL s. 237.

många exemplen hos Col. må anföras: I pr. 33 *facillimam esse nec ullius acuminis rusticationem*; 8,3 *sit . . . firmi roboris, peritus rerum rusticarum aut certe maximae curae*; 8,12 *illa uetera, sed optimi moris*; 9,4 *non solum fortem sed et acuminis strenui ministrum postulat*; III 1,7 *seu praecoques . . . seu firmi durique acini; tenaces ac duri acini*; 2,32 *uineae pariter feraces et pretiosae fluxurae*; 6,3 *praecoquem aut ferae maturitatis fructum (adferat)*; IV 15,1 *annicula et (så **S A**) mensium sex*; VI 36,2 *(equam conuenit) quadrimam usque in annos decem amplissimae atque pulcherrimae formae . . .*; VIII 7,1 *(locus) maxime calidus et minimi luminis*; II,II *quinque (oua) pauonina et cetera gallinacei generis (§ 12 gallinacea)*; IX 4,2 *est . . . satiuua et altera suae spontis*; XI 1,5 *nimum prisca et eiusdem temporis sunt, quo. . .*; 2,3 *alia ex pristinis residua . . . , atque alia futuri temporis*; XII 50,1 *maculosae seu uitiosae minorisue incrementi*; arb. 4,2 *multum sed non bonae notae uinum facit*. Jfr IX 11,4 *regii generis proles* — 5 *regios pullos*; I pr. 12; III 2,13; IV 29,6; V 11,3; VIII 2,14; arb. 3,7. XI 3,10 *neque manu inlatam neque suae spontis aquam ministrari patitur*.

B. Genetiuus possessiuus och adjektiv.¹⁾

Denna variation uppträder i allmänhet, när substantiviska och adjektiviska attribut äro koordinerade, men stundom även, då de utan att vara samordnade stå i närheten av varandra. Här må anföras: III 2,10 *Vesuuii colles Surrentinosque*; IV 16,4 *uel saligneis perticis uel . . . fasciculis harundinum*; 33,6 *uineaticos nec minus . . . arbusti cultus*; VII 1,1 *uel foliis . . . uepraticis . . . uel . . . fasce sarmentorum*; XI 3,11 *hiemis frigoribus aut aestiuis solibus*; II 9,9; 14,4; III 10,10; IX 13,6 III 9,9 *quod adsuetum est pingui, nullo modo m a c i e m terrae patitur*; XI 2,69 *naturalem maturitatem — naturae maturitas*; arb. 1,1 *cura mortalium — ope humana*; 27,3 *arboris ficulneae — arborem fici*; VII 5,9. Jfr med längre mellanrum II 12,1 *(occupant) occatoris (unam, sc. operam) . . . — 2 (exigunt) occatoriam (unam, sc. operam)*.

* 1) Jfr WACKERNAGEL, Vorlesungen II s. 72 f.; MÜLLER (Plinius) s. 62; DRESSLER s. 11; DRAEGER, Tac. Synt s. 93; MÜLLER (Gellius) s. 28; TIDNER s. 137; HAGENDAHL s. 117; KOZIOL s. 232.

C. Ablativ av subst. varierar med adjektiv.

III 2,9 *frequentia materialium foliorumque magnitudine dinoscitur, internodiis quoque rarior.*

D. Substantiv och substantiverade adjektiv.

Så t. ex. I pr. 4 *tam discentibus egeat quam magistris;*
II *ab indoctis dum tamen agrorum possessoribus.*

E. Substantiv använda som adjektiv.¹⁾

I 8,9 (*pellibus manicatis . . . uel*) *sagis cucullis*, men XI 1,21 som variation *sagaceis cucullis*; XI 1,16 *dici uix possit, quid nauus operarius ignauo et cessatore praestet.*

F. Ablativ av subst. varierar med adverb.²⁾

II 9,3 *nec ea longe aut magna difficultate requirenda est*; IV 3,4 *diligenti cura sciteque exerceatur*; XII 56,2 *solide . . . et crassis uiminibus contexta sit.* Ej koordinerade: IV 24,9 *aequa portione* — II *aequaliter*; 25,2 *ductim* — 3 *ductu*; 25,2 *caesim* — 3 *ictu.*

G. Adverb och pronomen.

Ytterst sällsynt variation: VI 27,9 *nec minus quam quindecim, nec rursus plures* (Palladius på motsvarande ställe *amplius*) *quam uiginti.*

H. Substantiv och verb.³⁾

Substantiv varierar med gerundium.

IV 19,2 *ad deflorescendum et ad bonitatem uini conferunt*; XI 1,6 *non solum rusticationis, sed imperandi consequator scientiam*; 1,21 *nec in punitatis spem nec peccandi locum praebet*; XII pr. 5 *custodiae et diligentiae* — 6 *diligentiam custodiendi.* Jfr I pr. 5; 1,1 XI 1,8.

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 1 s. 232 f.; SCHMALZ s. 607; KOTTMANN s. 2; DRESSLER s. 11; RIEMANN s. 73; VOGEL s. 176; SVENNING s. 58 f.

²⁾ Jfr DRESSLER s. 18.

³⁾ Jfr MÜLLER (Plinius) s. 6; DRESSLER s. 8.

Substantiv och gerundivkonstruktion.

I 3,3 *multum conferre agris iter commodum, primum ... ipsam praesentiam domini ... deinde ad inuehenda et exportanda utensilia*; VII 1,3 *molarum et conficiendi frumenti ... labor*; XI 2,72 *ad escam seritur — ad percipiendum semen ... obruitur*; 3,57 *esui est iucunda — nec ... inutilis ad pulmentaria condienda*; I 5,4; VII 4,3.

Gerundium, gerundium och substantiv.

XII 33,1 *uinum ... ad concoquendum et ad corpus reficiendum, item ad ueterem tussim et ad stomachum hoc modo condire oportet.*¹⁾

Gerundium och infinitiv.

XI 1,1 *quae ... ratio est obmutescendi ... , aut in socordiam compelli.*

I. Adjektiv och adverb.²⁾

III 2,12 *non ideo quod sola ... , uerum quod praecipue canescit*; V 1,8 *haec non aliena, nec procula ratiocinio ... praefari oportuit*; VI 6,5 *haec facienda, si gregatim pecora laborant; illa deinceps, si singula*; VII 4,5 *nec ... minus sedulam curam foris ... sed maiorem domesticam postulat*; 5,4 *particulatim facilius quam uniuersus conualescit (grex)*. Jfr. VII 2,3.

Adjektiv, substantiv och adverb koordineras: II 3,2 *non multum nec uniuersum cibum sed partibus et paulatim praebere.*

K. Adjektiv och particip.³⁾

I 5,4 *amnes aestate uaporatis, hieme frigidis nebulis caligant*; 5,6 *nec paludem ... uicinam esse oportet ... nec iunctam militarem uiam*; II 15,5 *meliores censebant congesticium uel de*

¹⁾ Anmärkningsvärd är här även växlingen mellan sjukdom (*tussis*) och en sjukdoms säte (*stomachus*).

²⁾ Jfr SCHMALZ s. 679 Anm. 4; PERSSON, Adnot. Plaut. s. 93 ff.; SJÖGREN, Part. cop. s. 58 ff.; Comment. Tullian. s. 113; DRESSLER s. 12; FREUND s. 35; TIDNER s. 139; KOZIOL s. 234; SVENNING s. 56 f.

³⁾ Jfr F. HELM, Quaestiones syntacticae de participiorum usu Tacitino Velleiano Sallustiano, Diss. Giessen 1879, s. 19 f.

uepribus uel . . . aliam quamlibet arcessitam et aduectam humum; III 15,3 *plantam diligenter exemptam et integram;* IX 8,1 *uel aere parta uel gratuita contingunt;* arb. 3,2 *uitem sero maturantem et ualidam.* Jfr II 2,9; V 1,2; 6,1; X pr 4; XI 3,39.

L. Adjektiv (particip) och prepositionsuttryck.

Då latinet ofta ej ägde adjektiv för att beteckna saknad (tysk. -losigkeit) och befintlighet, måste prepositionsuttryck användas, vilka ej sällan samordnades med adjektiv. I allmänhet brukar denna kordination betraktas som inkoncinnitet, även om den ej synes vara avsiktligt eftersträvad (så SCHMALZ s. 680 Anm. 5; CONSTANS s. 136; FREUND s. 34 ff.). Dock föreligger väl sådan i mera egentlig mening endast, då motsvarande adjektiv saknas, vilket särskilt är fallet vid andra begrepp än saknad och befintlighet. Från Col. skall en del exempel anföras på samordning av adj. och prepositionsuttryck. Till bildningarna med *sine* kan även Col:s förkärlek för litotes ha medverkat.

II 4,11 *effeta et sine suco humus;* IX 15,1 *immune, sine industria (fauis adsidens);* arb. 17,1 *laetam frondem sine fructu adfert* (jfr I 2,8; II 9,7; V 11,4; IX 10,1). II 7,1 (*genera*) *maxime grata et in usu hominum.* VI 2,5 *neque a posteriore parte neque a latere sed aduersus* (jfr Palladius, Mart. 12,2 *a fronte*); IV 26,4 *ut potius in nixa perticae quam e uinculo dependeat* (*materia*); VI 13,2 *si bos aut ex languore aliquo ad maciem perductus est, aut sudans in opere faciendo refrigit, aut si subonere pluuiam madefactus est;* VII 9,9 *aut a partu aut etiam praegnantem includantur.* XI 2,99 *frondem ex siliquis et lauru — 100 frondem querneam.*

M. Adverb och prepositionsuttryck.¹⁾

I 5,1 *intra uillam uel extrinsecus;* II 4,3 *aequaliter ac sine offensione;* VI 2,5 *compositae ac sine pauore;* III 3,13 *libenter et cum lucro . . . erunt;* II,3 *non penitus nec in profundum radices agunt;* VIII 11,1 *nec sublimer nec per longa spatia uolitare;* XI 3,63 *quae a nobis appellatur uruciae, Graece autem ῥύμται nominantur.* Jfr III 13,8 *alte duos pedes . . . infodiendus est — in quattuor pedes uertendus.*

¹⁾ Jfr MÜLLER (Gellius) s. 27.

8. Subjektsväxling.

För att bereda omväxling varierar Col. ej sällan subjekt, och som följd därav kunna även sekundära variationer uppstå, såsom mellan aktiv och passiv form, subst. och adverb, personlig och opersonlig konstruktion. Här må anföras: II 10,17 *iugerum. . octo modiis obseritur* — — — 19 *tres modii iugerum inplent*; 33 *iugerum sex modiis. . occupamus* — 34 *quinque modiis iugerum obseritur*; V 3,6 *ordo longitudinis habebit semina LXI* — 7 *per longitudinem ordinis habebit* (sc. u i n e a) — *semina XLIX* — *longitudini dandae sint XLI uites* etc.; XI 3,32 (*locis, quibus*) *aqua subministrari non potest* — (*quibus*) *possis umorem praebere*; XII 3,1 *secreuimus* — *separabantur* (så **SA** och flertalet **R**; SCHNEID. *seponebantur*) etc.; 3,9 (*insistere atrienibus, ut*) *suppellectilem exponant, et ferramenta detera nitidentur. . .¹⁾*

9. Enskilda ord koordinerade med eller motsvarande hel sats.²⁾

A. Substantiv.

Col. samordnar stundom substantiv och konditionalsats, t. ex. II 17,2 *omnes lapides et si qua obiacent falcibus obnoxia conligi debent*; IV 26,1 *est praecipua. . olea, quercus et suber ac si qua sunt similia robora*; VIII 11,6 *pituita et cruditas et si quae aliae sunt pestes*; 16,2 *lupos auratasque. . ac si qua sunt alia piscium genera*; VIII 17,8; IX 5,3. I sådana uttryck skiljer sig *si quis* (*qui*) ej nämnvärt från *quicumque* (jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 430. 15) och varierar ibland med allmänt relativum t. ex. XII 51,1 *si qui adhaeserant pediculi, adimuntur, foliaque et surculi, quicumque sunt intermixti, eliguntur* (jfr 49,9 *si qui adhaerent pediculi foliaque aut surculi, leguntur*). Subst. och relativsats: 15,8 *nocturnas pruinas et quodcumque robiginis resedit*; III 11,9 *ieiunus sabulo et quidquid. . retorridum surculum facit*; VI 31,2 *inpetigines et quicquid scabies occupat* (saknas i **SA**); V 8,7 *potest in agro frumentario seri uel ubi arbustus aut ilex steterant*.

¹⁾ Mindre vanlig är objektsväxling. Jfr arb. 3,7 *firmum probumque saporis uini praebent* — *robustissimae, sed infirmi saporis uinum. . faciunt*.

²⁾ Jfr MÜLLER (Plinius) s. 64; FREUND, § 3; MÜLLER (Gellius) s. 28; DRESSLER s. 9 ff.; DRAEGER, Tac. Synt. s. 100; CONSTANS s. 136; KUČERA s. 19 ff.; VOGEL s. 217; TIDNER s. 139 ff.; KOZIOL s. 237.

Mycket sällan subst. och finalsats: V 6,20 *hanc observationem. . praecipio, et uti. . rubrica notetur una pars. . .* Jfr pron. och fin. sats VI 21,1 *eadam in feminis. . desiderantur et praecipue ut sint nouellae.* Subst. + temp. sats + kondit. sats VI 30,3 *iumenta morbos concipiunt lassitudine et aestu, nonnumquam et frigore, et cum suo tempore urinam non fecerint, uel si sudant. .*

Mera ofta brukar substantiv motsvara en på något sätt samhörande, ej koordinerad sats, som står i närheten.¹⁾ Variation med konditional-, temporal- eller relativsatser, t. ex. XI 2,61 *si pluuius est status caeli. . pampinis uitem spoliand — at e contrario locis calidioribus. . adumbrantur uuae;* II 2,9 *spissis atque cretosis regionibus apertae relinquuntur; at ubi solutior humus est, aliquae fiunt patentes. . ;* V 5,4 *hoc ego siccis locis fieri utiliter non negauerim. sed ubi. . uliginosa regio est, . . minime faciendum censeo;* VIII 14,7 *triginta diebus opus est, cum sunt frigora, nam tepidis XXV satis est;* XI 3,9 *in siocissimis locis — 10 ubi copia est rigandi;* VIII 11,9 *temporibus iis, quibus parturiunt — temporibus feturae;* XI 3,12.

I pr. 3 f. *dicendi cupidi. . (saltationis studiosi). . qui aedificare uelint.*

Prepositionsuttryck och sats: V 6,8 *prius quam sol oriatur aut ad uesperum;* IX 4,2 *non propter bonitatem recipiuntur, sed quia praebent plurimum mellis.*

Rel. sats — prep. uttryck — subst. — particip: XII 3,1. . *mundum muliebrem, qui ad festos dies comparatur, deinde ad bella uirilem, item solennium dierum (så enl. S) ornatum, nec minus calciamenta utrique sexui conuenientia.*

B. Adjektiv.

Koordination av adj. och hel sats, särskilt relativ sats, förekommer på ett flertal ställen, däribland I 5,3 *collina (aqua) uel quae non infima ualle repperitur;* IV 19,3 *exilis terra. . uel quae. . procellis obnoxia est;* V 8,6 *creta. . scaturiginosa et in qua. . uligo consistit;* VII 3,9 *noualia non solum herbida, sed quae. . uidua sunt spinis;* 3,15 *ne minori quadrimae, neue ei quae excessit annos octo (prolem summittat);*

¹⁾ Så redan i det äldre latinet, t. ex. Cato 34,1 *ubi quisque locus frigidissimus . . erit, ibi primum serito . in calidissimis locis sementim postremum fieri oportet.*

VIII 2,11 *alacres, uigilaces, . . . nec qui facile terreantur*; XI 3,8 *locum . . . pinguem quique adueniente riuo . . . possit rigari*. I 8,18; II 1,1; VI 22,1; VII 6,9.

Adjektiv motsvarande (ej koordinerat med) sats: III 11,1 *censemus r u d e m potius eligendum agrum . . . quam u b i fuerit seges aut arbustum*; IV 17,6 *facilius eas (m a t e r i a s) explicat (u i n e a) undique s u b n i x a, quam q u a e in simplici cantherio . . . palmitibus stipatur*; V 6,37 *ut d e n s u m arbustum commendabile fructu . . . est, sic u b i . . . rarescit, . . . inuenustum est*; II 14,4 *quod asinus facit — ouillum et . . . caprinum (s t e r c u s)*; 15,6 *illic d u m tenerum est, (conuertitur) — hic iam r o b u s t i u s*. IV 26,1 f. *partes . . . p u t r e s dedolandae . . . , atque alia conuertenda, q u a e proceritatem habent*; IX 15,9 *ferramento, q u o d est simile cultro — s c a l p r a t o ferramento*; XII *nihil conspiciebatur d i u i d u u m, nihil q u o d maritus aut femina proprium esse iuris sui diceret*.

Adjektiv och konditionalsats: II 9,1 *ingerum agri p i n g u i s — si est laetum solum*; VI 3,4 *n i m i a labore ubertate, consumitur enim si modum non adhibeas*; XII 56,3 *napi . . . integri, si minuti sunt, m a i o r e s autem insecti . . . condiri possunt*.

C. Gen. qual.

I samband med substantiv och adjektivs variation med hel sats böra även anföras några fall, då kvalitetsgenitiv samordnas med en sats: VII 9,2 *scrofae probantur sues l o n g i s s i m i status et ut sint . . . similes descriptis uerribus*; XII 19,2 *pars uinae . . . quam bellissimi uini quaeque erit et uetustissima et minime uliginosa*.

D. Particip.¹⁾

I 9,8. . *d i s p e r s i non facile custodiuntur — u b i nimia turba sit, id opus ad se pertinere singuli non existiment*; V 4,1 *sine adminiculo per se s t a n t e s (u i n e a e), deinde quae pedaminibus adnixae singulis iugis inponuntur*.

E. Infinitiv och konditionalsats.

VI 30,1 *plus prodest pressa manu s u b e g i s e terga quam si largissime cibos praebas*.

¹⁾ Jfr MÜLLER (Plinius) s. 64 f.; HAGENDAHL s. 128.

10. Satser variera.

Olika bisatser skilja sig i många fall ej väsentligt från varandra. Särskilt konditionalsatser kunna vara likvärdiga med temporala, relativa och indirekt interrogativa satser och variera på en del ställen med sådana.¹⁾ Från Col. må anföras: I 4,2 *M. Atilius Regulus dixisse memoratur fundum sicuti ne fecundissimi quidem soli, cum sit insalubris, ita nec effeti, si uel saluberrimus sit, parandum*; VII 3,9 *exiguus numerus, cum pabulo satiatur, plus domino reddit quam maximus grex, si senserit penuriam*; arb. 7,2 *uirgam cum a matre in terram deprimere uoles. . . — 4 si nautem ipsam uitem sternere uoles: ; VI 30,3; arb. 26,1; II 12,7 si . . . uacet arboribus. — at ubi sit arbustum; VI 6,4 si nec hoc profuit. . . — ubi nec haec medicina processit; VIII 15,6 ubi copia est — si sit facultas; IV 17,7; IX 1,2 f.*

II 15,2 *nec ignorare colonos oportere reor, sicuti refrigescere agrum, qui i stercoretur, ita peruri, si nimium sterceretur*; arb. 6,4 f.

11. Konstruktionsväxling.²⁾

IV 10,2 *liberanda censemus (semina) — primitias uitis resecare censuerunt; 24,17 palmites. . nepotibus liberandos. . censeo — 21 illud etiam censemus, ut. . . ; XII 52,1 necesse est eam (baccam) sublegere — 2 necesse est aliqua pars eorum. . . reseruetur (SCHNEID. med orätt necesse est, ut; se ovan s. 23); I,3 considerandum erit, a n a uino. . . remotissima sit, et ut cura eam subeat. . . ;*

VIII 2,6 *consideret oportet. . . — operam dare* (berende av *oportet*). IX 2,3 föreligger en hos Col. enastående växling mellan konj. och ack. m. infin. i indir. fråga: *nec sane rustico dignum est sciscitari, fueritne mulier pulcherrima. . . quam Iupiter in apem conuertit, an. . . crabronibus et sole genitas apes, quam nymphae. . . educauerunt (educauerint S), mox Dictaeo specu Iouis extitisse nutrices* etc. Möjligt är, att texten här, såsom fallet särskilt ofta är i nionde boken, är korrumperad; jfr härom BRODMÜLLER s. 64.

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 426 f. och 430 f.; STOCK s. 7 ff.; KUČERA s. 24; DRAEGER, Tac. Synt. s. 101; MÜLLER (Gellius) s. 24; HAGENDAHL s. 129; THÖRNELL, Tertull. II s. 68 och särskilt NUTTING s. 45 ff.

²⁾ Jfr PERSSON, Adnot. Plaut. s. 9 ff.; KRUMBIEGEL s. 34; Sjögren, Comment. Tullian. s. 112; BADSTÜBNER s. 43; UHLMANN s. 91; DRESSLER s. 16; MÜLLER (Plinius) s. 63; CONSTANS 137; FREUND § 6.

12. Variation genom att parallella led göras något olika.

För att undvika koncinnitet tillfogar Col. ofta för framställningen ej absolut nödvändiga ord eller gör snärrer omskrivningar. På andra ställen åter, men mera sällan, bereder han omväxling genom ellips. Då detta hos Col., liksom även andra förf., alltför mycket förbisetts, må här en del exempel anföras. I 2,5 (*quid recusaret*) *collis*, *quid campestris positio* (i senare ledet skulle mycket väl ha kunnat stå *campus*, men Col. har tydligen velat undvika symmetri); 2,3 *parte campestri*, *parte alia*, *collibus*; 3,7 *et in regionibus Graeciae et in hac ipsa Hesperia*; III 8,4 *Mysiam Libyamque largis aiunt abundare frumentis, nec tamen Apulos Campanosque agros opimis defici segetibus*; 2I,8 *meridiano axe — Septentrionem*; II 6,1 *triticum et semen adonideum* (men 3 *adonidei*); 9,8 *siligo et hordeum .. et halicacstrum granumque fabae Marsicae*; III 2,28 *uitem ... quae fecunditate iucunditateue arcela cae ... comparari possit, generositate uini Amineae*; II 14,2 *uitibus aut pomorum arboribus*; XI 2,4 *Africus — uentus Africus*. III 8,3 *transeo ad pecudes — 4 ad genera frugum redeo*; IX 1,1 *capreoli damaeque nec minus orygam ceruorumque genera*; 7,6 *neque ... stelio nec ... scarabei uel papilionis genus*. V 6,9 *autumni tempore melius quam uere .. — uernum tempus¹⁾*; 9,6 *per autumnum — uerno tempore*; XII 14 *per hiemem — hiemis temporibus*; IV 29,2 f.; IX 14,13; arb. 26,1. XI 2,65 *matutino tempore — mane*.

III 1,2 *ut olea ... ut palma .. ut est uitis*. V 1,9 *pars septuagesima — pars quadragesima octaua*. V 3,6 *qui numeri — 7 qui numeri duo*; XII 25,2 *sextarius — unus sextarius*. V 2,7 *quartam decimam subduco — 9 quartam decimam partem duco*. IV 24,18 *quicquid est quod e duro prominet — quicquid e tenero processit*.

XI 2,46 *his diebus .. eadem ... facienda sunt — 50 his diebus eadem quae supra*.

¹⁾ Sådana omskrivningar äro givetvis ej att härleda endast ur strävan efter uariatio utan ofta i ännu högre grad från den särskilt i efterklassisk tid vanliga förkärleken för längre ord. Jfr WÖLFFLIN, Archiv 12 s. 391; PRAUN s. 8; LINDENBAUER s. 112.

I senare ledet av relativa komparativsatser saknas någon gång ett stegrande uttryck, där man väntar en komparativ (KOTTMANN s. 33).¹⁾ VI 27,1 *ut quaeque materies est praestantior, ita ubere campo pascitur*. Jfr VIII 11,9 *quae (o u a) quo propius ac mollius deciderint, inlibatam seruant integritatem* (sedan quanto recentiora . . tanto commodius). Härmed kan jämföras den ovan s. 50 berörda ellipsen av pronomen i korresponderande led.

13. Affirmativa och negativa uttryck variera.

Den förkärlek, som Col. visar för litotes (KOTTMANN s. 64 ff.), beror till en del på strävan efter uariatio. Så är t. ex. fallet I pr. 22 *sit oportet rerum naturae sagacissimus, declinationum mundi non ignarus*; XI 3,57 *et uiriridis esui est iucunda nec arida inutilis ad pulmentaria condienda*; III 4,3; IV 3,6. VII 9,2 *commode* — 3 *non improbe*; VIII 17,5 *nec facile — difficiliter* (så S A. SCHNEID. *difficulter*; jfr Thesaurus V 2,1092); XI 2,83 *recte — non inutile*; IV 2,2 *quasi — nec aliter quam*; III 1,3 *tam . . felix campis quam collibus prouenit et in densa non minus quam in resoluta*.

III 1,5 *sciet — 6 non ignorabit*; XI 2,19 *nunc ponere utile est — 20 satio non est aliena*; 3,7 *manifestum est — nulli dubium est*; så även II 9,12. Jfr I 1,8 *Siculi . . non medioeri cura negotium istud prosecuti sunt — Athenae . . scriptorum frequentiam pepererunt — 9 nec his cessere — 10 aliquod stipendium nostro studio contulerunt — 11 nec minore fide . . tributum nobis intulerunt*; III 8,4.

Som exempel på hur Col. varierar även vid rätt stort mellanrum må anföras XII 44,2 *cum iam (insolata est) nec roris quicquam habet* — 45,1 *cum iam sol rorem sustulit* — 46,3 *. . sine rore*.

14. Konkreta och abstrakta uttryck variera.²⁾

III 2,31 *generosam (genus uitium) requiremus — feracitatem sequemur*; VI 1,1 *nec tantum diuersitas prouinciarum, sed quoque Italia partibus suis discrepat*. Särskilt personer och saker växla,

¹⁾ Jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 484 Anm. 26; DRAEGER II s. 655 f.; DRAEGER, Tac. Synt. s. 73; KOZIOL s. 233; FRIEBEL § 95.

²⁾ Jfr LEBRETON s. 38 ff.; DRESSLER s. 7; MÜLLER (Plinius) s. 65 ff. CONSTANS s. 134; GROEHL § 44.

t. ex. I 9,8 *non solum concitat aemulationem, sed et deprehendit ignavos*; IV 13,1 *impedationem deinde sequitur adligator* (jfr 12,1 *putationem sequitur iam pedandae uineae cura*; 20,1 *pedatam uineam . . sequitur alligatoris cura*); XII pr. 10 *inrepsit uilicae cura — uilici quoque successerunt*; X pr. 1 *pauperibus . . humillimis — 2 plebeia paupertas*; VII 2,1 *nos — corporibus nostris*. Jfr I pr. 7 *corporibus nostris uitaeque utilitate*. XI 1,2 f. (*uilicum — huic officio*); VI 27,1 *conuenit prouidere auctorem industrium et pabuli copiam; quae utraque uel mediocria possunt aliis pecoribus adhiberi, summam sedulitatem et largam satietatem desiderat equitium*.

15. Variation genom ändring av ordställningen.

Chiasm är i många fall att betrakta som uariatio, men ej alltid, ty även andra faktorer äro att räkna med vid denna figur. Gränsen mellan vad som kan räknas som variation eller ej är ofta svår att draga. Verklig uarietas föreligger i första hand vid chiastisk ställning av ordgrupper, innehållande s a m m a ord, inom relativt kort mellanrum, såsom I 2,4 *colles alii — alii . . colles*; II 2,5 *labore atque inpensa — 6 inpensam laboremque*; III 3,2 *singula iugera uinearum — 3 uinearum iugera singula*; V 3,3 *uoles ponere — 4 ponere uoles*; 10,16 *radicem ipsam — 17 ipsam radicem*; VI 6,4 *aquae calidae — calidae aquae*; 12,2 *sale atque aceto — aceto et sale*; VIII 14,6 *plurima . . paucissima — paucissima . . plurima*; XI 2,4 *tempestatem significat — 5 significat tempestatem* (likaså 30 f.; 53; 84); 2,43 *Auster aut Eurinus — Eurinus uel Auster*; 2,89 *mane occidit — occidit mane*; XII 2,4 *dispositione atque ordine — 5 ordine ac dispositione*; 12,1 *aquae sextarium — 2 sextarium aquae — 3 aquae sextariis — sextario aquae*; 20,4 *cum deinde — deinde cum* (jfr IX 8,9 f.); 20,5 *adici debent — 6 debent adici*; 24,1 *praedictae pici — 2 picis praedictae*; II 12,3; V 3,6; VI 10,1 f.; VIII 3,4 f.; XII 10,2 f.; 21,5; 52,6; arb. 8,4 f.

Som variation äro att räkna även exempel, där ordgrupperna bestå av analoga eller på något sätt samhörande ord, t. ex. I 1,9 *Milesii Bacchius et Mnasiae, Antigonus Cymaeus, Pergamenus Apollonius, Dion Colophonius*; 6,1 *aequinoc-tialem occidentem — 2 meridiem aequinoctialem*; 9,1 *modios tritici quattuor — adori modiis nouem — (tritici . . octo modiis)*; 10,15

alteram maturam — seriore alteram. Särskilt kap. 12, där andra arter av uariatio på grund av innehållet ej kunde komma till så stor användning, växlar ordställningen, t. ex. I *quinque bubulcorum operas — 2 bubulci operas tres — duas operas bubulcorum — 3 bubulcorum duas operas — 4 operas bubulcorum tres — bubulcorum operas quattuor*; 4 (*summa fit*) *sex operarum — (summa fit) operarum octo* (likaså § 5); 3 *sariuntur sesquiopera et una opera iterum, tertium sariuntur una opera*;

V 1,6 *centum pedum — pedum CL*; 3,3 *duces sextam partem — 4 septimam partem duces*; XI 2,12 *centum numero — numero sexaginta*; 2,13 *pedes uiginti — quinque et uiginti pedum — pedum triginta*; arb. 17,3 *optima est oleo Licimiana, posia secunda oleo, escae orcita*; 4.3.

Chiasm och parallellism varierar stundom (jfr KÜHNER-STEGMANN II 2 s. 622 Anm. 3; KRUMBIEGEL s. 72; DRAEGER, Tac. Synt. s. 102). Så t. ex. II 4,8 *proscinditur duabus, una iteratur, tertiatur dodrante, in liram . . redigitur quadrante operae*; VI 1,1 *habitus corporis et ingenium animi et pili colorem*; 1,1 *aliae formae sunt Asiaticis, aliae Gallicis, Epiroticis aliae*; VII 6,2 (*caper*) *amplissimi corporis, cruribus crassis, plena et breui ceruice, flaccidis . . . auribus.*

IV. Några sammanhängande prov på variationen hos Columella.

Härovan anförda exempel på olika arter av uariatio äro i allmänhet endast urval, och i många fall skulle de lätt kunna mångfaldigas. De inkoncinna bildningarna äro visserligen ej så djärva och talrika som hos en del senare författare, t. ex. Tacitus och Aurelius Victor, men ha dock åtskilligt av intresse att bjuda. Så mycket rikare är variationen av enskilda ord och begrepp samt vid citering och föreskrifter. Man torde utan överdrift kunna säga, att uariatio sermonis ej hos någon annan författare intager en så dominerande ställning, och dock är den hos Col. ej driven in absurdum. Det kan därför vara värt att anföras en del partier med sammanhängande text, varvid de flesta variationerna utmärkas med siffror.

II 9,14. *proximus est his frumentis usus hordei,^{1*)} quod rustic² hexastichum, quidam^{2**)} etiam cantherinum a p pellant³, quonia⁴ et omnia animalia,⁵ quae ruri sunt, melius quam triticum pascit et hominem⁵ salubrius quam malum triticum, nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. seritur^{6,7} soluta siccaque terra⁸ uel praevalida⁹ uel exili¹⁰, quia⁴ constat arua⁸ segetibus eius marcescere; propter quod pinguis⁹ agro⁸, cuius nimis uiribus noceri non possit, aut macro¹⁰, cui nihil aliud, committitur^{6,7}. altero sulco seminari⁶ debet⁷ post aequinoctium media fere sementi, si laeto⁹ solo⁸, si gracili¹⁰, maturius. iugerum quinque modios occupabit⁷, idque ubi paulum maturuerit, festinantius quam ullum aliud frumentum demetendum erit^{7,11***)} nam et fragili culmo¹² et nulla uestitum palea granum eius celeriter decidit isdemque de causis facilius teritur quam cetera. sed cum eius*

*.) Inkoncinnt uttryck *frumentis* — *usus hordei*.

**.) Jfr 16 *alii* — *nonnulli*. Se s. 50.

***.) Variation av föreskrifter.

*messem sustuleris*¹¹, *optimum est*⁷ *noualia pati anno cessare*... *alterum quoque genus hordei est, quod alii*¹² *distichum, Galaticum nonnulli*¹² *uocant*.³

II 17,1 f. *cultus autem pratorum magis curae quam laboris est. primum ne stirpes au*¹ *spinas ualidiorisu*^e *incrementi herbas inesse patiamur, atque alias ante hiemem per autumnum exstirpemus, ut rubos, uirgulta, iuncos, alias sic uellamus, ut intuba ac solstitialis spinas; ac neque suem*² *uelimus inpasci, quonia*^m *rostro suffodia*^t *et cespites excitet*⁴, *neque pecora*² *maiora, nisi cum siccissimum solum est, quia*³ *udo demerguntur*⁴ *ungulae et adterunt*⁴ *scinduntque*⁴ *radices herbarum. tum deinde aspriora et pendula*⁵ *loca mense Februario luna crescente fimo iuuanda sunt,*⁶ *omnesque lapides*^{7, 8} *et si*^{8*}) *qua obiacent falcibus obnoxia*^{7**}) *conligi debent*⁶ *ac*⁹ *longius exportari submitti-que*⁹. — — — 4 *tum glaebas sarculis resoluemus*⁶ *et inducta crate coaequabimus*⁶ *grumosque, quos ad uersuram plerumque tractae faciunt crates, disiciamus*⁶ *ita, ne cubi ferramentum faenisecis*¹⁰ *possit offendere. sed eam uiciam non conuenit*¹⁰ *ante desecare,*¹¹ *quam permaturuerit et aliqua semina subiacenti solo iecerit. tum faeniseca*^s¹⁰ *eam oportet*⁶ *recidere*^{11, 12} *ac deinde rigari*¹², *si*^{13***}) *fuert*¹⁴ *facultas aquae et si*¹⁴ *tamen terra densior est.*¹⁴ *nam in resoluta humo*^{13, 14} *non expedit*⁶ *inducere maiorem uim riuorum prius quam conspissatum fuerit... solum.*

IV 3,1 *in omni genere inpensarum, sicut ait*¹ *Graecinus, plerique noua opera fortius auspiciantur,*² *quam tuentur perfecta*³, *nam quidam*⁴, *inquit,*¹ *ab inchoato*² *domos exstruunt nec peraedificatis cultum adhibent.*⁵ *nonnulli*⁴ *strenue fabricant nauigia nec consummata*^{3†}) *perinde instruunt armamentis ministrisque. quosdam*⁴ *emacitas in armentis, quosdam exercet in comparandis mancipiis, de*^{6††}) *tuendis nulla cura tangit. multi*⁴ *etiam beneficia, quae in amicos contulerunt, leuitate destruunt. ac ne ista, Siluine, miremur, liberos suos non*

*) Subst. och konditionalsats.

**) Subst. och substantiv. adj.

***) Konditionalsats och subst.

†) Jfr *peraedificatis*.

††) Här asyndeton, däremot förut koordination *nec... instruunt*.

n ulli⁴ nuptiis uotisque quaesitos*) auare nutriunt nec disciplinis aut ceteris corporis excolunt instrumentis. quid his (så hss;) colligitur? scilicet plerumque simile genere peccari etiam ab agricolis, qui pulcherrime posita⁷ uineas, antequam pubescant, uariis ex causis destituunt⁸; alii⁴ sumptum annuum refugientes et hunc primum redditum certissimum existimantes,⁹ **) inpendere nihil, quasi plane fuit (så **S A d**) necesse uineas¹⁰ facere⁷, quas mox auaritia desererent⁸. nonnulli⁴ magna potius quam culta uineta¹⁰ possidere pulchrum esse ducunt⁹ (hss. dicunt). cognoui iam plurimos,⁴ qui persuasum haberent,⁹ agris bonis ac malis rationibus colendum.¹¹ at ego, cum omne genus ruris, nisi diligenti cura sciteque¹² ***) exercentur¹¹, fructui (så hss) esse non posse iudicem,⁹ tum uel maxime uineas. res est enim (så hss.) tenera, infirma, iniuriae maxime impatiens,¹³ quae plerumque nimia¹⁴ †) labore uberitate; consumitur enim, si¹⁴ modum non habeas (**S** och en del rec.), fecunditate sua. cum tamen aliquatenus se confirmauit et ueluti iuuenile robur accepit, negligentiam sustinet.¹³

IX 9,5—7 itaque maxime obseruari debent,¹ quae istud faciunt, ut siue a d² pugnam³ eruperint,⁴ nam inter se tamquam⁵ ciuilibus⁶ bellis et cum alteris quas i⁵ cum exteris gentibus praeliantur³, ††) siue, fugae causa² proripuerint⁴ praesto sit ad utrumque casum paratus custos. pugna³ quidem uel unius inter se dissidentis⁷ uel duorum examinum⁷ discordantium⁷ facile compescitur^{1, 9}. nam ut idem ait, pulueris exigui iactu compressa quiescit aut mulso (texten osäker), passoue, a u¹⁰ aliquo liquore simili resperso, uidelicet familiari dulcedine saeuientium iras mitigante.⁹ nam eadem mire etiam dissidentis⁷ reges¹¹ conciliant.⁹ sunt enim saepe¹² plures unius populi⁸ duces¹¹, et quasi procerum¹¹ seditione plebs in partes diducitur, quod frequenter¹² fieri prohibendum est¹, quoniam intestino⁶ bello

*) Partic. quaesitos motsvaras i förra meningens av relativsats (quae. . con- tulerunt).

) **S A och en del rec. estimantes.

***) Ablat. modi och adverb.

†) adjektiv motsvarande konditionalsats.

††) Variation mellan ordstammar.

totae gentes⁸ consumuntur. itaque si constat principibus¹¹ gratia, manet pax incruenta. sin autem saepius¹² acie¹³ dimicantis notaueris¹⁴, duces seditionum interficere curabis¹. dimicantium uero praelia¹³ praedictis remediis sedantur^{1,9}. ac deinde cum agmen⁸ glommeratum in proximo frondentis arbusculae ramo consederit, animaduertito,^{1,14} an totum examen⁸ in speciem unius uuae dependeat, idque signum erit aut unum regem¹¹ inesse aut certe plures bona fide reconciliatos.

XI 3,8 *locum autem prius eligi conueniet,¹ si permittit agri situs, iuxta uillam praecipue pinguem² quique adueniente riuo³ uel, si non sit fluens aqua³, fonte⁴ puteali possit rigari. sed ut certam perennitatis puteus⁴ habeat fidem, tum demum effodiendus est,¹ cum sol ultimas partes Virginis obtinebit, id est mense Septembri ante aequinoctium autumnale, siquidem maxime explorantur uires fontium, cum ex longa siccitate aestatis terra caret umore³ pluuiatili. prouidendum est autem, ne hortus areae subiaceat neue per trituram uenti possint paleas aut puluerem in eum perferre; nam utraque sunt holeribus inimica. mox ordinandi⁵ pastinandique soli duo sunt¹ tempora, quoniam duae quoque holerum⁵ sationes;⁴ nam et autumnno et uere plurima seruntur^{1,7} melius tamen uere riguis locis, quoniam et nascentis anni clementia excipit prodeuntia semina et sitis aestatis restinguitur fontibus. at ubi⁸ loci natura neque manu inlata⁹ neque suae spontis aquam ministrari patitur, nullum quidem aliud auxilium est quam hiemales pluuias. potest tamen etiam in siccissimis locis⁸ opus custodiri, si depressius pastinetur solum, eiusque abunde⁹ est¹⁰ gradum effodere tribus pedibus, ut in quattuor consurgat regestum. at ubi copia est rigandi, satis⁹ erit¹⁰ non alto bipalio, id est minus quam duos pedes ferramento nouale conuerti.*

Även om uariatio sermonis är det som framför allt karakteriserar Col:s författarskap, så finnes det dock mycket annat inom hans språk och stil, vilket vore värt att undersöka. Ett speciellt intresse erbjuder hans arbete även därigenom, att klassiskt och efterklassiskt språkbruk där mötas. Ej blott Cicero, Sallustius och Vergilius ha varit förebilder. Col. är även ett barn av sin egen tid. Vul-

gärsspråket bryter ej sällan fram ur små kratrar — för att citera LUNDSTRÖMS ord —, och man kan påträffa språkliga egendomligheter, som ansetts tillhöra en långt senare tid. En del företeelser, som tillskrivits endast fornlatiniet och senlatiniet, påträffas likaledes hos Col. LUNDSTRÖM har, *Éranos* 15 s. 203, påvisat det ohållbara i tron på sådana luckor och hopp i språkutvecklingen. Säkert kommer Columella, när LUNDSTRÖMS edition föreligger färdig, att intaga en långt mer bemärkt ställning än förut, och de närmaste decenniernas forskning i latinskt språk torde i ej ringa grad komma att inriktas just på denna lantbrukets klassiker.

BEHANDLADE COLUMELLA-STÄLLEN.

	Sid.		Sid.
I 8,16	77	10,10	22; 81
II 17,4	22	10,13	69
III 2,14	85	10,16	14; 55
3,2	37	10,22	59
9,3	8; 37	11,1—3	14
9,8	40	11,7	53
10,2	48	11,9	15
10,15	60; 64	11,14	15
13,4	51	VI 6,4	54
17,2	75	12,1	22
18,4	52; 85	23,1	85
21,6	23	27,2	46
IV 3,3 f.	108	37,8	24; 29
6,3	27	VII 4,7	30
8,2	59	5,3	30
8,3	43	5,20	61
11,3	60	9,1	85, anm. 2
15,1	94	12,3 o. 5	30
16,2	63	13,1 f.	30
22,4	60	VIII 2,8	42
24,17	81	3,2	31
27,2 o. 5	27; 59	5,9	31
29,11	60	5,15	31
V 3,8	76	14,2	31
5,5	52	14,7	31
5,15	45	17,1	92, anm. 2
6,8	59, anm. 3	17,5	103
6,19	22	IX 1,5	23; 32
7,1	50, anm. 3	1,7	77
9,3	28	3,3	92, anm. 2
9,8	59	3,4	82
9,13	65	5,6	72
10,2	12; 28	8,4	32
10,9	13	9,4	56

	Sid.		Sid.
XII pr. 6	77	20,4	54
3,1	98 f.	38,6	22
3,8	57	39,3	64
6,5	33	44,5	93; anm. 3
7,5	85	48,1	73
15,4	61	52,2	23
20,1	44		

ORD- OCH SAKREGISTER.

	Sid.
<i>acus</i>	41
<i>aegritudo</i>	44
<i>aluarium</i>	42
<i>ante</i>	11 med anm. 1. o. 2
<i>antequam</i> med indik.	13, anm. 1
<i>arcessire</i>	62, anm. 1
Citering utan angivande av källan.....	8 f.
<i>Condicionalis</i>	82
<i>Coniugatio periphrastica</i>	84
<i>conspargo</i>	64
<i>debeat</i>	24
<i>Deminutiva</i>	45; 48 f.
<i>diuersus</i>	48
<i>Egennamn</i>	36 ff.
<i>ex</i>	68
<i>exterius</i>	93, anm. 3
<i>fortis</i>	47
<i>Futurum = imperativ</i>	19 f.
<i>Fut. imper.</i>	20 f.
<i>gentem Poenos</i>	9
<i>iam</i>	11
<i>incrementum</i>	47 f.
<i>Indikativ i indirekt frågesats</i>	85, anm. 2
<i>infinitus</i>	47
<i>-is i ack. plur.</i>	47, anm. 1
<i>ita</i>	65
<i>Komparationsgrader</i>	91 ff.
<i>Konjunktionella adverb</i>	69 f.
<i>Konjunktiv av gerundium i huvudsats</i>	32
<i>luna</i>	43

	Sid.
<i>mane</i>	43, anm. 2
<i>neque</i>	67
<i>non — uerum</i>	66, anm. 1
Omskrivning med <i>coepi</i>	58 f.
» » <i>facere</i>	56
» » <i>instituere</i>	11, anm. 3
» » <i>uelle</i>	59
» » <i>uideri</i>	59
<i>oporteat</i>	24
<i>opus habere</i>	23
<i>pater familiae</i>	39
Perf. konj. 1. condicionalis i föreskrifter.....	34, anm. 1
<i>pipare</i>	86
Presens indik. i föreskrifter.....	21 f.
<i>prouenire</i>	59
<i>quotquot diebus</i>	65
<i>ripa</i>	40
<i>rusticatio</i>	38
<i>si</i> (interrogativt)	77 f.
<i>sic</i>	65, anm. 2
<i>simul</i> (-ac, -atque)	78
<i>sunt qui</i> med indik.	85, anm. 1
<i>supra</i>	11. (med anm.)
<i>tamquam</i>	67
<i>torrere</i> intransit.	61, anm. 1
<i>usque ad</i> (<i>in</i>)	67 f.
<i>uel—uel</i>	75, anm. 3
<i>uigilare</i>	32, anm. 1

Innehållsförteckning.

Förord	Sid. III
Litteraturförteckning	V—IX

Variatio sermonis hos Columella.

Inledning	3—6
I. <i>Variation vid verkets allmänna komposition</i>	7—35
I. Variation vid citering	7—17
A. Vid citering av andra författare	7—10
B. Vid självcitrat	10—11
C. Excerpering och plagiat.....	11—17
2. Variation vid övergångar	17—18
3. Variation vid föreskrifter	18—35
A. Futurum	19—20
B. Imperativ	20—21
C. Presens indikativ	21—23
D. Vändningar med adjektiv och adverb	23
E. Substantiv i förbindelse med esse.....	23—24
F. Coniunctivus iussivus	24
G. Gerundivum	24
H. Former av debere, oportere, convenire, expedire, con- ducere, prodesse	24
I. Placet	24
K. Posse	25
L. Genetivus proprietatis	25
M. Andra uttryckssätt vid framställning av föreskrifter.....	25
Exempelsamling	25—35
II. <i>Variation inom de skilda ordklasserna</i>	36—80
1. Egennamn	36—38
2. Andra substantiv och substantiviska begrepp	38—46
3. Adjektiv och adjektiviska begrepp.....	46—49
4. Pronomina	49—51
5. Räkneord.....	51
6. Verk och verbala begrepp	51—64
7. Adverb och adverbliella uttryck	65—67
8. Prepositioner	67—68
9. Konjunktioner	68—80
A. Kopulativa konjunktioner	68—74
B. Disjunktiva konjunktioner	74—75

	sid.
C. Variation mellan kopulativa och disjunktiva konjunktioner	75
D. Syndetisk och asyndetisk koordination variera	76
E. Variation vid adversativ samordning	76—77
F. Variation av kausalkonjunktioner	77
G. Variation av indirekta interrogativkonjunktioner.....	77—78
H. Variation av temporalkonjunktioner	78
10. Koncentrerad variation	78—79
11. Variation av längre uttryck	79
12. Variation mellan olika ordstammar	80
III. <i>Syntaktisk variation</i>	81—105
1. Tempusvariation	81—84
2. Modusvariation... ..	84—86
3. Aktiv och passiv form variera	86
4. Kasusvariation	87—89
5. Numerusvariation	89—91
A. Numerusväxling av substantiv.....	89—90
B. Numerus- och personväxling av verb och pronomen.....	91
6. Olika komparationsgrader variera	91—93
A. Superlativ och positiv 1. omvänt	91—92
B. Superlativ och komparativ	92
C. Positiv och komparativ	93
7. Variation mellan leder av attribut 1. adverbiala	93—97
A. Adjektiv 1. particip och genit. 1. ablat. qualitatis	93—94
B. Genetiivus possessivus och adjektiv	94
C. Ablativ av substantiv varierar med adjektiv	95
D. Substantiv och substantiverade adjektiv	95
E. Substantiv använda som adjektiv	95
F. Ablativ av substantiv varierar med adverb.....	95
G. Adverb och pronomen	95
H. Substantiv och verb	95—96
I. Adjektiv och adverb	96
K. Adjektiv och particip	96—97
L. Adjektiv (particip) och prepositionsuttryck	97
M. Adverb och prepositionsuttryck	97
8. Subjektsväxling	
9. Enskilda ord koordinerade med eller motsvarande hel sats	97—100
A. Substantiv	97—98
B. Adjektiv	98—99
C. Gen. qual.	99
D. Particip	99
E. Infinitiv och konditionalsats.....	100
10. Satser variera	101

	Sid.
11. Konstruktionsväxling.....	101
12. Variation genom att parallella uttryck göras något olika	102—103
13. Affirmativa och negativa uttryck variera	103
14. Konkreta och abstrakta uttryck variera	103—104
15. Variation genom ändring av ordställningen.....	104—105
IV. <i>Några sammanhängande prov på variationen hos</i>	
<i>Columella</i>	106—110
—————	
Behandlade <i>Columella</i> -ställen	111—112
Ord- och sakregister.....	112—113
Innehållsförteckning	114—116
—————	

GÖTEBORG 1926
ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG